

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Mežnarič

Delovne migracije in zaposlovanje na trgu dela občine Idrija

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tina Mežnarič

Mentor: doc. dr. Branko Ilič

Delovne migracije in zaposlovanje na trgu dela občine Idrija

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Zahvaljujem se mentorju doc. dr. Branko Iliču za potrpežljivost in strokovno pomoč pri nastajanju magistrskega dela. Zahvaljujem se vsem, ki so mi tako ob študiju kot tudi pri pisanju magistrskega dela stali ob strani.

Delovne migracije in zaposlovanje na trgu dela občine Idrija

Migracije se pojavljajo že od nekdaj. Obstaja več različnih vrst migracij. V magistrski nalogi se ukvarjam s temo delovnih migracij. Zanimajo me torej migracije, ki potekajo dnevno med krajem stalnega bivališča posameznika ter krajem njegovega delovnega mesta. Glavna tema magistrske naloge so delovne migracije na področju občine Idrija in njihov vpliv na tamkajšnji trg dela. Zanimalo me je predvsem, kateri so glavni vzroki, da se posamezniki odločijo za zaposlitev, ki ni v kraju njihovega bivanja. Preučevanje delovnih migracij na področju občine Idrija se mi zdi zelo pomembno, saj lahko veliko pove o razmerah, ki vladajo na trgu dela občine. Veliko ljudi se namreč odloči službo poiskati izven občine, prav tako pa tudi veliko ljudi od drugod prihaja na delo v občino Idrija. V občino torej prihaja intelektualni kapital »od zunaj«, intelektualni kapital prebivalcev občine pa v veliki meri odhaja drugam. Z magistrsko nalogo sem želela raziskati, kaj je vzrok za to.

Ključne besede: delovne migracije, trg dela, občina Idrija.

Labor migration and employment in the labor market of the Municipality of Idrija

Migration has been present throughout the history. There are several different types of migration. This thesis deals with the topic of labor migration. I am interested in the migration taking place daily between the place of residence of an individual and the place where they work. The main subject of the thesis is labor migration in the Municipality of Idrija and its impact on the local labor market. I wanted to establish which the main causes are for individuals to take a job that is not in their place of residence. Study of labor migration in the Municipality of Idrija is very important to me, because it can tell a lot about the situation in the labor market of the municipality. Many people decided to look for a job outside the municipality and many people come to work in the Municipality of Idrija. There is a large two-way exchange of intellectual capital with neighboring municipalities and also in particular with the Slovenia's capital, Ljubljana. With this master's thesis, I therefore wanted to establish the reason for this.

Keywords: labor migration, labor market, Municipality of Idrija.

Kazalo vsebine

1	UVOD	7
1.1	NAMEN IN CILJI	8
1.2	HIPOTEZE	9
1.3	METODOLOGIJA	9
2	OBČINA ZNOTRAJ LOKALNE SAMOUPRAVE	10
2.1	LOKALNA SKUPNOST	10
2.2	LOKALNA SAMOUPRAVA	11
2.3	OBČINA	13
2.3.1	Tipologija občin	15
2.3.2	Naloge občin	15
3	MIGRACIJE	17
3.1	TEORETSKA OPREDELITEV MIGRACIJ	18
3.1.1	Neoklasična makroekonomska teorija migracij	21
3.1.2	Neoklasična mikroekonomska teorija migracij	21
3.1.3	Nova ekonomika migracij	23
3.1.4	Teorija človeškega kapitala	23
3.1.5	Teorija potiska in potega (»push-pull«) migracij	25
3.1.6	Teorija kumulativne vzročnosti migracij	26
3.1.7	Sistemska teorija migracij	27
3.2	DETERMINANTE MIGRACIJ	28
3.3	TIPOLOGIJA MIGRACIJ	29
3.3.1	Sodobne migracije	30
3.3.2	Moderne migracije	31
3.3.3	Ekonomske migracije	31
3.3.4	Politične migracije	32

3.3.5	Beg možganov	32
3.4	DNEVNA DELOVNA MOBILNOST	34
4	OBČINA IDRİJA	36
4.1	DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBČINE IDRİJA	36
4.1.1	Prebivalstvo	36
4.1.2	Infrastruktura	41
4.2	RAZVOJ IN STANJE GOSPODARSTVA V OBČINI IDRİJA	43
4.2.1	Kazalniki razvitosti občine	46
4.2.2	Kazalniki ogroženosti občine	49
4.2.3	Trg dela ter zaposlitvene možnosti v občini Idrija	51
4.3	DELOVNE MIGRACIJE NA PODROČJU OBČINE IDRİJA	57
5	EMPIRIČNI DEL	63
5.1	PREDMET IN CILJ RAZISKAVE	63
5.2	METODOLOGIJA IN NAČIN ZBIRANJA PODATKOV	63
5.3	INTERPRETACIJA REZULTATOV RAZISKAVE IN SKLEPNE UGOTOVITVE ..	64
5.3.1	Analiza anketnega vprašalnika	64
5.3.2	Statistična analiza veljavnosti hipotez	69
5.3.3	Ugotovitve raziskave	71
6	PREDLAGANE REŠITVE	74
7	SKLEP	77
	VIRI IN LITERATURA	79
	PRILOGE	85
	Priloga A: Anketni vprašalnik	85

1 UVOD

Lokalne skupnosti so pomemben dejavnik sodobne družbe. Obstajajo z namenom urejanja življenjskih razmer svojih prebivalcev. Na lokalni ravni se odvijajo različne oblike lokalne demokracije, ki ljudem omogočajo, da se neposredno vključujejo v oblikovanje lokalnih politik. Na lokalni ravni so posebej poudarjene participacija, avtonomija in učinkovitost. To so tudi racionalne in etične utemeljitve lokalne samouprave. Lokalne skupnosti in upravljanje na lokalni ravni sta v sodobnem času pomembna družbena dejavnika. Na svetu obstaja namreč mnogo različnih lokalnih skupnosti, saj je praktično vsaka država razdeljena na regionalne oziroma lokalne enote (Rožen in Haček 2014).

Proučevanje tokov dnevnih vozačev je pomembno, ker združuje več pomembnih tematskih področij: trg dela, regionalni razvoj oziroma regionalne tokove, hierarhičnost središčnih naselij, razporejenost delovno aktivnega prebivalstva, ekonomske značilnosti, izobrazbeno sestavo, ne nazadnje pa je pomembno tudi zaradi proučevanja prometnih tokov in uravnoveženega regionalnega razvoja (UMAR 2008).

Magistrsko delo je sestavljeno iz dveh glavnih delov, teoretičnega in empiričnega. V prvem poglavju teoretičnega dela v sklopu uvoda pojasnim relevantnost teme, hipoteze ter cilje raziskave in uporabljeno metodologijo. Drugo poglavje teoretičnega dela je namenjeno umestitvi občine v kontekst lokalne samouprave z opredelitvijo pojmov lokalne skupnosti, lokalne samouprave in občine. Tretje poglavje je namenjeno migracijam. Najprej je predstavljena teoretska opredelitev migracij, ki zajema tudi zgodovinski razvoj migracijskih teorij, sledijo determinante migracij ter različni tipi migracij. V zadnjem poglavju teoretičnega dela je opisana občina Idrija in vsebina tega poglavja je tudi nekakšen uvod v naslednji, empirični del magistrskega dela. V okviru poglavja o občini Idrija so v prvi točki predstavljene družbeno-geografske značilnosti občine, kjer je poudarek predvsem na prebivalstvu in infrastrukturi na področju občine. V drugi točki je opis razvoja in stanja gospodarstva v občini. Opisani so kazalniki razvitosti in kazalniki ogroženosti občine. Nadalje je opisan trg dela občine Idrija in kakšne sploh so zaposlitvene priložnosti znotraj občine. Zadnji del je namenjen delovnim migracijam na področju občine Idrija. Empirični del magistrskega dela je v prvi točki namenjen opisu predmeta in ciljev raziskave. V drugi točki je opisana uporabljena metodologija in način zbiranja podatkov. Tretja točka empiričnega dela magistrske naloge pa je namenjena interpretaciji rezultatov raziskave ter sklepnim

ugotovitvam. Magistrsko delo je nato zaključeno s predlaganimi rešitvami in končnim sklepom.

1.1 NAMEN IN CILJI

V magistrskem delu se ukvarjam s temo delovnih migracij in zaposlovanja na trgu dela občine Idrija. Problematika, ki jo želim v magistrskem delu raziskati, delovne migracije, se mi zdi v današnjih časih zelo pomembna, saj je zaradi razmer, ki veljajo na trgu dela, vedno več ljudi primoranih službo poiskati kjer koli jo pač najdejo, četudi se morajo zaradi tega voziti daleč (Bole 2004, Fendel 2014). Delovne migracije so izjemno kompleksen pojav (Bole 2004). Po besedah Dolenca (2000) je namreč proučevanje delovnih migracij pomembno, saj združuje trg dela, regionalno rast, razporejenost delovno aktivnega prebivalstva, ekonomske značilnosti, izobrazbeno sestavo itn. Namen magistrskega dela je analizirati stanje na trgu dela občine Idrija ter raziskati in analizirati glavne značilnosti delovnih migracij na tem področju. V magistrski nalogi me zanima predvsem, na kakšen način delovne migracije vplivajo na trg dela v občini. Cilj magistrskega dela je v prvi fazi teoretično opredeliti vzroke delovnih migracij na področju občine Idrija in jih v končni fazi tudi empirično preveriti. Pri tem me zanima predvsem, kateri so tisti potisni dejavniki (Pekala 2003), ki ljudi ženejo, da sprejmejo zaposlitev v občini, ki ni občina njihovega stalnega prebivališča. Po mnenju Bevčeve (2004) so povod za delovne migracije predvsem ekonomski dejavniki, med katerimi so najpomembnejši predvsem gospodarska razvitost, relativne plače ter razpoložljivost delovnih mest. V magistrskem delu želim na podlagi anketne raziskave raziskati značilnosti delovno aktivnega prebivalstva, kjer se osredotočim na tiste, ki se zaradi zaposlitve dnevno vozijo izven občine svojega stalnega prebivališča. Temeljni cilj magistrskega dela pa je na podlagi izsledkov analize raziskave poiskati morebitne rešitve in podati smernice za zaposlovanje na trgu dela občine, da bi ljudje v svoji občini imeli več možnosti za zaposlitev.

1.2 HIPOTEZE

Magistrsko delo je nastajalo na podlagi dveh temeljnih hipotez, povezanih s trgom dela občine Idrija in delovnimi migracijami. Prva temeljna hipoteza se glasi, da *delovne migracije, predvsem tiste, ki potekajo v občino Idrija (imigracije), vplivajo na razvoj njenega trga dela*. Spreminjajo namreč strukturo delovno aktivnega prebivalstva na področju občine, v občino pa prinašajo znanje »od zunaj«. Druga temeljna hipoteza mojega magistrskega dela pa je, da so *delovne migracije izven občine Idrija (emigracije) odraz pomanjkanja (ustreznih) delovnih mest v občini*. Hipotezi se nato nadalje razdelita še na delovne hipoteze:

- 1. Delovni migranti iz občine Idrija zaradi večjih možnosti zaposlitve po večini odhajajo na delo v občino Ljubljana.*
- 2. Zaradi velikega števila visoko izobražene delovno aktivne populacije iz občine Idrija v večini migrira visoko izobražen kader.*
- 3. Občina Idrija ponuja premalo delovnih mest visoko izobraženemu kadru prebivalcev, predvsem delovnih mest za družboslovne poklice.*
- 4. Število delovnih migracij iz občine Idrija se zaradi težkih razmer, ki veljajo na trgu dela, v zadnjem času povečuje.*

1.3 METODOLOGIJA

Teoretični del magistrske naloge večinoma temelji na deskriptivni in komparativni metodi ter metodi eksplanacije. S pomočjo metode analize primarnih in sekundarnih virov sem opravila pregled različne strokovne literature. Uvodni del empiričnega dela temelji na analizi stanja občine Idrija in zaposlitvenih možnosti znotraj nje. Analizirala sem različne primarne vire – razne statistične analize, poročila, popise itn., podatki pa so nato interpretirani na podlagi analize časovnih vrst. Glavni del magistrske naloge temelji na kvantitativnem raziskovanju z izdelavo anketnega vprašalnika z zaprtim ter pol odprtim tipom anketnih vprašanj. Anketno raziskavo sem nato izvedla na izbrani populaciji delovnih migrantov na področju občine Idrija, ki sem jo pridobila prek lastne socialne mreže. Raziskavo sem izvedla večinoma prek elektronske pošte in spletnih socialnih omrežij. Zbrane podatke sem nato opisala ter vsebinsko in grafično analizirala s pomočjo preglednic ter diagramov.

2 OBČINA ZNOTRAJ LOKALNE SAMOUPRAVE

2.1 LOKALNA SKUPNOST

Kljub temu, da obstaja mnogo opredelitev pojma lokalna skupnost, je mogoče povzeti, da so bistveni elementi lokalne skupnosti: določeno ozemlje, ljudje, ki so naseljeni na tem ozemlju, skupne potrebe in interesi teh ljudi, dejavnosti za zadovoljevanje teh potreb ter zavest ljudi o skupnosti, ki ji pripadajo. Lokalne skupnosti so naravne skupnosti, ki so nastale z zgodovinskim razvojem. Imajo svojo ozemeljsko razsežnost, ki je zelo različna. Lokalne skupnosti so družbene skupine, ki so se izoblikovale zaradi dlje časa trajajočih družbenih procesov na določenem geografskem prostoru. Po večini so samostojne in sklenjene enote, ki so nujno navezane na določeno ožje območje. Ljudje prebivajo in se združujejo z drugimi ljudmi na določenem območju zaradi zadovoljevanja svojih skupnih potreb. Lokalna skupnost ima določene teritorialne meje, središče, je multifunkcionalna in dolgotrajna. Najožje lokalne skupnosti so tiste, katerih prebivalci imajo skupni interes zagotavljanja tistih splošnih potreb¹, ki omogočajo družbeno življenje na tem ozemlju (Vlaj 2001).

Lokalna samouprava je v lokalni skupnosti, se pravi v družbeni skupnosti, ki obstoji na določenem območju, navadno na območju enega ali več med seboj povezanih naselij. Lokalna skupnost je naravna življenjska skupnost, nastala z naselitvijo ljudi na določenem območju, ki je bistveno manjše od območja države ter razdeljeno na večje ali manjše število lokalnih skupnosti. Lokalne skupnosti se znotraj države med seboj zelo razlikujejo, predvsem po velikosti in številu prebivalstva, saj imajo naravo lokalne skupnosti tako manjša naselja ali skupine naselij kot tudi velika mesta in celo velemesta (Grad 1998).

Lokalne skupnosti so izhodišče za oblikovanje lokalne samouprave. Lokalna skupnost je družbeni pojav in ne pravni pojem, ki obstaja neodvisno od naše normativne volje. Gre za naravno skupnost, ki nastane na posameznem ožjem ozemlju kot posledica nujnosti uresničevanja določenih skupnih interesov ljudi, pogojenih s skupnim bivanjem na tem območju (Mlinar 2000). Lokalne skupnosti so zgolj družben pojav oziroma pojem, ki se ne more podrežati administrativnim ukrepom, temveč bi moralo biti obratno; razmejitev administrativnih teritorialnih enot bi morale sloneti na lokalnih skupnostih. Zato je tudi težko govoriti o mejah lokalnih skupnosti, razen v skrajno fleksibilnem smislu. Pojav lokalnih skupnosti ima vsekakor svojo teritorialno razsežnost, vendar je to razsežnost mogoče

¹ Tovrstne potrebe so preskrba z vodo, elektriko, plinom, ureditev kanalizacije, javne razsvetljave, rabe prostora, komunikacij, prevoznih sredstev idr., v skupnem se jih imenuje komunalne zadeve (Vlaj 2001).

dokončno opredeliti šele v povezavi z vsemi drugimi elementi, ki sestavljajo vsebino tega družbenega pojava. Predstavljajo ga vsekakor stalno naseljeni ljudje na določenem teritoriju, ki prav z naselitvijo postane naseljen prostor, družbena skupnost, kjer ljudje stanujejo in delajo. Pri tem pa je očitno, da mnogi ljudje živijo in delajo tudi drugod, saj je za sodobni svet značilno, da ljudje v enem kraju stanujejo, v drugem pa delajo (Šmidovnik 1995).

Lokalna skupnost je oblika združevanja ljudi, kjer se po določenem času – na podlagi prostorske fizične bližine – vzpostavi tesna medsebojna povezanost prebivalcev in zavest o pripadnosti tej skupnosti. Takšnih skupnosti ne morejo vzpostaviti organizacijske sheme in norme. Na podlagi zakona se lahko vzpostavi samo organizacija, resnična lokalna skupnost pa nastane postopoma po določenem času skupnega življenja in delovanja ljudi na določenem geografskem prostoru (Vlaj 1998).

Sociološka teorija deli lokalne skupnosti na mestne in podeželske skupnosti, s čimer se tudi postavljajo merila za razmejitev mesta in podeželja, ki pa niso enotna (Goričar 1975). V prihodnosti (in tudi že v sedanosti) se za lokalne skupnosti odkriva nova dimenzija, ki jim nalaga odgovornost za dobrobit svojih prebivalcev na način tekmovanja za vedno bolj redke resurse na globalnem trgu lokalnih skupnosti. Lokalna skupnost je torej postavljena pred izziv oblikovanja fleksibilnega sistema, ki bo absorbiral šoke ter se hitro in učinkovito prilagodil novim razvojnim priložnostim (Bačlija 2012).

2.2. LOKALNA SAMOUPRAVA

Lokalna samouprava ima v Evropi večstoletno tradicijo. Gre za zelo pestre in različne ureditve². Med seboj se modeli lokalne samouprave razlikujejo tako v obsegu, strukturi, nalogah kot tudi v razmerju do države. Skupna značilnost je njihova naslonjenost na lastno tradicijo oziroma zgodovinski razvoj (Vlaj 2005). Po besedah Bučarja (1969) je samoupraven tisti, ki ima pravico in možnost odločati o svojih zadevah na podlagi lastne moči. Lokalna samouprava je oblika samostojnega urejanja in reševanja življenjskih potreb prebivalstva v določenih, praviloma ožjih krajevnih okvirih in na organiziran, vendar neoblasten način. Za razliko od državne uprave, za katero so značilni hierarhična ureditev, podrejenost nižjih organov, centralizacija, racionalnost in učinkovitost, so za (lokalno) samoupravo značilni avtonomija in samostojnost, decentralizacija in demokratizacija (Ribičič 1994).

² Problem opredelitve pojma lokalne samouprave je v tem, da v teoriji ni njene enotne definicije, niti ni v primerjalnem pravu njene enotne ureditve (Vlaj 2001).

Lokalna samouprava je ključni element v političnem sistemu (evropske) liberalne demokracije (Stoker 1991) in je civilizacijska pridobitev ter teoretična in praktična sestavina vseh sodobnih demokratičnih političnih sistemov. Najpreprostejša opredelitev lokalne samouprave je, da predstavlja tisto raven oblasti, ki je najbližja državljanom oziroma občanom in ima nalogo zastopati pomen in stališča lokalnosti. Uresničevanje lokalne samouprave je zahtevno, saj se nanaša na delitev pristojnosti med državo in lokalnimi skupnostmi (Brezovšek in drugi 2008).

V primerjavi z lokalno skupnostjo, ki je dejanski družbeni pojav, je lokalna samouprava normativna institucija. Lokalno samoupravo namreč sestavljajo pravno urejena razmerja v lokalni skupnosti na področju odločanja o skupnih zadevah na avtonomen način, neodvisno od države³ (Vlaj 2001). Za samoupravo je značilno, da vsebuje (1) teritorialni element (lokalno skupnost), (2) funkcionalni element (lastno delovno področje), (3) organizacijski element (opravljanje nalog neposredno ali po svojih organih), (4) materialno-finančni element (lastna materialna in finančna sredstva) in (5) pravni element (lastnosti pravne osebe) (Grad 1998).

Lokalna samouprava je ustavna institucija in predstavlja zagotovitev decentralizirane oblasti ljudstva, ki jo prebivalci uresničujejo v samoupravnih lokalnih skupnostih, v občinah, pokrajine pa še niso ustanovljene. Prebivalci v skladu z Ustavo in Evropsko listino lokalne samouprave uresničujejo lokalno samoupravo z volitvami občinskih svetov, ki kot predstavniški organi izvršujejo naloge iz občinske pristojnosti, z volitvami županov, ki so nosilci izvršilne funkcije v občini, ter na neposreden način z odločanjem na zborih občanov, referendumih in z ljudsko iniciativo. Teritorialno, organizacijsko in funkcionalno sestavino lokalne samouprave in pravni status občin urejajo zakoni. Temeljno načelo organizacije lokalne samouprave je načelo samoorganiziranja, s katerim je opredeljena pravica in obveznost občinskih organov, da ob upoštevanju zakonske okvirne ureditve urejajo organizacijo delovanja samoupravnih lokalnih skupnosti krajevnim razmeram primerno s svojimi predpisi (MJU 2016).

³ Gre torej za samoupravni položaj lokalne skupnosti, ki omogoča prebivalcem lokalne skupnosti, da v določeni meri samostojno upravljajo z lokalnimi zadevami.

Temeljna izhodišča za ureditev sistema lokalne samouprave so bila zapisana že v ustavi, nadalje pa razčlenjena v zakonu o lokalni samoupravi in drugih zakonih s tega področja. Pravni viri⁴ ureditve lokalne samouprave so torej ustava in zakoni, poleg njih pa tudi ratificirani mednarodni sporazumi, kamor sodi po svoji vsebini zlasti evropska listina lokalne samouprave (Grad 1998).

Po Zakonu o ratifikaciji Evropske listine lokalne samouprave (MELLS) lokalna samouprava označuje pravico in sposobnost lokalnih oblasti, da v mejah zakona urejajo in opravljajo bistveni del javnih zadev v okviru svojih nalog in v korist lokalnega prebivalstva. Lokalne oblasti imajo v okviru zakona polno svobodo pri uresničevanju svojih pobud glede vsake stvari, ki ni izključena iz njihove pristojnosti ali ni v pristojnosti kakšne druge oblasti. Lokalne oblasti so v okvirih nacionalne gospodarske politike upravičene do ustreznih lastnih finančnih virov, s katerimi v okviru svojih pooblastil prosto razpolagajo (Uradni list RS, št. 57/1996). Lokalna samouprava pri nas pomeni pravico lokalnih skupnosti – občin in širših lokalnih skupnosti – da urejajo in opravljajo v svoji pristojnosti javne zadeve, ki se nanašajo na življenje in delo prebivalcev na njihovem ozemlju. Gre za pravico ljudi v lokalnih skupnostih, da rešujejo svoje lokalne probleme in imajo lastne dohodke (Vlaj 2001).

Načela, ki vodijo lokalno samoupravo, so: (1) načelo avtonomije, ki temelji na neodvisnosti enot lokalne samouprave od države, (2) načelo subsidiarnosti, ki govori o prenosu odločanja na najnižjo možno raven v korist prebivalcem, ter (3) načelo regionalizacije, ki sloni na prenosu dela politične in ekonomske moči z države na nižje enote lokalne samouprave (Brezovšek 2005).

2.3 OBČINA

Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991) v V. delu (Samouprava) določa, da prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih. Nadalje določa občino kot samoupravno lokalno skupnost, katere območje obsega naselje ali več naselij, ki so povezana s skupnimi potrebami in interesi prebivalcev. Za ustanovitev občine je potreben referendum, s katerim se ugotovi, kakšna je volja prebivalcev na določenem ozemlju. V pristojnost občine spadajo lokalne zadeve, ki jih občina lahko ureja

⁴ Najobsežnejši in v praksi tudi najpomembnejši pravni vir ureditve lokalne samouprave je zakon, prav tako pomembni pravni viri pa so tudi sodne odločbe. Poleg virov državnega prava so pomemben vir ureditve lokalne samouprave tudi akti lokalnih skupnosti samih, še posebej njihovi statuti, odloki, poslovniki občinskih svetov in drugo (Grad 1998).

samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine. Občina se financira iz lastnih virov. Občinam, ki zaradi slabše gospodarske razvitosti ne morejo v celoti zagotoviti opravljanja svojih nalog, država v skladu z zakonsko določenimi načeli in merili zagotovi dodatna sredstva.

Lokalna samouprava se torej uresničuje v občinah, v večini držav pa tudi v drugih širših lokalnih skupnostih (Haček 2005). Občine so raven oblasti, ki je najbližje državljanom; odzivajo se najbolj raznolikemu prebivalstvu in na najintenzivnejše socialne, gospodarske in politične probleme v vsaki državi (Mouritzen in Svava 2002). V skladu z ustavo imajo občine generalno pristojnost. V njihovo pristojnost spadajo lokalne zadeve, ki jih lahko urejajo samostojno in ki zadevajo samo prebivalce občine. Delovna področja oziroma upravna področja občine so primeroma opredeljena v zakonu o lokalni samoupravi⁵. Generalna pristojnost omogoča občini, da si pristojnosti določa tudi s svojimi predpisi⁶ (MJU 2016).

Velikost občine je mogoče opredeliti z vsaj dvema potencialnima meriloma oziroma z njuno kombinacijo, tj. merilom velikosti njenega ozemlja (izraženo v kvadratnih kilometrih) in merilom števila prebivalcev na tem ozemlju. Med velike občine bi torej lahko uvrstili tiste, ki ustrezajo enemu ali drugemu merilu oziroma njuni kombinaciji (Brezovšek 2005). Problem velikosti občin po eni strani predstavlja ohranitev krajevne (teritorialne) povezanosti, po drugi pa zagotavljanje možnosti ekonomičnega delovanja (Vlaj 2004). V strokovni literaturi kot dejavnike, ki vplivajo na velikost občin, navajajo zlasti zgodovinske, politične, ekonomske, tehnološke, geografske, ideološke in druge (Brezovšek 2005).

Pojem občine kot temeljne enote lokalne samouprave se najpogosteje povezuje s pojmom samoupravnosti in politične participacije, hkrati pa se relativno malo razpravlja o vlogi občine kot upravljalškega sistema oziroma sistema upravljanja na lokalni ravni. Prav to pa je eden izmed razlogov, da je izvajanje političnih odločitev v občinah pogosto prezrto, slabo nadzorovano in pomanjkljivo (Haček, Brezovšek in Bačlija 2008).

⁵ Konkretno je večina občinskih pristojnosti določenih v zakonih, ki urejajo posamezna področja javne uprave (prostorsko planiranje, graditev objektov, lokalne javne službe varstva okolja, osnovno šolstvo, varstvo otrok itn.) (MJU 2016).

⁶ Če jih lahko samostojno opravlja in zadevajo samo njene prebivalce (ne posega v pristojnost države in drugih občin, zagotavlja lastne vire financiranja, infrastrukturo, kadre) (MJU 2016).

2.3.1 Tipologija občin

Sociološka teorija deli lokalne skupnosti na podeželske in mestne. Postavljenih je tudi vrsta meril za razmejitev podeželskih in mestnih skupnosti, kot so gostota naseljenosti določenega ozemlja, velikost naselja glede na število prebivalcev, razmerje zaposlenih v kmetijstvu do zaposlenih v drugih panogah, razvitost centralnih funkcij, ki se ne uporabljajo samo za krajevne potrebe, posebni pravno določen status kraja idr (Goričar 1975).

Tradicionalna občina je občina kot temeljna socialna in po naravi zasnovana skupnost prebivalcev na določenem ozemlju. Podeželske skupnosti (občine) so najstarejša oblika ustaljenega družbenega bivanja na določenem geografskem ozemlju, ki so jih označevali relativna osamljenost in večja odvisnost od prirodnega okolja, majhno število pripadnikov, primarne skupinske značilnosti, nizka stopnja delitve dela in relativna homogenost, večji pomen sorodstva in družine, velika vloga tradicije in običajev ter zelo omejena družbena mobilnost. S pojavom urbanizacije se je pričela preobrazba in razkroj številnih vaških skupnosti, začela se je industrializacija, kar je le še pospeševalo proces odpravljanja razlik med mestom in vasjo (Goričar 1957).

Mestna občina je opredeljena v Ustavi RS (141. člen) kot posebna vrstna občine, ki opravlja tudi z zakonom določene naloge iz državne pristojnosti, ki se nanašajo na razvoj mesta. Take naloge so na primer naloge na področju prostorskega in urbanističnega urejanja, stanovanjske gradnje, družbenih dejavnosti itn.

Zakon o lokalni samoupravi (Uradni list RS, št. 72/93) opredeljuje tudi tako imenovane *občine s posebnim statusom*. Gre za občine, ki se bodo ustanovile kot obmejne, gorske, narodnostno mešane, ekološko razvrednotene občine, država pa jim bo ob ustanovitvi zagotovila dodatna proračunska sredstva.

2.3.2 Naloge občin

V podobo in predstavitev občine sodijo v prvi vrsti tudi njene naloge in funkcije⁷, ki šele pokažejo, kakšno vlogo ima občina v družbenem sistemu (Šmidovnik 1995). Ustava je postavila ostro mejo med izvirnimi in prenesenimi pristojnostmi občine. Izvirno pristojnost ima občina v zadevah javnega pomena, nanašajoč na prebivalce občine, sposobna pa jih mora

⁷ Tradicionalna vloga oziroma naloge občine se nanašajo na urejanje komunalnega gospodarstva, socialno življenje (šole, vrtci, zdravstvo, sociala), javni red in mir, prostorsko načrtovanje in varstvo okolja, skrb za lokalno infrastrukturo, opravljanje nadzora nad lokalnimi razmerami ter gospodarjenje z občinskim premoženjem (Vlaj 2001).

biti urejati samostojno. Prenesene pristojnosti so tiste, ki jih po predhodno pridobljenem soglasju občin država prenese nanje (Vlaj 2001).

Naloge, ki jih občina ureja samostojno, lahko razdelimo v šest skupin: (1) področje normativnega urejanja (sprejema statut občine in druge občinske akte, razvojni načrt občine, ureja komunalne objekte, javne površine, delovanje občinske uprave, premoženje občine idr.), (2) področje upravljanja (upravlja občinsko premoženje, lokalne javne službe, vodi javna in druga podjetja idr.), (3) s svojimi sredstvi gradi in vzdržuje lokalne javne ceste in javne poti, pospešuje kulturno in druge dejavnosti, gradi stanovanja za socialno ogrožene idr., (4) s svojimi ukrepi spodbuja gospodarski razvoj občine, pospešuje razvoj športa in rekreacije, skrbi za požarno varnost in organizira reševalno pomoč idr., (5) zagotavlja pomoč in reševanje ob elementarnih nesrečah, nadzorstvo nad krajevnimi prireditvami idr., (6) sklepa pogodbe o pridobivanju in odtujitvi premičnin in nepremičnin, o koncesijah, o uporabi javnega dobrega in o drugih razmerjih, v katere stopa občina (ZLS 1993, Vlaj 1998).

Glede na zastavljene prioritete Strategije razvoja Slovenije (2005) naj bi občine pospeševale lokalni razvoj z izvajanjem aktivnosti, ki bi hkrati privedle tudi do zmanjševanja regionalnih razvojnih razlik, zagotovitve konkurenčnega gospodarstva in hitrejše gospodarske rasti. Finančna funkcija države in lokalnih skupnosti se udejanja s pridobivanjem finančnih sredstev, ki se zbirajo od fizičnih in pravnih oseb, ter njihovo porabo za opravljanje nalog, določenih z ustavo in zakoni. Obseg finančnih sredstev za izvajanje nalog občin je odvisen tudi od pomembnosti lokalne samouprave, ki jo priznava država; večja je avtonomnost lokalne samouprave, večji je obseg finančnih sredstev. Pri pripravi in izvrševanju občinskih proračunov občine upoštevajo razvojne prioritete in dosežene rezultate pri posameznih nalogah, pomembnih za ekonomski in socialni razvoj občine (Djurić Drozdek in Bojnec 2009).

3 MIGRACIJE

Migracije v splošnem povezujemo z mejami, identitetami, človekovimi pravicami, vprašanji nacije, države, etnije, kulture, v sodobnem svetu pa tudi vse bolj z naraščajočim omejevanjem, restriktivnimi in izključevalskimi politikami, rasizmom in ksenofobijo. Politični procesi, ki so usmerjeni v ustvarjanje idealizirane globalne vasi blagostanja, nimajo ustreznih odgovorov na ravni migracijskih politik. Globalizirane in vse bolj raznolike migracije, ki povzročajo vse večjo raznolikost tudi na lokalnih ravneh, vse bolj potrebujejo lokalne in lokalizirane odgovore. Prebivalci se v globalni in lokalni perspektivi vse bolj razločno delijo na državljane in nedržavljanke, na avtohtone in prišleke, na domače in tuje, na zahodne in južne (Pajnik in Zavratnik Zimic 2003).

Selitve oziroma migracije so večdimenzionalen razvojni dejavnik, tako na mednarodni ravni kot na ravni posamezne države in njenih regij, prav tako pa tudi na ravni posameznika. Njihov pomen se skozi čas spreminja. Na globalni ravni in na ravni posameznih držav sta k spremenjenemu pomenu meddržavnih selitev prispevala gospodarska kriza na eni in staranje prebivalstva na drugi strani (Bevc in Uršič 2013).

Selitve običajno opredelimo kot prostorske premike posameznih prebivalcev ali selivcev iz odselitvenega v priselitveno območje. Razlikujemo med osnovnim in opazovalnim selitvenim območjem, kjer gre pri prvem za najnižjo raven območja, ki opredeljuje selitev, pri drugem pa za tisto selitveno območje, ki raziskovalca posebej zanima. V Sloveniji velja za osnovno selitveno območje naselje. Selitve so torej prostorski premiki, zato označujejo prostorsko mobilnost prebivalstva. V najbolj splošnem so selitve razvrščene po selitvenih ravneh. Če na primer definiramo raven naselja, občine in države, lahko opredelimo selitve znotraj teh ravni in med njimi. Prve so notranje, druge pa zunanje. Med njimi so še posebej pomembne selitve med državami, za katere se tudi uporabljajo posebni izrazi. Odselitve iz države predstavljajo emigracijo, priselitve v državo pa imigracijo (Malačič 2006).

Migracija kot oblika mobilnosti delovne sile je po besedah Senjurja (2002) klasičen ekonomski pojav, ki ne potrebuje razsežne razlage. Gre namreč za enostaven proces, ko delovna sila odhaja iz krajev, kjer je številna, v kraje, kjer je primanjkuje. Prebivalstvo se običajno premika proti območjem z večjo razpolago delovnih mest, večjo možnostjo za zaposlitev ter k boljšemu zaslužku. V tem smislu gre pri migraciji za način boljše izrabe razpoložljivih človeških virov.

Na podlagi osnovne opredelitve je v okviru migracij govora o spremembi tako formalnega kot dejanskega stalnega ali začasnega prebivališča, vendar se glede tega definicije in kriteriji v zakonih posameznih držav razlikujejo. Študije migracij upoštevajo v svojih analizah kot indikatorje spremembe oziroma selitve na ravni političnih enot, in sicer upoštevajo kot migracije spremembo občine, regije ali države za daljše časovno obdobje (Maraspin 2009).

Migracijska politika je po naravni heterogena, izjemno obsežna in zato tudi polna nesporazumov glede upravljanja migracij. Le ti se kažejo predvsem v spregledanih širših in dolgoročnih družbenih spremembah, ki jih migracije od nekdanj povzročajo v tradicionalnih družbah priseljevanja in tudi družbah odseljevanja (Zavratnik Zimic 2003).

3.1 TEORETSKA OPREDELITEV MIGRACIJ

Migracije predstavljajo tematsko področje, ki nujno potrebuje interdisciplinarni analitični pristop. Gibanje populacij je namreč tematika, ki transverzalno preseka vsa področja družbenega delovanja, vendar pogosto ne zasluži dovolj velike pozornosti, dokler ne postane skupina migrantov⁸ dovolj velika. Kljub opazovanju enakega fenomena znotraj enakega socialnega in kulturnega konteksta se znanstveniki razlikujejo v izbranih pristopih – medtem ko so nekateri natančno osredotočeni na racionalno plat migracij v povezavi z mikroekonomskimi indikatorji (teorija proste izbire), so drugi bolj osredotočeni na institucionalno plat migracijskih tokov in njihov vpliv na kulturo in družbo znotraj bolj ali manj »razvitih« industrijskih demokracij. Migracijski tokovi postajajo vse bolj aktualna interdisciplinarna tematika (Maraspin 2009).

V sociologiji je migracije mogoče preučevati s pomočjo številnih različnih migracijskih teorij, ki predstavljajo nekakšen izbor izvirnih idej najrazličnejših družboslovnih, humanističnih ved. Z njihovo pomočjo želijo raziskovalci povezati posamezne dele v celoto in na ta način pojasniti različne segmente selitev. Tovrstne teorije skušajo kar čim bolj celostno pojasniti dogajanja znotraj zapletenih sklopov dogajanj. Ko govorimo o migracijah, torej lahko govorimo o stalno razvijajočem se raziskovalnem področju, saj gre tako pri migracijah kot tudi pri vedah, ki se ukvarjajo s človekom in družbo, za kompleksne, dinamične procese. Že več kot sto let se skozi nove teorije in njihove kritike skuša najti način, kako čim bolj celostno predstaviti in razložiti procese, ki potekajo znotraj migracij (Gombač 2006).

⁸ Glede na definicijo UNESCA (2016) je z izrazom »migrant« mogoče razumeti vsakega posameznika, ki začasno ali stalno prebiva v državi, v kateri ni bil rojen, ter je z državo spletel nekakšne pomembne vezi.

Sredi osemdesetih let 19. stoletja je Ernst Georg Revenstein predstavil prvo resnejšo analizo zakonitosti migracij, kjer je kot osnovo za svojo analizo vzel podatke Anglije ter še nekaj drugih držav. Revenstein (1885) je tako ugotovil, da (1) vsak tok migracije ustvarja tudi migracijski protitok, (2) večina migrantov prepotuje krajše razdalje, (3) migranti, ki se selijo na daljše razdalje, običajno izberejo destinacije večjih urbanih središč, (4) urbani prebivalci so pogosto manj nagnjeni k preseljevanju kakor prebivalci ruralnih območij, (5) v primerjavi z mlajšimi odrasli je manj verjetno, da se bodo družine odločile za mednarodne migracije, (6) večina migrantov je odraslih, (7) prebivalstvo večjih urbanih območij bolj kakor z naravnim prirastom narašča z imigracijami.

Prav tako kot velja selektivnost samega procesa migracij, velja tudi selektivnost migracijskih teorij in empiričnega raziskovanja. Na začetku je bil glavni poudarek na determinantah migracij – tako notranjih kot zunanjih – z ustrezno manj pozornosti na njihove posledice (Kritz, Lin in Zlotnik 1992, Massey in drugi 1993, Bilborrow 1993). Nadalje so tako makro kakor mikro ravni literature o migracijskih vplivih skoraj izključno poudarjale plače in zaposlenost, ki se z migracijami povrnejo posameznikom in njihovim družinam, pri tem pa so povsem ignorirale subjektivne posledice migracij (Lichter 1983, Greenwood 1985, LeClere in McLaughlin 1997, Lucas 1997). Nazadnje pa je majhna skupina znanstvenikov izvedla določeno analizo pojava začasnih migracij v nasprotju s stalnimi notranjimi migracijami, pri tem pa je bil vzorec še posebej očiten v državah v razvoju (Fuller in drugi 1990, Goldstein in Goldstein 1993, 1996) (v De Jong, Chamratrithirong in Tran 2002).

Ekonomске teorije migracij se precej razlikujejo v razumevanju migracijske dinamike oziroma pojmovanja osrednjega dejavnika raziskovanja. Neoklasične migracijske teorije dajejo poudarek indikatorjem potiska in potega, s katerimi migracije razlagajo v luči optimalne razporeditve dejavnikov proizvodnje na makro ravni ter racionalne izbire izboljšanja blaginje posameznika, prav tako pa poudarjajo tudi statistične zakone in makroekonomske dejavnike. Značilnosti teorije odvisnosti so v tem, da migracije razlagajo v luči mednarodnih mehanizmov izkoriščanja nerazvite periferije s strani razvitih industrijskih držav. Teorijam mednarodnih odnosov pa so skupni trije različni pristopi: politična razlaga migracij je značilna za neorealizem, transnacionalizem in poudarek na izgubi regulativne moči nacionalnih držav sta značilna za globalizacijske teže, poudarek osrednje vloge državnih politik pa je značilnost liberalnega institucionalizma (Castels in Miller 1998).

Značilnost ekonomske teorije migracij je v tem, da migracijske tokove povezuje s trgom dela in dohodkovno (plačno) politiko ter s širšo politiko socialne države (Waltz in Wellisch 1998). Ekonomska stopnja migracij je odvisna predvsem od razlik v plačah med razvitimi in nerazvitimi državami, čeprav je pogosto individualna odločitev o ekonomski migraciji rezultat kolektivnih odločitev v družini ali gospodinjstvu (Kovač 2003). S teoretskega vidika je na tem mestu mogoče ločevati med t.i. »pull migracijo«, ki je posledica povečevanja povpraševanja po delu v izvorni državi, ki povečuje proizvodnjo, cene in plače, ter »push migracijo«, ki temelji na spremenjeni ponudbi dela in je običajno povezana z veliko ponudbo delovne sile ali izrednimi političnimi razmerami (Zimmermann 1995).

Todarov migracijski model

V obdobju petdesetih in šestdesetih let prejšnjega stoletja so začele nastajati raziskave, ki so pomenile velik korak naprej pri raziskovanju migracij. Eno prvih pomembnejših študij sta izvedla Michael Todaro in John R. Harris, jo poimenovala Todarov migracijski model in ta model trdno zasidrila v neoklasično ekonomijo (Gombač 2006). Svojega prispevka sta se lotila tako, da sta se odmaknila od običajne polne zaposlenosti, fleksibilnih modelov plač in cen ekonomske analize in oblikovala dvo-sektorski model podeželskih-mestnih migracij, ki med drugim prepoznava obstoj politično določenega minimalnega urbanega dohodka na ravni, bistveno višji od zaslužkov na podeželju (Harris in Todaro 1970). Bistvo modela je torej v tem, da posameznik, ki migrira, presoja o tem, kakšne priložnosti mu ponujata na eni strani trg dela na podeželju in na drugi strani trg dela v urbanem okolju, nato pa izbere tistega, ki kar najbolj poveča dobiček migracije. Pričakovani dobički se torej merijo na podlagi razlike med že znanim dobičkom v ruralnem in urbanem okolju ter verjetnostjo, da bo migrant v urbanem okolju tudi res našel delo (Harris in Todaro 1970 v Gombač 2006).

Todaro trdi, da do migracije med kraji (v njegovem primeru iz podeželja v mesto) prihaja zaradi pričakovanih razlik v zasluških. Po njegovem mnenju se bodo ljudje za migracije odločali, če bo šlo za večje razlike v zasluških in če bo verjetnost zaposlitve večja. Njegov model je mogoče uporabiti tako za preseljevanje ljudi v druge kraje kot tudi za dnevno mobilnost prebivalstva, ki je danes precej razširjena. Če ljudje v kraju, kjer prebivajo, ne dobijo ustrezne zaposlitve, ki bi se skladala z njihovo izobrazbo, ali pa so za delo v kraju bivanja ponujeni nižji dohodki, kot bi bili za enako ali podobno delo nekje drugje, potem bodo ljudje svoje odločitve zagotovo pretehtali in se odločili tako, da bodo od tega imeli največje koristi.

3.1.1 Neoklasična makroekonomska teorija migracij

Na makro ravni govori teorija o prostorski prerazporeditvi proizvodnih dejavnikov z odzivom na različno oblikovane relativne cene (Ranis in Fei 1961, Todaro 1976 v Arango 2000). Migracije so torej posledica neenakomerne geografske prerazporeditve dela in kapitala. V nekaterih državah ali regijah je dela glede na razpoložljivi kapital malo in je njegova cena glede na višino plač tudi ustrezno visoka, medtem ko v drugih državah ali regijah velja ravno nasprotno. Posledično torej delavci odhajajo iz držav ali regij, kjer je delovne sile preveč in so zato plače tam nižje, v delovno manj intenzivne države, kjer so plače višje. S tem na dolgi rok prispevajo k prerazporeditvi proizvodnih faktorjev in izenačevanju plač med državami ter odpravi neenakosti. Sporočilo neoklasične teorije⁹ je torej v tem, da je potrebno izvor migracij iskati znotraj razlik v plačah med državami, ki posledično s seboj prinašajo neenakosti v prihodkih in blaginji. Migracije bodo tako sčasoma doprinesle odpravo razlik med plačami, le-to pa bo posledično povzročilo zaton migracij (Arango 2000).

Po besedah Masseyja in drugih (1993) makroekonomska teorija ponuja več implicitnih predlogov in predpostavk: (1) mednarodne migracije delavcev so posledica razlik v plačah med državami, (2) če bi se razlike v plačah zmanjšale ali odpravile, bi to pomenilo zaton mednarodnih migracij delavcev, (3) mednarodni tokovi človeškega kapitala oziroma visoko izobražene delovne sile se odzivajo na razlike v donosnosti človeškega kapitala, ki se lahko razlikuje od splošne plačne stopnje; to lahko doprinese poseben vzorec migracij, ki je popolnoma nasproten tistemu z nekvalificirano delovno silo, (4) trgi dela so osnovni mehanizmi, ki sprožajo mednarodne migracijske tokove, medtem ko druge vrste trgov na mednarodne migracije nimajo pomembnega vpliva, (5) da lahko države nadzorujejo migracijske tokove, je potrebna ureditev trga dela v državah odselitve in priselitve.

3.1.2 Neoklasična mikroekonomska teorija migracij

Razlog, zakaj se posamezniki odzivajo na strukturne razlike med državami ali regijami in se odločajo za migracije, je podan z mikroekonomsko različico neoklasične teorije migracij (Todaro 1969, 1976, Arango 2000). Migracije nastanejo kot posledica odločitev racionalnih posameznikov, ki želijo izboljšati svojo blaginjo na način, da migrirajo tja, kjer bo nagrada za njihovo opravljeno delo višja, kakor je tista, ki jo prejema doma. Posameznik torej deluje spontano in neodvisno, tako da primerja svojo trenutno situacijo s pričakovanim donosom

⁹ Preprosta in prepričljiva razlaga mednarodnih migracij, ki jo ponuja neoklasična makroekonomska teorija, je krepko pripomogla k oblikovanju javnega mnenja in priskrbelo razumno osnovo politikam mednarodnih migracij (Arango 2000).

migracije. Iz tega sledi, da gredo migranti, po začetnem premisleku o vseh razpoložljivih alternativah, na destinacije, kjer je pričakovan višji neto donos. Če torej prevzemajo nekatere stroške, da bi na ta način izkoristili višje donose od lastnega dela, migracija predstavlja tudi obliko naložbe v človeški kapital (Sjaastad 1962 v Arango 2000).

Po Beckerju (1964) je človeški kapital neposredno uporaben v proizvodnem procesu. Človeški kapital namreč poveča produktivnost delavca v vseh njegovih nalogah, čeprav se glede na različne situacije, naloge in organizacije, v katerih se delavci nahajajo, intenzivnost človeškega kapitala razlikuje.¹⁰ Za razliko od Beckerja, Gardner (1983) človeškega kapitala ni videl kot enodimenzionalnega, temveč je menil, da v sklopu človeškega kapitala obstaja mnogo tipov in dimenzij različnih znanj in spretnosti.¹¹ Preprosta različica tega pristopa bi dala poudarek na mentalne in fizične sposobnosti kot različne spretnosti. S strani Schultza (1971) in Nelsona ter Phelps (1966) je bil človeški kapital viden predvsem kot zmožnost prilagajanja.¹² Bowles in Gintis (1975) sta človeški kapital videla kot sposobnost za delo v organizacijah, ukaze, skratka kot sposobnost prilagoditve življenju v hierarhični/kapitalistični družbi.¹³ Po Spencu (1973) so merjenja človeškega kapitala bolj znak sposobnosti kot značilnosti karakteristik neodvisne uporabe v proizvodnem procesu (Acemoglu in Autor 2004).

Armstrong in Taylor (2000) menita, da klasična teorija migracij temelji na številnih predpostavkah. Kot najpomembnejše izpostavljata, da je popolna konkurenca prisotna na vseh trgih, kot drugo, da so konstantni donosi obsega izkaz produkcijskih funkcij, nadalje, da migracije niso omejene, zato tudi stroški le-teh ne obstajajo, da so cene dejavnikov popolnoma fleksibilne, da so proizvodni faktorji homogeni ter nenazadnje, da obstaja popolna informiranost lastnikov dela in kapitala o donosih faktorjev.

¹⁰ V tem pogledu, čeprav je lahko vloga človeškega kapitala v proizvodnem procesu precej zapletena, je mogoče zaznati občutek, ki nam daje misliti, da je človeški kapital nekakšen enodimenzionalen objekt, ki predstavlja zalogo znanja in spretnosti, in ta zaloga je tudi neposredno del produkcijske funkcije (Acemoglu in Autor 2004).

¹¹ Gardner je k tej ugotovitvi prišel s pomočjo razvoja teorije o multiplih inteligencah, katere sporočilo je, da so mnogi geniji ter slavne in znamenite osebnosti v nekaterih drugih svojih dimenzijah lahko celo popolnoma nevešči in neizučeni (Acemoglu in Autor 2004).

¹² V skladu s tem pristopom je bil človeški kapital še posebej koristen pri obravnavanju neravnovesnih situacij ali bolj na splošno v okviru situacij, za katere je veljalo spreminjajoče se okolje in so se zato morali delavci temu prilagajati (Acemoglu in Autor 2004).

¹³ V skladu s tem pristopom naj bi bila glavna vloga šole v tem, da je posameznikom vcepila »pravilno«
ideologijo in pristop do življenja (Acemoglu in Autor 2004).

Največja težava klasične mikroekonomske teorije migracij je v tem, da večina njenih predpostavk v realnosti ni izpolnjena. Težave teorije pri pojasnjevanju migracij so enake kot njene težave v ekonomiji nasploh. Vsak se namreč dobro zaveda, da v realnosti popolna obveščenost ne more obstajati, prav tako proizvodnji dejavniki niso homogeni, obstajajo različni okusi posameznikov, pri migriranju pa se posamezniki srečujejo s celo vrsto različnih ovir in zato so tovrstne pomanjkljivosti mikroekonomske teorije spodbudile številne raziskovalce, da so razvili številne druge pristope k analizi migracij (Malačič 2006).

3.1.3 Nova ekonomika migracij

Ena izmed novejših teorij, verjetno izmed vseh tudi najbolj migracijsko specifična teorija, se je razvila iz neoklasične tradicije¹⁴. Ključna predpostavka tega novega pristopa je v tem, da se odločitve za migracije ne izoblikujejo s strani izoliranih posameznikov, temveč s strani večjih skupin med seboj povezanih ljudi, najpogosteje družin in gospodinjstev. Tovrstne večje skupine namreč med seboj delujejo kot kolektiviteta, ki ne stremi samo k povečanju pričakovanih prihodkov, temveč tudi k zmanjševanju tveganj in omejitev, povezanih z različnimi tržnimi nepopolnostmi. Za razliko od posameznikov so gospodinjstva v položaju, v katerem lahko nadzorujejo tveganja za svojo ekonomsko blaginjo, predvsem na način diverzifikacije razdelitve gospodinjstevskih resursov, kot je na primer družinska delovna sila. Medtem ko se nekateri člani gospodinjstva lahko odločijo za ekonomske aktivnosti v lokalnem gospodarstvu, so drugi primorani oditi na delo na tuje trge dela, kjer so plače in pogoji zaposlovanja negativno ali šibko povezani s tistimi v lokalnem okolju. V primeru, da se lokalne gospodarske razmere poslabšajo in dejavnosti ne prinašajo več dovolj prihodkov, morajo migranti del svojih prihodkov pošiljati domov (Massey in drugi 1993).

3.1.4 Teorija človeškega kapitala

Temelji teorije človeškega kapitala so bili postavljeni v šestdesetih letih prejšnjega stoletja s strani ekonomistov Beckerja, Schultza in Mincerja (Mihalič 2006). Garya Beckerja (1964) povezujemo z eno najbolj znanih aplikacij ideje o človeškem kapitalu.¹⁵ Bil je namreč mnenja, da je spodbuda za investiranje odvisna od pričakovanega donosa na investicijo. Theodore Schultz (1961) je izraz človeški kapital uporabil v okviru vrednosti človeških

¹⁴ V povezavi predvsem z imenom Oded Stark (Stark 1991 v Arango 2000) lahko to novo teorijo vidimo bodisi kot kritiko mikroekonomske različice neoklasične teorije migracij bodisi kot eno izmed njenih različic, ki jo je obogatila s številnimi spremembami in dopolnitvami.

¹⁵ Leta 1964 je javnosti predstavil knjigo Human Capital, v kateri je opredelil in izmeril neposredne ekonomske koristi izobraževanja in usposabljanja za posameznika in družbo.

zmožnosti. Bil je mnenja, da je človeški kapital eden izmed različnih kapitalov posameznika, ki ga z razliko od drugih lahko pridobimo le z investicijami v človeka in ga zato tudi ne moremo kupiti ali prodati. Po njegovem mnenju imata torej izobrazba in izobraževanje v človeškem kapitalu osrednje mesto. Ekonomist Jacob Mincer je avtor članka *Investment in Human Capital and Personal Income Distribution* (1958), v katerem se je ukvarjal z vprašanjem naložb v izobraževanje odraslih, kjer se je po večini osredotočal na usposabljanje na delovnem mestu in na oblikovanje preprostega postopka za analizo razmerja med izobrazbo in zaslužki (Bevc 1991).

Zagovorniki teorije človeškega kapitala vidijo migracije kot investicijo v človeški kapital. Od migracije namreč posameznik pričakuje donos¹⁶, le-ta pa mora biti dovolj velik, da pokrije stroške¹⁷ migriranja. Stroški in donosi so lahko tako denarni kakor tudi nedenarni in prav tako tudi zasebni oziroma individualni kot tudi družbeni oziroma kolektivni. Velja torej, da če je sedanja neto vrednost donosov (razlike v zaslužkih med krajema) večja kakor sedanja vrednost stroškov preselitve, se bo posameznik odločil za selitev iz enega v drugi kraj (Malačič 2006).

Caponi (2010) je v svoji študiji o migrantih iz Mehike v Združene države Amerike ugotovil, da imajo najnižje in najvišje izobraženi Mehičani največje donose od migracije v ZDA. Nasprotno imajo srednje izobraženi migranti relativno nižje donose, zato se tudi po večini ne odločajo za migracije. Beg možganov je že precej časa prisoten v razvoju večine revnih držav. Nedavne raziskave pa so pokazale, da lahko obetajoče migracije povečajo pričakovano vrnitev človeškega kapitala in spodbujajo naložbe v izobraževanje v domači državi. V svoji študiji so Beine, Docquier in Rapoport (2008) ugotovili, da beg možganov prispeva k povečanju števila kvalificiranih delavcev, ki živijo v državah v razvoju, da ima beg možganov pomembne učinke prerazporeditve med državami v razvoju in da je postala pomembna dimenzija političnih razprav, ki je bila iz njih še nedavno odsotna.

Človeški kapital je v migrantih vtisnjen, vendar je to odvisno od glede tega, kako je artikuliran prek socialnih in ekonomskih odnosov. Migranti lahko med selitvami še dodatno pridobijo in izpopolnijo človeški kapital in ga nato prenesejo v druge prostore ali pa nazaj v

¹⁶ Donos od migracij je določen predvsem z boljšim zaslužkom v kraju priselitve (Malačič 2006).

¹⁷ Stroški migriranja se kažejo v stroških posameznikove preselitve, izgubljenimi zaslužki iz časa, ko je iskal novo službo ali izobraževanje, psihični stroški itn. (Malačič 2006).

njihove prostore. V vsaki fazi migracijskih tokov je uporabljena in izmenjana tovrstna vrednost človeškega kapitala v okviru vrste različnih odnosov (Williams in drugi 2004).

3.1.5 Teorija potiska in potega (»push-pull«) migracij

Demografske študije migracije običajno opredeljujejo kot potezo, ki povzroči trajno spremembo kraja, v katerem posameznik živi. Teorija potiska in potega, ki je bila prvič uporabljena s strani Revensteina (1889), predpostavlja, da migracije včasih pomenijo potiskanje stran od prvotne lokacije, včasih pa pomenijo vlečenje k novi, privlačnejši destinaciji (Weeks 2005). Lee (1966) je predstavil celovitejšo različico teorije potiska in potega, s katero je trdil, da je posameznik lahko potisnjen iz lokacije, kjer vladajo negativni pogoji (diskriminacija, kazniva dejanja, prevare), in ga zato vleče k lokaciji, kjer vladajo pozitivni pogoji (izobraževalne in zaposlitvene možnosti, manj kriminala). Nadaljnja Leejeva ugotovitev je tudi v tem, da na odločitev o migraciji pomembno vplivajo osebne lastnosti posameznikov¹⁸ – posamezniki z različnimi osebnostnimi karakteristikami se bodo odločali za različne socio-ekonomske značilnosti krajev (npr. mestni ali ruralni). S tem je torej hotel dokazati, da ključno vlogo v teoriji potiska in poteka igrajo individualne značilnosti in okolščine (Lo in drugi 2016).

S to teorijo naj bi migracije razumeli kot produkt vpliva dejavnikov odselitvenega in priselitvenega območja. Dejavniki potiska¹⁹ so tisti dejavniki, ki posameznike potiskajo iz območja in zato delujejo na odselitvenem območju. Ti dejavniki tako povzročijo, da posamezniki v tem območju ne želijo več živeti, in zato pričnejo razmišljati o odhodu. Če njihovo na novo izbrano območje razpolaga s pestro ponudbo dejavnikov potega, ni dileme za odhod. Dejavniki potega²⁰ pa delujejo na priselitvenem območju, in sicer privlačijo migrante v to območje (Malačič 2006).

¹⁸ Osebne lastnosti, ki jih oblikujejo oblika družine in socio-ekonomski status staršev, pomagajo posameznikom k pridobivanju znanja o alternativnih lokacijah, kamor so vključena sredstva, ki podpirajo predlagano potezo o selitvi ter sploh pripravljenost za selitev (Lo in drugi 2016).

¹⁹ Najpogostejši potisni dejavniki so izguba zaposlitve, izčrpanje naravnih virov, upadanje ali prenehanje določene ekonomske dejavnosti, različne vrste diskriminacije, naravne in druge nesreče, odtujitev od skupnosti, neperspektivne razmere v skupnosti za osebni razvoj in podobno (Malačič 2006).

²⁰ Najpogostejši dejavniki potega so boljše klimatske in stanovanjske razmere, boljše izobraževalna ponudba otrok, ugodne možnosti za zaposlitev, možnosti napredovanja in boljšega plačila, številne podjetniške in investicijske dejavnosti, večja raznovrstnost kulturnih, intelektualnih, pristočasnih in drugih dejavnosti (Malačič 2006).

Everett S. Lee (1966) je migracijsko teorijo potiska in potega poskušal nadgraditi do te mere, da je poleg dejavnikov potiska in potega v svojo teorijo vključil še intervenirajoče ovire in osebne dejavnike. V vsakem prostoru je nešteto dejavnikov, ki delujejo tako, da ljudi zadržujejo znotraj območja ali jih v to območje privabljajo, obstajajo pa tudi drugi, ki povzročajo, da to območje ljudi odvrta. Želel je izpostaviti, da vsi potisni dejavniki in dejavniki potega niso za vse ljudi enaki. Nek dejavnik je lahko za nekoga potisni, za drugega pa jelahko dejavnik potega in obratno. Odločitev za migracijo torej nikoli ni povsem racionalna in za nekatere posameznike je iracionalna komponenta veliko bolj pomembna od racionalne. Potrebno je upoštevati, da na podlagi teh posploševanj obstaja mnogo različnih izjem, ki na podlagi predhodnih emocij, duševnih neravnovesij, naključnih dogodkov predstavljajo znaten delež celotnih migrantov.

Čeprav večina teoretičnih razglabljanj o vzrokih za migracije izhaja iz teorije potiska in potega (push-pull teorija), ti dejavniki ne morejo pojasniti, zakaj se iz določenega okolja odselijo le nekateri posamezniki. Upoštevati je torej potrebno tudi subjektivne dejavnike – racionalne, emocionalne in socialno-psihološke osebne lastnosti posameznikov (Maraspin 2009).

3.1.6 Teorija kumulativne vzročnosti migracij

Leta 1957 je Nobelov nagrajenec Gunnar Myrdal razvil teorijo »kumulativne vzročnosti«. Myrdal je bil mnenja, da vzročnost postane kumulativna v vsakem dejanju migracije, ki spremeni socialni kontekst, znotraj katerega se sprejemajo naslednje migracijske odločitve potencialnih migrantov na način, da je vsaka nadaljnja migracija verjetnejša (Myrdal 1957 v Gombač 2006).

S teorijo kumulativne vzročnosti migracij je nato nadaljeval Massey s sodelavci, ki so teorijo razvijali na podlagi preučevanja migracij med Mehiko in Združenimi državami Amerike. Zanimalo jih je, zakaj, ko se enkrat tok migracij prične, le ta še naprej raste. Vsaka migracija namreč širi socialni kapital med prijatelji in sorodniki nekega migranta in na ta način nekatere od njih spodbuja k migraciji, kar ustvarja še več socialnega kapitala in posledično tudi več migracij. Zato je za ljudi, ki prihajajo iz regij, v katerih so migracije bolj pogoste, večja verjetnost, da bodo migrirali, na drugi strani pa za ljudi, ki prihajajo iz regij, kjer so migracije redkeje, manjša verjetnost, da bodo migrirali. Socialni kapital, ki je povezan z migracijami

oziroma iz njih tudi izhaja, je nabor virov, ki so zajeti v socialnih omrežjih, in nudi koristne informacije²¹ ljudem, ki želijo migrirati (Fussell in Massey 2004).²²

3.1.7 Sistemska teorija migracij

Čeprav koncept migracijskega sistema šele v zadnjem času pridobiva večjo prepoznavnost, izvira že iz samih začetkov znanstvenih študij migracij. Za eno izmed prvih teorij o migracijskih sistemih velja študija Akina L. Mabogunje (1970), ki je tovrstni sistemski model skušal uporabiti pri temi notranjih migracij. Podobno, vendar bolj kvantitativno zasnovano študijo, je nekaj let pozneje izvedel Kanaraglou s sodelavci (1986). Posebnost sistemske teorije je v tem, da daje poudarek ravnotežju konceptov, kar pomeni, da se bo sprememba v katerem koli delu sistema ujemala s prilagoditvijo nekje drugje v sistemu. Druge aplikacije sistemskega pristopa so sklicevale bolj na tradicionalne študije migracije kakor na formalne predloge analize sistemov (Fawcett 1989).

Pri določanju sestave migracijskih sistemov za pojasnitev mednarodnih migracij azijsko-pacifiške regije sta Fawcett in Arnold (v Fawcett 1989) izpostavila šest pomembnih lastnosti zgradbe migracijskih sistemov: (1) usmerja pozornost k obema koncema migracijskega toka, z nujnostjo razložiti stabilnost in mobilnost na obeh lokacijah, (2) preučuje en tok v kontekstu drugih tokov ali eno destinacijo v odnosu z alternativnimi destinacijami, (3) poudarja različne povezave med mesti, vključno s pretokom informacij, dobrin, storitev, idej in ljudi, (4) to spodbudi primerjavo med mesti ter opozarja na razlike in neravnovesja, ki so vir energije v sistemu, (5) to v ospredje prinaša medsebojno povezanost sistema, v katerem je en del občutljiv na spremembe v drugih delih, (6) okrepi pogled na migracije kot dinamičen proces in zaporedje dogodkov, ki se zgodijo v daljšem časovnem obdobju.

²¹ Teorija kumulativne vzročnosti migracij predpostavlja, da je s povečevanjem migracijskih izkušenj skupine, ki je migrirala, večja verjetnost, da bodo tudi drugi člani skupnosti sprožili migracijski proces. Tovrstna razpršenost pa pričakuje razlike v času in prostoru glede na razlike v mehanizmih, ki vodijo to vedenje (Fussell 2010).

²² Po Gozziniju (2005) vsako migracijsko gibanje neizogibno doprinese spremembe v socialni kontekst prihoda, najpogosteje v smeri stimuliranja nadaljnega priseljevanja znotraj določenih smeri in oblikovanja migracijske sheme ali sistema – ta pojav opisuje teorija kumulativne vzročnosti migracij, ki razlaga, kako se oblikujejo migracijski sistemi (v Maraspin 2009).

3.2 DETERMINANTE MIGRACIJ

Malačič (2006) determinante migracij opredeli kot dejavnike, ki povzročajo migracije. Ti dejavniki so po njegovih besedah zelo kompleksni in raznovrstni, odvisni pa so od vrste migracij in časa, v katerem potekajo. Posamezni dejavniki in njihov pomen se ugotavljajo z raziskovanjem povezanosti med obsegom in značilnostmi migracij ter ekonomskimi, demografskimi, družbenimi, kulturnimi, političnimi, geografskimi in drugimi značilnostmi regij, v katerih migracije potekajo. Migracije je mogoče posplošiti do te mere, da si migranti prizadevajo k izboljšanju materialne življenjske ravni, blaginji zase in za svojo družino, in so zato usmerjeni v regije z boljšimi ekonomskimi možnostmi²³.

Po Malačiču (2006) se demografski dejavniki migracij nanašajo na značilnosti reprodukcije prebivalstva kot celote in njegovih posameznih delov. Ljudje se običajno priseljujejo v regije z nizkim naravnim prirastkom ter odseljujejo iz regij z visokim naravnim prirastkom. Družbeni dejavniki migracij so odraz privlačnosti urbanega načina življenja, kar posledično prinese za seboj boljše in večje možnosti za izobraževanje otrok, uporabe prostega časa in podobno. Kulturni dejavniki migracij povzročajo, da se migranti raje usmerjajo v kulturno sorodnejše sredine. Geografski dejavniki migracij so povezani z naravno in družbeno geografskimi značilnostmi posameznih regij (klimatske, prometne, poselitvene značilnosti, itd.).

Po Klinarju (1976) je vzroke migracij možno razdeliti v tri velike skupine: (1) ekonomski in demografski vzroki, ki so povezani z reševanjem eksistence, izboljšanjem ekonomskega položaja, prenaseljenosti izvornega kraja, (2) politični in vojaški vzroki, v smislu prisilnega preseljevanja, bega pred režimi, ki kratijo človeške pravice ipd., (3) raznovrstni osebni in družinski vzroki, ki so povezani z možnostjo pridobitve izobrazbe.

Kljub velikim nihanjem v migracijskih tokovih in izjemno kompleksnih kombinacijah gospodarskih in socialnih motivov glede odločitve za migracijo je mogoče opaziti nekatere podobne si motive, ki podpirajo odločitev za selitve. Mednarodne migracije je pogosto mogoče pojasniti z osnovnim modelom »potiska in potega«: gospodarske razmere, demografski pritiski, brezposelnost na eni strani kot dejavniki, zaradi katerih se ljudje odločijo za migracijo, ter na drugi strani boljši pogoji dela, višje plače, povpraševanje po

²³ Boljše možnosti in raznovrstnost zaposlovanja, boljše priložnosti za podjetniško in investicijsko dejavnost, večji dohodki ter drugi denarni in nedenarni dodatki k plačam, boljše delovne razmere, poklicno napredovanje in vrsta drugih ekonomskih ugodnosti novega okolja (Malačič 2006).

delovni sili, združitev družine kot dejavniki, zaradi katerih ljudje v migraciji sploh vidijo smisel (Smith 1997 v Mansoor in Quillin 2006).

Migracijske teorije obravnavajo različne dejavnike, ki vplivajo na odločitve za migracijo. Lokacijske lastnosti delujejo kot faktorji potiska ali potega, ki zavirajo ali privabljajo potencialne migrante. Tovrstne regionalne lastnosti je mogoče razdeliti na razmere na trgu dela, kot so ravni (ne)zaposlenosti, plač in dobrin, kot so privlačnosti narave, potrošniških ter javnih dobrin (Arntz 2010). Nekatere študije kažejo, da se migracija odziva na spremembe v razlikah regionalnih plač in razlikah v brezposelnosti (Pissarides in McMaster 1990, Etzo 2011). Poleg tega pa ugotovitve Alperovicha in sodelavcev (1977) kažejo, da na migracije ne vplivajo le plače in brezposelnost, temveč tudi rast zaposlenosti. Glede na njihove rezultate ustvarjanje novih delovnih mest ljudi spodbuja v odločitve za migracije (Buch in drugi 2014).

3.3 TIPOLOGIJA MIGRACIJ

Poznamo več različnih vrst oziroma tipov migracij, ki se med seboj razlikujejo. Migracije tako lahko delimo na začasne in stalne, pri katerih v prvem primeru migrant svojega stalnega prebivališča ne spremeni, v drugem primeru pa ga. Druga delitev migracije razlikuje med primarnimi, sekundarnimi in povratnimi. Ko posameznik prvič migrira iz rojstnega kraja v nek drug kraj, gre za primarno migracijo, vse ostale migracije pa so nato sekundarne. Ko se posameznik vrne v svoj rojstni kraj, gre za povratno migracijo. Z vidika procesa urbanizacije je pomembna delitev na ruralne in urbane migracije oziroma na migracije med vaškimi in mestnimi naselji. Nadalje lahko ločimo med posamičnimi oziroma individualnimi migracijami in na drugi strani skupinskimi ali kolektivnimi migracijami. Migracije lahko delimo tudi na prostovoljne in prisilne (Malačič 2006).

Oprelitev zvrsti migracij je še posebej problematična, če težko ločimo primere prostovoljnih, torej želenih, emigracij od primerov prisiljenih in neprostovoljnih emigracij. Prostovoljne migracije enačimo večinoma z ekonomskimi migracijami, če predpostavljamo, da so rezultat posameznikove izbire na podlagi zaposlitvenih možnosti na trgu dela (Maraspin 2009).

Prvi raziskovalci migracij so uporabili preproste tipologije za razvrstitev migracijskih gibanj. Fairchild (1925) je od imigracije kot take razlikoval invazije, osvajanja in kolonizacije. Družbe je razdelil na »vojne« in »mirovne« ter na »nizko« ali »visoko kulturne«. Želel je namreč dokazati, da so vrste migracij in njihove posledice odvisne od tovrstnega razlikovanja. Poznejši raziskovalci (Price 1969) so dali večji poudarek na razlikovanje med prostovoljnimi

ter neprostovoljnimi gibanji. S prostovoljnimi gibanji so razumeli predvsem sezonske, nomadske in druge začasne premike ter prav tako dalj časa trajajoče migracije, ki so bile v veliki meri gospodarske narave. Neprostovoljna gibanja pa so vključevala predvsem sužnje ter vojne in politične izgnance.

Petersen (1958) je s pomočjo večjih dimenzij oblikoval bolj dodelano tipologijo migracij. Kot prvo je vključil pomen odnosa med posameznikom in naravo, državo, normami ter drugimi ljudmi. Kot drugo je poudaril povezanost migracijske sile s prej naštetimi odnosi, tj. ekološki potisk (narava), migracijska politika (država), prizadevanje (norme) in socialni moment (odnos z drugimi ljudmi). Ti elementi so ustvarili različne razrede migracij, ki jih je označil kot (1) primitivne, (2) prisiljene, (3) prostovoljne in (4) masovne.

Tovrstne tipologije ne presegajo deskriptivne ravni, imajo malo pojasnila in vrednosti napovedovanja. Napredek v sociološki analizi razvojnih procesov je povzročil dvom o veljavnosti razlikovanja evolucijske faze in domnevo o bistveni povezavi med tehnologijo, gospodarsko rastjo, političnih sistemih, socialnih zavodih ter demografskim vedenjem. V primeru, da obstajajo vzročni odnosi med temi spremenljivkami, so tipologije bolj zapletene od tistih, ki so bile predlagane (Richmond 1988).

Vsaka nova opredelitev migracij, ki so lahko začasne ali trajne, organizirane ali neorganizirane, legalne ali nelegalne, prostovoljne ali neprostovoljne, zahteva tudi novo določitev teoretskega modela ali metodološkega okvira. Definiranje migracij pa je tisto, kar določi, kakšen bo migrantov status v njegovem novem okolju, ali bo tam imel pravico bivati na legalen način. Še zdaleč namreč ni vseeno, ali je migrant obravnavan kot ilegalen, prisilen, begunec ali prostovoljni migrant. To, kako se migranta poimenuje, namreč pokaže, ali bo le ta lahko ostal ali se bo moral vrniti domov (Castels 2009).

Tako kot je bilo oblikovanih mnogo različnih teorij in metod migracij, so avtorji oblikovali tudi številne različne tipologije migracij. V nadaljevanju bo navedena tipologija migracij po Klinarju (1976), ki je migracije razdelil v različne sklope.

3.3.1 Sodobne migracije

V sodobnem svetu so se pojavile številne nove oblike migracij in posledično so se razvile tudi številne nove značilnosti le-teh. Struktura migracij se namreč nenehno spreminja, zato je tudi zelo težko opredeliti vse njihove značilnosti. Ključnega pomena pri sodobnih migracijah je dejstvo, da se zanje ne odločajo samo slabo izobraženi, nizko kvalificirani delavci, ki imajo željo po delu v ekonomsko bolj razvitih družbah, temveč se zanje odločajo tudi visoko

izobraženi, kvalificirani delavci. Le-ti se namreč odločajo za selitve v nerazvita ali zelo slabo razvita območja, kjer je potreba po tovrstnih strokovnjakih zelo velika (Klinar 1976).

Pri pojasnjevanju sodobnih procesov migracij dejavniki potiska in potega, ki so še nedavno tega veljali za glavne dejavnike migracij, danes ne zadoščajo več. Današnji dejavniki potiska namreč v postindustrijskih družbah vse bolj presegajo klasična povpraševanja po delovni sili (Massey in drugi 1998).

3.3.2 Moderne migracije

Moderne migracije imajo z razliko od migracij v preteklosti eno ključno razliko – nacionalne meje, ki blokirajo migrante pred poskusi izselitve, omejujejo dostop do določenih skupin ter celo določenih ekonomskih razredov. Medtem ko so moderne migracije še vedno poganjane s strani istih pritiskov, so dandanes umetno oblikovane tudi s strani političnih sil. Večina modernih migracij sledi nekaterim gospodarskim vzorcem. Ljudje namreč vseskozi iščejo boljše gospodarske priložnosti (Grabianowski 2007).

Začetki modernih migracij sovpadajo z življenjem v moderni kapitalistični družbi²⁴. Značilnost modernih migrantov je predvsem iskanje novih poklicev ter nagibanje k novim političnim in ekonomskim odnosom kapitalizma. Etnična diskriminacija v tem sistemu obstaja: za lokalne delavce velja, da so bolj mobilni in zavzemajo boljša delovna mesta, medtem ko so imigranti diskriminirani že v samem delovnem procesu, saj zavzemajo slabša delovna mesta, omejena pa je tudi njihova mobilnost (Klinar 1976).

3.3.3 Ekonomske migracije

Ekonomske migracije²⁵ se oblikujejo kot posledica ekonomskih vzrokov, katerim botrujejo ekonomski motivi. Akterji ekonomskih migracij so predvsem delavci, ki so že v emigrantski družbi. Tovrstni akter zapušča lokalno okolje, saj želi poiskati delo. Prav tako so razlogi, zaradi katerih se posamezniki odločajo za (ekonomsko) migracijo lahko tudi iskanje boljših delovnih pogojev, želja po strokovnem izpopolnjevanju, želja po napredovanju. Značilnost

²⁴ Za ta čas je značilna pospešena industrializacija, ki je s seboj prinašala razvoj in uporabo moderne tehnologije, za delavce, lastnike in upravljavce pa je bila značilna ustrezna socialna organizacija. V tem času so se pričela intenzivneje razvijati komunikacijska in prevozna sredstva, kar pa je prineslo tudi spremembe v preživljanju prostega časa. Na podlagi tega so se ljudje pričeli nagibati k množičnim migracijam v okvirih globalnih družb (Klinar 1976).

²⁵ Ekonomski migrant ni pravno klasificiran pojem, temveč izraz, ki predstavlja široko paleto ljudi, ki se selijo iz ene države v drugo z željo po izboljšanju svojih ekonomskih ter profesionalnih zmožnosti (Semmelroggen 2015).

manj izobraženih in nekvalificiranih migrantov je, da migrirajo z manj razvitih območij, medtem ko je značilnost bolj izobraženih migrantov ta, da migrirajo z razvitih območij (Klinar 1976).

3.3.4 Politične migracije

Mnogi ljudje so v migracije prisiljeni zaradi vojn, državne politike, kjer ljudje, ki so na oblasti, diskriminirajo določene kategorije državljanov ali političnih nasprotnikov. Ti ljudje se domov ne morejo vrniti, ker imajo utemeljen strah pred preganjanjem, hkrati pa je tudi verjetno, da ne bi bili s strani svoje vlade deležni nobene zaščite in pomoči (Anitha in Pearson 2013).

Značilnost političnih migracij je torej, da jih k njihovem nastanku spodbudi nek politični vzrok. V okviru političnih migracij obstajajo migracije beguncev, brezdomcev, izgnancev, repatriirancev itn. Politične imigracije vplivajo na položaj imigrantov v družbi. Če imigrantska družba podpira politične imigrante, potem bodo v primerjavi z drugimi imigranti le-ti v družbi privilegirani. Če pa imigrantska družba na njihov množičen prihod ni v naprej pripravljena, potem se pogosto zgodi, da je do njih diskriminatorna, kar se kaže v težji zaposljivosti in posledično v prisiljenosti iskanja ilegalnih zaposlitev, kjer pa so zagotovo še posebej izkoriščani (Klinar 1976).

3.3.5 Beg možganov

Ne obstaja enotna opredelitev pojma bega možganov. Uporabljamo ga namreč lahko v širšem ali ožjem pomenu. Širši pomen pojma bega možganov predstavlja trajnejši odhod visoko kvalificiranih prebivalcev iz ene države v drugo (Bevc, Koman, Murovec in 2006). Kateri nivo izobrazbe visoko kvalificiranih prebivalcem zajame, je odvisno od izobrazbene strukture okolja izselitve. Pojem izobraženosti je namreč relativen in ga moramo razumeti v kontekstu časa, ki ga opazujemo (Bevc, Lukšič-Hacin in Zupančič 2004).

Beg možganov (ang. *brain drain*) je značilen predvsem za migracije sodobnih časov. Predstavlja namreč emigracije visoko izobraženega kadra. Ker je v sodobnem svetu potreba po visoko izobraženi delovni sili velika in ker doma strokovnjaki ne dobijo njim ustrezne zaposlitve, se odločijo srečo poiskati nekje v tujini. Tovrstni migranti večinoma zapuščajo manj razvite družbe, saj jih želja po specializaciji, napredovanju, sodelovanju z drugimi strokovnjaki nagovarja k selitvi v bolj razvite družbe. V teoriji pa pojav bega možganov predstavlja tudi dva modela. Na eni strani je kozmopolitski-liberalistični model, katerega sporočilo je, da naj bi strokovnjaki opravljali delo tam, kjer je za njih kar najbolj ugodno. Na

drugi strani pa se sporočilo nanaša na nacionalno skupnost, katere razvoj naj bi bil mogoč le z obstojem vsaj minimalnega števila strokovnjakov, kar pa izhaja iz nacionalnega modela. Potrebno se je zavedati, da lahko na dolgi rok manj razvite družbe zaradi bega možganov veliko izgubijo. Investirale so namreč v izobraževanje strokovnjakov, ki, namesto da bi tovrstne investicije povrnili doma, odhajajo v bolj razvite države, ki zaradi njih pridobijo še več (Klinar 1976).

V novejši literaturi je beg možganov opredeljen kot tok visoko usposobljenih imigrantov iz držav v razvoju v razvite države. Zgodnje raziskave so namreč pokazale, da se emigracija kvalificiranih delavcev nagiba k znižanju stopnje zaposlenosti v izvorni državi, to pa predstavlja negativne implikacije na blaginjo v tej državi (Bhagwati in Hamada 1974). Kwok in Leland (1984) sta ugotovila, da beg možganov ne povzroči le izgube visoko kvalificirane delovne sile, temveč so zaradi asimetričnih informacij imigranti običajno tudi najboljši v visoko usposobljenih skupinah (v Lien in Wang 2005).

V drugi polovici dvajsetega stoletja, še posebej pa v njegovi zadnji četrtini, je razumevanje kompleksnosti migracij doseglo precejšen napredek. Vendar je to poglobljeno razumevanje bolj posledica empiričnih raziskav, ki so se od teorije pogosto razdvojile, kot pa od razsvetljskega učinka teorij. Drži pa, da celotna zbirka teorij, še posebej konceptualnih okvirjev, ki veljajo danes, predstavlja jasno izboljšanje nekaterih razumevanj, ki so prevladovali pred nekaj desetletji. Toda prispevek teorij kot celote k razumevanju migracij je še vedno omejen, bolj kot se lahko razumno pričakuje od teorije. Tovrstne omejitve so sestavni del splošnih težav, s katerimi se srečujejo družbene vede, ko poskušajo razložiti obnašanje ljudi pod vplivom velikega števila medsebojno povezanih spremenljivk. Vsekakor torej velja, da je migracijo kot takšno težko definirati, še težje pa izmeriti. Je namreč večplasten in raznolik pojav, ki je odporen na izgradnjo teorije, v splošnem pa zanj velja nerazumljiva teoretična opredelitev in zlasti nerazumljivost njenih formalnih modelov (Arango 1985, Davis 1988 v Arango 2000). Morda je torej največja težava študije migracije v njeni skrajni raznolikosti v smislu oblike, tipov, procesov, akterjev, motivacij, socio-ekonomskih in kulturnih kontekstov itn. Zato tudi ni prav nič čudno, da so si teorije v nasprotju, ko poskušajo zajeti vso to kompleksnost (Arango 2000).

3.4 DNEVNA DELOVNA MOBILNOST

Migracija kot oblika mobilnosti delovne sile je klasičen ekonomski pogled. Prebivalstvo se običajno premika v smeri delovnih mest, išoč zaposlitev in boljši zaslužek. Delovna sila dnevno migrira v kraje, kjer si je zaradi različnih razlogov poiskala zaposlitev. V tem smislu je migracija način boljše izrabe razpoložljivih človeških virov. Migracija je s tega vidika instrument boljše alokacije delovne sile in bi jo bilo v tem smislu potrebno celo spodbujati (Senjur 2002).

Dnevna mobilnost je oblika prostorske (horizontalne) mobilnosti in predstavlja redna potovanja (vsakodnevna ali večkrat na teden) iz kraja prebivanja v drug kraj, pri čemer se kraj stalnega prebivališča ne spreminja. Najpogosteje se omenja v zvezi z dnevnimi potovanji na delo ali šolanje in nazaj (UMAR 2008).

Dnevna delovna mobilnost je izraz družbenoekonomskih razmer v prostoru in kompleksne delitve dela kot pojava, ki se je začel v obdobju industrijske revolucije. Vsakodnevna vožnja iz kraja prebivališča v kraj dela je povzročala velike spremembe tako v zunajmestnem, kot mestnem okolju, kjer je tradicionalno zgoščevanje mest. Predvsem po koncu druge svetovne vojne so nekatera slovenska mesta postala močna zaposlitvena središča in na ta način pridobila še številne druge funkcije, ki so temelj reprodukcije družbene in regionalne zavesti. Z razdelitvijo dela in vsakodnevno vožnjo velikega števila prebivalstva v zaposlitvena središča se spreminjajo vzorci komunikacije, lokalna tradicija se izgublja in na ta način nastajajo nove oblike regionalne zavednosti (Paasi 1986 v Bole 2004).

Proučevanje tokov dnevnih vozačev je še posebej pomembno, ker združuje več pomembnih tematskih področij, kot so trg dela, regionalni razvoj oziroma regionalni tokovi, hierarhičnost središčnih naselij, razporejenost delovno aktivnega prebivalstva, ekonomske značilnosti, izobrazbena sestava, in je ne nazadnje pomembno tudi zaradi proučevanja prometnih tokov in uravnoteženega regionalnega razvoja. Značilnosti redne dnevne mobilnosti so torej izraz gospodarskih, prostorskih, pa tudi povsem kulturnih razmer v družbi (Bole 2009).

Povezanost med selitvijo in delovno mobilnostjo so preučevali že številni teoretiki. Evers in Van der Veen (1985) sta tako ugotovila, da lahko vožnjo na delo razumemo kot nadomestek za selitev v primeru, da sta lokaciji bivanja in dela prostorsko ločeni. Če se posameznik odloči preseliti dlje od lokacije dela in se nato vsak dan vozi na delo, pa ju lahko razumemo tudi kot dopolnilo. Če posameznik presodi, da obstajajo ustrezne razmere za (vsakodnevno) delovno

mobilnost, se bo, namesto da bi se preselil bližje delovnemu mestu, pogosto odločil za delovno mobilnost.

Dnevne migracije prebivalstva med območji, kjer dnevni migranti delajo in prebivajo, predstavljajo tako prebivalstvene kot tudi družbenoekonomske in kulturne vezi. Za obe območji imajo veliko različnih vzrokov in posledic. Tovrstna oblika mobilnosti prebivalstva je v medsebojni odvisnosti od demografskega, socio-ekonomskega in prometnega razvoja kraja ter razvoja trga dela in trga nepremičnin v naseljih, kjer dnevni migranti bivajo oziroma delajo. Pogoj, da se dnevne migracije sploh pojavijo in razvijajo, je heterogenost prebivalstva in družbenoekonomskih pogojev v okviru takšne ozemeljske in časovne razdalje, da sta ugodni za potekanje dnevnih migracij. Večje kot so socio-ekonomske, demografske in druge razlike med začetnim in končnim (želenim) območjem dnevnih migracij ter med prebivalstvom v teh območjih, večja je verjetnost, da bo prišlo do dnevnih ali drugih oblik migracij (Lukić in Tošić 2011).

Značilnosti redne dnevne mobilnosti so izraz gospodarskih, prostorskih in kulturnih razmer v družbi. Vzorci dnevne mobilnosti so tesno povezani s splošnim družbenim razvojem. Na dnevno mobilnost prebivalstva pomembno vplivajo družbenoekonomske spremembe. Premagovanje razdalj v prostoru je pogostejše, saj sodoben, »individualen« način življenja zahteva večjo dnevno mobilnost posameznika kot v preteklosti. V Sloveniji se je namreč položaj pri notranjih migracijah bistveno spremenil. Ljudje se v mesta ne selijo več zaradi dela, temveč ostajajo doma in se dnevno vozijo na delo. To predvsem povečuje obseg dnevne mobilnosti, hkrati pa povečuje prostorske probleme (UMAR 2008).

4 OBČINA IDRIJA

Idrijsko ozemlje, ki ga po letu 1995 določajo meje nove občine Idrija, obsega 294 km² in šteje približno 12000 prebivalcev, ki živijo v 38 naseljenih krajih. Pokrajina je kljub slabim naravno-geografskim pogojem dokaj gosto poseljena, vendar so naravne razmere dopustile razvoj le dveh večjih naselij, Idrije in Spodnje Idrije. Nekdaj drugi največji rudnik živega srebra na svetu je omogočil občini Idrija osnove za njen razvoj. Občina Idrija pa ni bila prepoznavna samo po svojem rudniku živega srebra, temveč tudi po kulturni, izobraževalni in ne nazadnje dolgoletni politični tradiciji. Druga polovica 20. stoletja je pomenila prelomnico predvsem za življenje v hribovskih naseljih, saj so se pogoji tam bistveno izboljšali. Temu je pripomogla možnost dodatnega in novega zaslužka v novo nastajajoči industriji v dolini (Spletna stran občine Idrija). Ko je nato leta 1977 Rudnik živega srebra Idrija prenehal z delovanjem, je bilo v občini Idrija postavljenih že kar nekaj obratov, ki so bili dovolj razviti, da so lahko sprejeli odvečno delovno silo, ki se je nenadoma pojavila na idrijskem trgu dela. Danes med največja podjetja v idrijski občini spadata Kolektor in Hidria. Zaradi močne industrije se lahko občina pohvali tudi z eno najnižjih stopenj brezposelnosti v Sloveniji (Rotary klub Idrija).

4.1 DRUŽBENO-GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI OBČINE IDRIJA

Občina Idrija je svojevrsten fenomen. Na podlagi večletne rudarske tradicije in odmaknjenosti od sodobnih prometnih tokov se v njej zrcali celotna paleta razvojnih tokov, značilnih za našo državo, od propulzivnega razvoja v urbanizirani dolini do razvojnega zaostajanja v podeželski hriboviti okolici kozmopolitskega občinskega središča, ki ji v najbolj neugodnih okoliščinah grozi celo propad kulturne pokrajine. Za to dvojnost sta že nekaj časa značilni izrazita koncentracija prebivalstva v Idriji in Spodnji Idriji ter močna deagrarizacija podeželja, s čimer so povezani staranje prebivalstva, odseljevanje mladih, obsežna delovna mobilnost, opuščanje obdelovalnih zemljišč in, kar je še zlasti zaskrbljujoče, nezadostna in neustrezna opremljenost naselij z oskrbnimi funkcijami ter ostalo infrastrukturo (Černe 1996 v Kladnik 2010).

4.1.1 Prebivalstvo

Prebivalstvo velja za izredno pomemben dejavnik pri načrtovanju gospodarskega, socialnega in prostorskega razvoja, saj je potrebno vse tri stebre trajnostnega razvoja načrtovati v neposredni ali posredni odvisnosti od demografskih trendov, interesov posameznikov in vloge človeških virov. Slednji so namreč tudi eden izmed ključnih ekonomskih subjektov, ki zagotavljajo uspešen gospodarski razvoj. Da bi se lahko doseglo čim večje uspehe pri

zadovoljevanju in zagotavljanju potreb človeških virov, je potrebno tako na lokalni kot tudi na državni ravni urediti in razviti ustrezen sistem izobraževanja, socialne servise ter načrtovanje poselitve (Fridl in Repolusk 2010).

Ozemlje, ki ga danes zavzema občina Idrija, je bilo konec 15. stoletja le redko poseljeno, saj so ga po večini pokrivali gozdovi. Od leta 1490, ko je bilo na ozemlju idrijske občine odkrito živo srebro, pa so zaradi razvijajoče se rudarske dejavnosti dolinske predele in okoliške gozdove začeli intenzivneje poseljevati (Černe in Urbanc 1999 v Fridl in Repolusk 2010).

V občini Idrija na 1,48 % ozemlja živi približno 0,58 % prebivalstva Slovenije. Gostota poselitve, ki znaša 40,4 % prebivalcev na kvadratni meter, je v primerjavi z ostalim slovenskim ozemljem izrazito podpovprečna, v primerjavi z ostalo Slovenijo pa je bila podpovprečna tudi rast števila prebivalcev (Kladnik 2010).²⁶

Starostna sestava prebivalstva je v nadaljevanju predstavljena v tabeli 4.1, kjer je prebivalstvo občine Idrija grupirano v določene starostne skupine, število prebivalcev pa je nato predstavljeno glede na spol. Slika 4.1. predstavlja graf glede na povprečno starost prebivalstva občine Idrija po letih.

Tabela 4.1: Starostna sestava prebivalcev

Starost	Moški	Ženske	SKUPAJ
0 let	65	53	118
1-5 let	333	339	672
6-14 let	516	490	1006
15-18 let	241	211	452
19-26 let	536	370	906
15-64 let	4137	3581	7718
65+	955	1468	2423
SKUPAJ	6783	6512	13295

Vir: SURS (2015).

²⁶ Prebivalstvo je vse do prve svetovne vojne skromno naraščalo. Po vojni je prišlo do obsežnega ekonomskega izseljevanja, ki se mu je pridružila še politična emigracija. Za časa druge svetovne vojne je prebivalstvo zopet močno upadlo, a temu je nato sledila rast, ki pa se je zopet zaustavila v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. V prvih desetih letih enaindvajsetega stoletja se je pričela simbolna rast. Odseljevanje so deloma nadomestili priseljenci iz drugih jugoslovanskih republik, kljub temu pa je delež Slovencev ostal večji od povprečja za celotno Slovenijo (Zadnik Štirn, Kladnik in Kuzmin 2001 v Kladnik 2010).

Slika 4.1: Povprečna starost prebivalstva po letih

Vir: SURS (2015).

V lanskem letu je v občini živel 13295 prebivalcev, od tega 51,02 % moških in 48,98 % žensk (SURs 2015). Problem staranja prebivalstva²⁷ zaradi padajoče rodnosti ni v občini Idrija nič bolj pereč kot drugje v Sloveniji. Lansko leto je bilo v občini skupno 118 novorojenih otrok, 672 otrok starih od enega do petih let, 1006 otrok starih od 6 do 14 let je obiskovalo osnovno šolo, 452 otrok je bilo starih od 15 do 18 let, 906 mladih je bilo starih od 19 do 26 let, 7718 prebivalcev pa je bilo starih od 15 do 64 let, kar je tudi predstavljalo potencialno delovno silo. Nad 65 let je bilo starih 2423 prebivalcev občine Idrija.

V tabeli 4.2 je prebivalstvo občine Idrija predstavljeno glede na status aktivnosti. Med aktivno prebivalstvo prištevamo tako zaposlene kakor brezposelne, neaktivno prebivalstvo pa predstavljajo učenci, dijaki in študenti, upokojenci in drugi neaktivni. V podatke je vključeno prebivalstvo občine Idrije, ki je starejše od 15 let.

²⁷ Staranje prebivalstva je proces, ki je značilen za razviti svet, pojavlja pa se tudi v državah v razvoju. Z upadanjem števila rojstev, podaljševanjem življenjske dobe, ki upočasnjuje umrljivost, ter odseljevanjem predvsem mlajših generacij se starostna sestava prebivalstva spreminja. Slovenija tudi velja za eno od držav z najvišjim deležem starega prebivalstva na svetu (Bajt 2009 v Fridl in Repolusk 2010).

Tabela 4.2: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po statusu aktivnosti

	Skupaj
Aktivno prebivalstvo	5366
➤ zaposleni	4965
➤ brezposelni	401
Neaktivno prebivalstvo	4766
➤ Učenci, dijaki in študenti	868
➤ Upokojenci	3478
➤ Drugi neaktivni	420

Vir: SURS (2015).

Glede na status aktivnosti je bilo 1. januarja lanskega leta v občini Idrija zaposlenih 4965 aktivnih prebivalcev, brezposelnih pa je bilo 401. Delež delovno aktivnih v skupnem prebivalstvu občine je tako znašal 40,4 %, kar je za skoraj eno odstotno točko več kot delež na državni ravni, ki je znašal 39,6 %.²⁸ Nekoliko drugačna slika je v primeru brezposelnosti, saj je bilo v občini Idrija lansko leto brezposelnega 3 % aktivnega prebivalstva, na državni ravni pa je ta delež znašal 5,9 %. Med neaktivnimi je bilo 868 učencev, dijakov in študentov, kar predstavlja 6,5 % skupnega prebivalstva občine ter se od državnega deleža razlikuje za več kot eno odstotno točko (8,1 %). Leta 2015 je bilo v občini Idrija 3478 upokojencev, kar predstavlja 26,1 % celotnega občinskega prebivalstva in je enako deležu na državni ravni.

V tabeli 4.3 je predstavljeno prebivalstvo občine Idrija, ki je starejše od 15 let, glede na spol in izobrazbo. Kategorije izobrazbe, ki so predstavljene v tabeli, so brez izobrazbe (nedokončana osnovna šola), osnovnošolska, nižja poklicna, srednja poklicna, srednja strokovna, srednja splošna, višješolska, visokošolska.

Tabela 4.3: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in spolu

Izobrazba	Moški	Ženske	Skupaj
Brez izobrazbe (nedokončana osnovna šola)	173	348	521
Osnovnošolska	1111	1618	2729
Nižja poklicna, srednja poklicna	1469	688	2157
Srednja strokovna, srednja splošna	1464	1262	2726
Višješolska, visokošolska	845	1154	1999

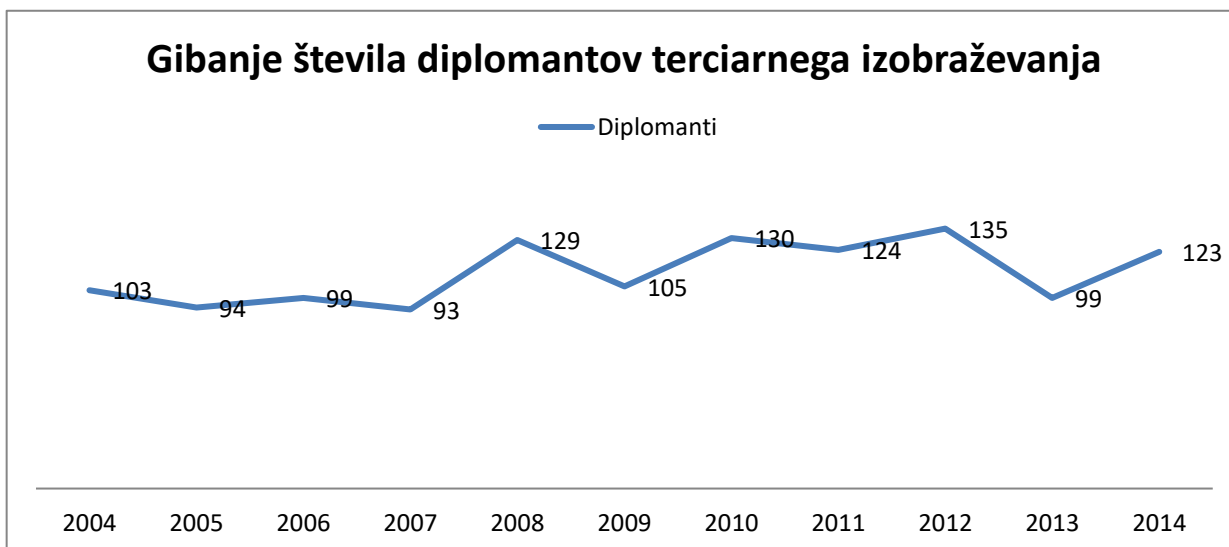
Vir: SURS (2015).

²⁸ Število aktivnih zaradi ostarevanja prebivalstva v občini Idrija v zadnjih letih upada (Fridl in Repolusk 2010, SURS).

Med prebivalstvom, starim 15 ali več let, je bilo v lanskem letu 5,1 % populacije brez izobrazbe, osnovno šolo je končalo 26,9 % populacije, srednjo šolo 48,2 % populacije, višješolsko oziroma visokošolsko izobrazbo pa je pridobilo 19,7 % populacije.

Spodnji graf (slika 4.2) predstavlja gibanje števila diplomantov terciarnega izobraževanja med letoma 2004 in 2014.

Slika 4.2: Število diplomantov terciarnega izobraževanja, po letih

Vir: SURS (2015).

Tabela 4.4 predstavlja število študentov terciarnega izobraževanja glede na vrsto in način izobraževanja med letoma 2007 in 2015. Načini in vrste izobraževanja, ki so predstavljeni, so višje strokovno, visokošolsko strokovno (1. bolonjska stopnja), visokošolsko univerzitetno (1. bolonjska stopnja), enovito magistrsko (2. bolonjska stopnja), magistrsko po končani 1. stopnji (2. bolonjska stopnja) ter doktorsko (3. bolonjska stopnja).

Tabela 4.4: Študenti terciarnega izobraževanja po vrsti in načinu izobraževanja

Način in vrsta izobraževanja	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Višje strokovno	104	75	91	79	83	76	79	53	60
Visokošolsko strokovno (1. bolonjska stopnja)	40	67	127	139	153	148	134	128	124
Visokošolsko univerzitetno (1. bolonjska stopnja)	72	93	155	176	194	206	178	170	149
Magistrsko (2. bolonjska stopnja) - enovito magistrsko	1	5	11	20	29	31	34	38	29
Magistrsko (2. bolonjska stopnja) - po končani 1. bolonjski stopnji	18	17	29	56	75	81	93	106	113
Doktorsko (3. bolonjska stopnja)	1	4	10	16	25	19	22	18	11

Vir: SURS (2015).

Smeri študija, ki si jih dijaki idrijske občine nameravajo izbrati po zaključku srednje šole, so zelo raznovrstne. Zastopane so tako tehniške kot naravoslovne smeri, kakor tudi družboslovne in humanistične. Za izbor programa bodočega študija se dijaki odločajo večinoma zato, ker jih študij zanima, predvsem strojni tehniki pa v izbiri smeri študija vidijo tudi večje možnosti zaposlitve. Morebitna večja plača ali kakršnikoli drugi dejavniki na izbiro smeri študija nimajo večjega vpliva. Za študij je najbolj privlačna slovenska prestolnica, sledijo Koper, Nova Gorica, Postojna, Škofja Loka in Maribor. Dijaki na splošno nimajo posebej izoblikovanega mnenja, ali je v domačem okolju dovolj možnosti za zaposlitev. Najverjetneje pa je, da bo imela lokalna struktura gospodarstva tudi v prihodnje pomembno vlogo pri migracijskem obnašanju mladih (Fridl in Repolusk 2010).

Zanimiv je tudi podatek o številu diplomantov terciarnega izobraževanja. Kot lahko vidimo na sliki 4.2 je gibanje krivulje precej neenakomerno. Med leti 2004 in 2007 je bilo gibanje števila diplomantov terciarnega izobraževanja precej enakomerno, nato pa je med letoma 2007 in 2008 skokovito naraslo, a je že naslednje leto zopet upadlo. Med letoma 2009 in 2012 je zopet prisotno nekakšno enakomerno nihanje števila diplomantov, ki nato med letoma 2012 in 2013 spet kar precej upade. Od leta 2013 do leta 2014 je število diplomantov zopet pričelo naraščati. Tabela 4.4 pa predstavlja jasno sliko o tem, da se večina populacije odloči za visokošolski univerzitetni študij (1. bolonjska stopnja), nekaj manj se jih odloči za visokošolski strokovni študij (1. bolonjska stopnja), vedno več populacije pa se odloča, da po končani 1. bolonjski stopnji študij nadaljuje še na 2. bolonjski stopnji – magistrski študij.

4.1.2 Infrastruktura

Če gledamo na občino Idrija iz prometnega in razvojnega vidika, lahko hitro ugotovimo, da ima zelo neugodno geografsko lego in izrazito neugoden prometno geografski položaj (Kladnik 2010). Zaradi reliefnih značilnosti je težko dostopna in odmaknjena od glavnih prometnih osi. Promet v občini Idrija se navezuje le na cestni prometni podsistem. Na njenem ozemlju namreč ni zgrajenega železniškega omrežja, najbližji priključek na avtocesto pa je oddaljen skoraj 30 kilometrov. Na slabšo prometno dostopnost so poleg naravnih danosti vplivale tudi številne politično upravne razdelitve v preteklosti²⁹ (Bole, Gabrovec in Kozina

²⁹ V 16. in 17. stoletju so namreč Idrijo s svetom povezoval samo tovarne poti. Prva javna cesta, ki je vodila skozi idrijske gozdove, je bila cesta ob Zali do Godoviča, ki je bila zgrajena v sredini 19. stoletja in je še danes edina najpomembnejša javna cesta, ki povezuje občino Idrija s preostalo Slovenijo. Dnevno se po tej cesti prevozi malo morje tovornih in osebnih vozil (Černe 1996 v Kladnik 2010).

2010). Mreža magistralnih, regionalnih in lokalnih cest s skupno dolžino cca. 15 km na 1000 prebivalcev močno presega slovensko povprečje (Černe 1996 v Kladnik 2010).

Po podatkih prometne dostopnosti³⁰ do regionalnih središč se občina Idrija uvršča med najslabše dostopna območja v Sloveniji (Kozina 2010). Za prebivalce občine je tako najbolj dostopno regionalno središče Postojna, ki pa zaradi svoje relativne oddaljenosti in šibkosti težko opravlja funkcijo zaposlitvenega in oskrbovalnega središča višje stopnje. Za Idrijo sta zato veliko bolj pomembni sicer bolj oddaljeni Ljubljana in Nova Gorica. Slaba časovna dostopnost do regionalnih središč zaradi relativno dobrih zaposlitvenih možnosti v lokalnem okolju ne pomeni časovno daljših poti na delo (Bole, Gabrovec in Kozina 2010).

Sodobni prometni tokovi na območju idrijske občine so bolj ali manj posledica dnevne mobilnosti delovne sile v štiri bližnja zaposlitvena središča: Idrijo, Spodnjo Idrijo, Godovič in Cerčno. Poleg vloge mesta tako tudi prometna zaprtost vpliva na večjo stopnjo opremljenosti občine s terciarnimi in kvartarnimi dejavnostmi, kot bi pričakovali glede na njeno skromno gravitacijsko zaledje. Glede na število trgovin in velikost prodajnih površin (trgovsko omrežje) je območje sicer doseglo povprečno slovensko raven, kar pa ne velja za njihovo raznovrstnost in kakovost. Zdravstvo je organizirano na primarni ravni. Poleg psihiatrične bolnišnice, ki se vključuje v sekundarno ali državno raven zdravstvene oskrbe, ima občina Idrija zdravstveni dom, ki zagotavlja primarno zdravstveno oskrbo, lekarno in reševalno postajo. Kar zadeva energetske vire, je občina izrazito osiromašena, saj razpolaga le z nekaj majhnimi hidroelektrarnami in lesnim bogastvom. Pri dobavi električne energije, premoga in tekočih goriv je tako skoraj v celoti odvisna od zunanjih virov (Černe 1996 v Kladnik 2010).

Glavna posledica vse bolj razpršenih in večjih tokov dnevne mobilnosti na območju idrijske občine je povečana obremenjenost cest.³¹ Upad uporabe javnega potniškega prometa ima lahko resnejše posledice tudi za idrijsko občino, saj se lahko zaradi zmanjšanega povpraševanja zmanjša tudi ponudba le-tega, kar bo pa le še povečalo osebni promet (Bole, Gabrovec in Kozina 2010). Tabela 4.5 prikazuje gibanje števila cestnih vozil na območju občine Idrija med letoma 2005 in 2014, vključeno pa je število avtomobilov, tovornjakov ter tovornih priklopnih vozil.

³⁰ Dostopnost je bila izračunana kot povprečen potovalni čas vseh občanov občine Idrije z osebnim avtomobilom do regionalnih središč ob upoštevanju realnih hitrosti po cestni mreži (Kozina 2010).

³¹ Podatki o povprečnem dnevnem letnem prometu (PDLP 2016) kažejo, da se je v zadnjih letih bistveno povečal osebni promet.

Tabela 4.5: Spreminjanje števila cestnih vozil na Idrijskem skozi čas

Cestna vozila	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Avtomobili	5603	5758	6016	6149	6244	6236	6275	6242	6216	6245
Tovornjaki	246	265	301	299	300	309	324	326	342	354
Tovorna priklopna vozila	105	113	123	135	136	140	152	164	177	178

Vir: SURS (2015).

Prometna dostopnost se pogosto omenja kot eden izmed najpomembnejših lokacijskih dejavnikov za družbeno-gospodarsko rast in razvoj. Potek pomembnih povezav namreč bistveno zgosti gospodarsko moč, vpliva na poselitev in znanje, ki so ključnega pomena za razvoj posameznih občin in večjih gospodarskih središč v Sloveniji. Občina Idrija je v povezavi s tem nekakšna izjema, saj se, kljub svoji odmaknjenosti v razčlenjenem hribovju, uvršča med gospodarsko nadpovprečno razvita območja v Sloveniji. Iz tega torej lahko sklepamo, da dobra prometna dostopnost v določenih primerih morda le ni tako nujno potreben pogoj za razvoj nekega območja. V tem primeru je morda celo mogoče govoriti o tem, da slabša dostopnost preprečuje pretiran gravitacijski vpliv večjih sosednjih središč in na ta način tudi preprečuje prevelik odliv znanja, kadrov in kapitala, kar ima za posledico krepitev lastnih endogenih virov in potencialov ter identitete kot bistvene lastnosti občine (Nered 2002, Bole, Gabrovec in Kozina 2010).

4.2 RAZVOJ IN STANJE GOSPODARSTVA V OBČINI IDRIJA

Občina Idrija, z istoimenskim mestom Idrija kot najstarejšim slovenskim rudarskim mestom, je že pol tisočletja poznana tako doma kot po svetu zaradi rudnika živega srebra³², ki je pomembno vplival na vse sfere življenja (Idrijska obzorja 1993 v Groff Ferjančič 2000). Poznavanje ekonomske preteklosti je ključnega pomena za razumevanje ekonomske sedanosti in prihodnosti. Rudarsko mesto Idrija je bilo skozi celotno obdobje svojega nastajanja in razvoja pomembno gospodarsko središče in to ostaja še danes. Čeprav je pomen živega srebra pričel toniti že precej časa nazaj, se je iz središča rudarstva gospodarstvo

³² Za časa 19. stoletja in vse do prve svetovne vojne je rudnik veljal za eno izmed najuspešnejših državnih podjetij. Šestdeseta leta prejšnjega stoletja so za rudnik predstavljala njegovo zlato obdobje, saj so bili tako poslovni kot tudi proizvodni rezultati na precej zavidljivi ravni. Sredi sedemdesetih let pa se je na trgu živega srebra pričela kriza, saj so živo srebro, ki se je po večini uporabljalo v medicini, znanosti, vojni industriji, industriji barv, klora itn., počasi zamenjevalo z okolju in človeku bolj prijaznimi materiali. Ko je leta 1977 rudnik živega srebra začasno ustavil svojo proizvodnjo, je to pomenil ogromen šok tako za ljudi, ki so v rudniku delali in z njim živeli, kot tudi za občino Idrija. Ker se cene živega srebra niso dvignile, so leta 1988 pričeli z deli, ki so bila potrebna za stalno zaprtje rudnika (Rotary klub Idrija).

uspešno preusmerilo v industrijsko. Občina Idrija se torej kljub svoji neugodni legi in oddaljenosti od pomembnih prometnih poti danes ponaša z enim izmed pomembnejših gospodarskih bazenov v Sloveniji (Groff Ferjančič 2000).

Druge panoge gospodarstva so se v občini razvijale v senci rudnika. Njegov večkrat poudarjeni dominantni položaj namreč ni omogočal razvoja drugega gospodarstva. Omembe vredni so gostinstvo, ki je igralo pomembno vlogo v življenju rudarjev, ter čipkarstvo, ki se je razvilo izpod rok rudarskih žena in na ta način tudi prinašalo dodaten zaslužek rudarskim družinam. Ker je delovni čas v rudniku rudarjem omogočal precej prostega časa v popoldanskem delu dneva, so le-tega izkoristili za najrazličnejša dela³³ (Groff Ferjančič 2000).

Rudnik je kot vseskozi centralno podjetje na območju občine Idrija pripomogel k razvoju nove industrije. Iz nekaterih obrtnih delavnic so se pričeli razvijati večji obrati in odpirati tudi povsem novi, katerih namen je bil zaposliti odvečno delovno silo (Groff Ferjančič 2000). Prva leta po koncu druge svetovne vojne so bila namenjena obnovi na vseh področjih, kar je posledično privedlo do začetka industrializacije. Poleg idrijskega rudnika se je tako počasi začela razvijati tudi druga industrija in iz nje so zrasla različna novonastala podjetja. V petdesetih letih se je obrtno podjetje, imenovano Mizarnica, preoblikovalo v lesno-industrijsko podjetje. Nastale so različne nove gospodarske organizacije, kot so na primer Simplex (kasnejši IMP), Tovarna učil, konfekcijski obrat Labod in drugi. V začetku šestdesetih let sta bila ustanovljena podjetja Kolektor in danes imenovana Hidria Rotomatika, ki še vedno veljata za najmočnejši gospodarski sili na območju idrijske občine. Ko je konec sedemdesetih let delovanje rudnika že precej pešalo, je bilo postavljenih in razvitih že kar nekaj obratov, ki so lahko sprejeli veliko količino delovne sile, ki se je nenadoma pojavila na trgu dela idrijske občine (Rotary klub Idrija).

³³ Rudarji so se v popoldanskem času ukvarjali predvsem z obrtnimi dejavnostmi, kot so tesarstvo, zidarstvo, mizarstvo, kovaštvo, ključavničarstvo, kleparstvo, čevljarstvo idr., in poleg rudniške plače, ki je bila navadno zelo nizka, zaslužili še nekaj dodatnega denarja. Prav tako pa so njihove žene poleg klekljanja dodatno služile še s šivanjem, vezenjem, pomočjo v gostilnah in na okoliških kmetijah (Groff Ferjančič 2000).

Zgodovina občine Idrija in njene okolice je tesno povezana in prepletena z odkritjem živega srebra in vzpostavitvijo delovanja rudnika.³⁴ Občina Idrija se je, za razliko od nekaterih podobnih občin v Sloveniji, uspela prestrukturirati iz starega industrijskega (rudarskega) območja v vitalno industrijsko območje (Kavaš in Koman 2010).

Obdobja konjunktur in recesij na mednarodnem trgu živega srebra niso vplivala le na rudnik, temveč zaradi tesne prepletenosti z lokalnim okoljem tudi na celoten razvoj idrijske občine (Novakovič 2003 v Kavaš in Koman 2010). Ob postopnem zapiranju rudnika so se v sedemdesetih letih začele razvijati industrijske panoge, ki so v preteklosti služile predvsem potrebam rudnika. Med najpomembnejšimi dejavnosti, ki imajo velik pomen še danes, so bile tako elektro- in kovinsko-predelovalna industrija, lesna industrija in gradbeništvo. Občini sicer njene specifične geografske značilnosti povzročajo težave predvsem na področju komunalne, cestne in druge gospodarske infrastrukture. Slabe prometne povezave tako kot skozi njeno celotno zgodovino še vedno predstavljajo veliko omejitev pri nadaljnjem gospodarskem in socialnem razvoju. Idrija je namreč odmaknjena od pomembnih prometnih poti, kar posledično vpliva na zaviranje gospodarskega razvoja. Njena lega na hribovitem, redko poseljenem ozemlju, daleč od glavnih prometnih žil, brez železniške povezave s svetom je povzročila, da se občina nikakor ni mogla razviti v večji in pomembnejši trgovski in podjetniški center (Groff Ferjančič 2000). Kljub tako velikim in številnim preprekam pa sodi občina Idrija danes v eno izmed uspešnejših gospodarskih območij v Sloveniji.

Na tej točki velja omeniti še zakonsko podlago, ki se nanaša na določanje razvitosti občin, kar je tudi predstavljeno v naslednji točki. Na podlagi prvega in tretjega odstavka 24. člena Zakona o financiranju občin (Uradni list RS, št. 123/06, 57/08, 94/10 – ZIU, 36/11 in 40/12 - ZUJF) je Vlada Republike Slovenije izdala Uredbo o metodologiji za določitev razvitosti občin. Po tej uredbi se torej razvitost občin v prvi točki določa s pomočjo kazalnikov razvitosti občine, ki so bruto dodana vrednost gospodarskih družb na zaposlenega, osnova za dohodnino na prebivalca občine in število delovnih mest na število delovno aktivnega prebivalstva občine. V drugi točki se razvitost občine določa s pomočjo kazalnikov ogroženosti, kamor so

³⁴ V preteklosti je namreč bila v primerjavi z drugimi slovenskimi občinami v mnogih pogledih v specifičnem ali celo izjemnem položaju: njen pomen je bil v mednarodnih primerjavah mnogo pomembnejši kot v ožjem nacionalnem okviru, njen živosrebrni kapital se je obračal pretežno po tujih centrih finančne in politične moči daleč od slovenskega ozemlja, njene komunikacije z daljnimi mesti (Benetke, Gradec, Augsburg, Amsterdam) in zlasti s cesarskim Dunajem so bile občasno bolj intenzivne kot z matičnim slovenskim okoljem (Novakovič 2003 v Kavaš in Koman 2010).

vključeni indeks staranja prebivalstva občine ter stopnja registrirane brezposelnosti in stopnja delovne aktivnosti na območju občine. Kot tretje pa se pri določanju razvitosti občin opredeljuje še kazalnike razvojnih možnosti, ki so oskrbljenost z dobrinami in storitvami javnih komunalnih služb (delež prebivalcev, ki imajo priključek na javno kanalizacijo), opremljenost s kulturno infrastrukturo (kulturni spomeniki in objekti javne kulturne infrastrukture), delež območij Natura 2000 v občini in poseljenost občine.³⁵

4.2.1 Kazalniki razvitosti občine

Kazalcev razvitosti je mnogo in so lahko izbrani povsem subjektivno. Lahko pa tudi rečemo, da je izbira kazalcev razvitosti do neke mere objektivna, saj so nekateri že povsem splošno uporabljeni in vsakomur poznani. Senjur (2002) navaja naslednje kazalce razvitosti občine: stopnja zaposlenosti delovno sposobnega prebivalstva (število zaposlenih na 1000 delovno sposobnih prebivalcev) kot kazalec produktivnih sil, družbeni proizvod na prebivalca kot kazalec produktivnosti, pričakovana življenjska doba kot kazalec življenjskega standarda.

V nadaljevanju so predstavljeni kazalniki razvitosti občin pa Uredbi o metodologiji za določitev razvitosti občin. Osrednjega pomena so podatki Občine Idrija, za lažjo predstavo o pomenu samih podatkov pa kot za primerjavo zraven dodajam še podatke njenih sosednjih občin.

1. Prvi kazalnik, ki se uporablja pri določanju razvitosti občin, je *bruto dodana vrednost gospodarskih družb na zaposlenega*. Dodana vrednost je osnovni ekonomski indikator in temeljno merilo gospodarske aktivnosti in uspeha. Vsebinsko pomeni novoustvarjeno vrednost, ki jo je gospodarska družba ustvarila v enem letu. Kazalnik dodane vrednosti na zaposlenega izkazuje, kolikšna je povprečna novoustvarjena vrednost na zaposlenega. Večja vrednost kazalnika družbe ob izkazovanju dobička pomeni večjo kakovost poslovnih učinkov (proizvodov in storitev) ter tako uspešnejšo gospodarsko družbo (ZSSS 2010).³⁶

³⁵ Organi, ki so pristojni za pripravo podatkov, so Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve, Davčna uprava Republike Slovenije, Statistični urad Republike Slovenije ter Ministrstvo za izobraževanje znanost, kulturo in šport in Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.

³⁶ Vir podatkov o bruto dodani vrednosti na zaposlenega so oddana letna poročila gospodarskih družb, zadrug in samostojnih podjetnikov (natančneje izkaz poslovnega izida), ki jih na podlagi ZGD-1 zbira AJ PES – Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

Tabela 4.6: Bruto dodana vrednost gospodarskih družb na zaposlenega

Občine	BDV gospodarskih družb na zaposlenega (v evrih)		
	Povprečje 2009–2011	Povprečje 2010–2013	Povprečje 2011–2014
Minimalna vrednost kazalnika	12.588	13.823	10.085
Žiri	24.008	25.090	26.168
Cerkno	27.005	28.383	28.743
Ajdovščina	30.078	29.546	30.088
Tolmin	31.064	34.233	35.270
Logatec	33.526	35.474	36.470
Nova Gorica	38.941	40.275	40.495
Idrija	35.647	39.912	41.314
Maksimalna vrednost kazalnika	62.882	70.705	68.761

Vir: Ministrstvo za finance (2014).

Kot je razvidno iz zgornje tabele, se je v občini Idrija BDV gospodarskih družb na zaposlenega med letoma 2009 in 2014 povečevala in do leta 2014 tudi ustvarila največjo BDV. Najslabše rezultate so dosegle gospodarske družbe v občini Žiri, Cerkno in Ajdovščina.

2. Drugi kazalnik, ki se uporablja pri določanju razvitosti občin, je *osnova za dohodnino na prebivalca občine*. Temelji na vseh obdavčljivih dohodkih prebivalstva in kaže ekonomsko moč prebivalstva, ne pa tudi ekonomske moči gospodarstva. Podatek o osnovi za dohodnino je odvisen od registriranih plač in pokojnin prebivalstva v obravnavanem območju občine in drugih dohodkov prebivalstva, tesno pa je povezan tudi s stopnjo brezposelnosti in z deležem kmečkega prebivalstva (Nered in Perko 2009).³⁷

Tabela 4.7: Osnova za dohodnino na prebivalca občine

Občine	Osnova za dohodnino na prebivalca občine (v evrih)		
	Povprečje 2008–2010	Povprečje 2009–2012	Povprečje 2010–2013
Minimalna vrednost kazalnika	3.453	4.200	4.653
Tolmin	7.317	7.380	7.382
Žiri	7.344	7.470	7.581
Ajdovščina	8.055	7.940	7.717
Cerkno	7.797	7.981	8.073
Nova Gorica	8.972	8.819	8.563
Idrija	8.419	8.686	8.797
Logatec	8.904	9.022	8.953
Maksimalna vrednost kazalnika	12.076	11.817	11.450

Vir: Ministrstvo za finance (2014).

³⁷ Podatke zbirata in pripravljata Davčna uprava Republike Slovenije in Statistični urad Republike Slovenije.

Kot je razvidno iz zgornje tabele, je imela občina Logatec najvišjo osnovo za dohodnino na prebivalca občine, sledi pa ji občina Idrija. Tolmin je po podatkih iz zgornje tabele občina z najnižjo osnovo za dohodnino na prebivalca občine, pridružujeta pa se mu še občini Žiri in Ajdovščina.

3. Tretji kazalnik, ki se uporablja pri določanju razvitosti občin, je *število delovnih mest na število delovno aktivnega prebivalstva občine*. Podatki se pripravljajo s strani Statističnega urada Republike Slovenije in predstavljajo razmerje med razpoložljivimi delovnimi mesti in številom delovno aktivnega prebivalstva v izbrani občini. Izračuni, ki presegajo številko 100, predstavljajo večjo razpoložljivost delovnih mest, kot je po njih povpraševanja. Izračuni, ki predstavljajo številke pod 100, kažejo večje število delovno aktivnega prebivalstva, kot je razpoložljivih delovnih mest zanje (SURS 2015).

Tabela 4.8: Število delovnih mest na število delovno aktivnega prebivalstva

Občine	Število delovnih mest na število delovno aktivnega prebivalstva (indeks)		
	Povprečje 2009–2011	Povprečje 2010–2013	Povprečje 2011–2014
Minimalna vrednost kazalnika	28,7	28,4	28,2
Logatec	65,0	66,2	67,8
Cerkno	76,4	75,4	74,8
Ajdovščina	85,6	81,6	79,4
Tolmin	92,6	92,7	92,6
Žiri	97,5	101,2	102,4
Idrija	109,1	110,6	112,4
Nova Gorica	117,8	118,3	118,1
Maksimalna vrednost kazalnika	392,2	357,3	336,1

Vir: Ministrstvo za finance (2014).

Po izračunih zgornje tabele je Nova Gorica občina z najvišjim deležem razpoložljivih delovnih mest, saj je le to večje, kot je povpraševanje po njih. Podobne rezultate, sicer dokaj manjše, dosega tudi občina Idrija, približuje se ji tudi občina Žiri. Občine Tolmin, Ajdovščina, Cerkno in Logatec so občine, ki imajo več delovno aktivnega prebivalstva, kot je razpoložljivih delovnih mest.

4.2.2 Kazalniki ogroženosti občine

V nadaljevanju so predstavljeni kazalniki ogroženosti občin pa Uredbi o metodologiji za določitev razvitosti občin. Prav tako kot pri kazalnikih razvitosti so tudi tukaj osrednjega pomena podatki občine Idrija, za lažjo predstavo o pomenu samih podatkov pa kot za primerjavo zraven dodajam še podatke njenih sosednjih občin.

1. Prvi kazalnik, ki se uporablja pri določanju ogroženosti občin, je *indeks staranja prebivalstva občine*. Predstavlja razmerje med starim in mladim prebivalstvom in prinaša nove razsežnosti v razvoju posameznih območij. Izračunamo ga tako, da število prebivalcev, ki so starejši od 64 let, delimo s številom mladih do 14 let in količnik pomnožimo s 100. Če je dobljeni rezultat manjši od 100, je delež mladih večji od deleža starega prebivalstva; če pa je dobljeni rezultat večji od 100, je delež starega prebivalstva v starostni strukturi prebivalcev večji od deleža mladih³⁸ (Nered in Perko 2009).

Tabela 4.9: Indeks staranja prebivalstva občine

Občine	Indeks staranja prebivalstva občine (indeks)		
	Povprečje 2010–2012	Povprečje 2011–2014	Povprečje 2012–2015
Minimalna vrednost kazalnika	66,2	64,7	64,4
Logatec	73,9	74,0	74,6
Ajdovščina	104,3	103,4	104,1
Žiri	105,3	105,6	106,7
Idrija	121,0	122,0	123,5
Cerkno	125,5	125,6	127,5
Nova Gorica	137,3	137,1	137,9
Tolmin	147,4	148,0	149,8
Maksimalna vrednost kazalnika	283,6	277,6	279,6

Vir: Ministrstvo za finance (2015).

Občina Tolmin je v primerjavi z ostalimi občinami v zgornji tabeli tista z najvišjim deležem starega prebivalstva, saj njena vrednost sega krepko čez 100. Tudi občina Nova Gorica ima precej velik delež starega prebivalstva. V občini Idrija je prav tako več starega kakor mladega prebivalstva. Občina, ki ima delež starega prebivalstva manjši od deleža mladega prebivalstva, pa je Logatec.

2. Drugi kazalnik, ki se uporablja pri določanju ogroženosti občin, je *stopnja registrirane brezposelnosti na območju občine*. Stopnja registrirane brezposelnosti je odstotni delež registriranih brezposelnih oseb med aktivnim prebivalstvom. Stopnja registrirane

³⁸ Podatki se pridobivajo s strani Statističnega urada Republike Slovenije.

brezposelnosti po občinah in statističnih regijah je prikazana glede na stalno prebivališče delovno aktivnih prebivalcev in registriranih brezposelnih oseb (ZRSZ).³⁹

Tabela 4.10: Stopnja registrirane brezposelnosti na območju občine

Občine	Stopnja registrirane brezposelnosti na območju občine (v %)		
	Povprečje 2009–2011	Povprečje 2010–2013	Povprečje 2011–2014
Minimalna vrednost kazalnika	4,4	4,9	5,2
Cerkno	4,4	4,9	5,2
Žiri	5,3	5,4	5,3
Idrija	5,6	6,3	6,8
Logatec	7,6	8,8	9,3
Tolmin	10,7	10,4	10,4
Nova Gorica	8,6	10,7	11,7
Ajdovščina	9,5	12,3	13,2
Maksimalna vrednost kazalnika	25,0	24,1	23,6

Vir: Ministrstvo za finance (2014).

Občina Idrija spada glede na podatke zgornje tabele v tisto skupino občin z najmanjšim deležem brezposelnih oseb. V zadnjih letih se ta številka sicer povečuje, a je tovrstni trend mogoče opaziti pri vseh občinah. Glede na to, da je bila v zadnjih nekaj letih najnižja izmerjena brezposelnost med slovenskimi občinami 5,2 odstotna, občina Idrija pa je imela 6,8 odstotno brezposelnost, to ne predstavlja slabega rezultata, temveč precej dober rezultat. Občina Idrija namreč velja za eno izmed slovenskih občin z najnižjo stopnjo brezposelnih. Tolmin, Nova Gorica in Ajdovščina so občine, ki po podatkih zgornje tabele dosegajo najvišji delež brezposelnosti (več kot 10 odstotkov).

3. Tretji kazalnik, ki se uporablja pri določanju ogroženosti občin, je *stopnja delovne aktivnosti na območju občine*. Stopnja delovne aktivnosti je definirana kot delež delovno aktivnega prebivalstva v odstotkih od delovno sposobnega prebivalstva. SURS jemlje kot delovno aktivno prebivalstvo delovno aktivne po anketi o delovni sili (to so tiste osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do nedelje) opravljale kakršno koli delo za plačilo, dobiček ali družinsko dobrobit ali imele status zaposlene ali samozaposlene osebe, čeprav niso delale), kot delovno sposobno prebivalstvo pa (v skladu z navodili Mednarodne organizacije dela – ILO) vse prebivalstvo v starosti 15 let in več (UMAR 2016).

Tabela 4.11: Stopnja delovne aktivnosti na območju občine

³⁹ Podatki se pripravljajo s strani Statističnega urada Republike Slovenije.

Občine	Stopnja delovne aktivnosti na območju občine (v %)		
	Povprečje 2009–2011	Povprečje 2010–2013	Povprečje 2011–2014
Minimalna vrednost kazalnika	34,8	32,3	31,3
Tolmin	57,8	65,5	56,0
Ajdovščina	60,5	57,4	56,3
Nova Gorica	62,0	58,7	57,5
Idrija	62,9	62,8	62,7
Žiri	61,9	62,4	63,0
Cerkno	65,1	64,6	64,3
Logatec	66,5	65,3	64,5
Maksimalna vrednost kazalnika	72,7	68,4	66,3

Vir: Ministrstvo za finance (2014).

Po podatkih iz zgornje tabele je Logatec občina z najvišjim deležem delovno aktivnega prebivalstva s 64,5 odstotki, z dvema odstotnima točkama manj se ji približuje občina Cerkno (občine v Sloveniji z najvišjim deležem delovno aktivnega prebivalstva so dosegle 66,3 odstotke). V občini Idrija je v zadnjih letih stopnja delovne aktivnosti padla z 62,9 odstotka na 62,7 odstotka, vendar je trend upadanja mogoče opaziti pri večini občin. Občina z najnižjo stopnjo delovne aktivnosti je po zgornjih podatkih občina Tolmin s 56 odstotki (najnižja izmerjena stopnja delovne aktivnosti v slovenskih občinah je bila 31,3 odstotke).

4.2.3 Trg dela ter zaposlitvene možnosti v občini Idrija

Prostorsko najbolj razširjeni proizvodni dejavnosti občine Idrija sta kmetijstvo in gozdarstvo, še vedno vodilno vlogo pa ima industrija, ki je osredotočena v urbanih dolinskih naseljih ter na godoviškem podolju. V lanskem letu je povprečna mesečna bruto plača v idrijski občini znašala 1519,24 evra in je bila za nekaj malega nižja od državnega povprečja, ki je znašalo 1555,89 evra. Povprečna mesečna plača v idrijski občini je tako predstavljala 97,64 % povprečne državne plače (SURS 2015). Glede na panogo zaposlitve delovno aktivnega prebivalstva je občina Idrija izrazito industrijska. Še vedno je več kot polovica delovne sile zaposlene v predelovalnih in sorodnih dejavnostih. Znana je predvsem po dveh uspešnih transnacionalnih družbah – Hidrii (s sedežem v Spodnji Idriji) in Kolektorju (s sedežem v Idriji). Obe podjetji zavestno vlagata v raziskave in razvoj, s čimer želita zadržati ugleden položaj na vse bolj zahtevnem svetovnem tržišču. V teh dveh podjetjih je zaposlen velik delež prebivalstva občine Idrija, v podjetji pa na delo prihajajo tudi od drugod (Fridl in Repolusk 2010, Kladnik 2010).

Občina Idrija sodi med slovenske občine z eno najnižjih brezposelnosti (Fridl in Repolusk 2010). Če si pogledamo gibanje brezposelnosti v zadnjih desetih letih (slika 4.3), lahko

vidimo, da je od leta 2006 do leta 2007 brezposelnost precej upadla, nato pa je pričela naraščati. Med letoma 2011 in 2012 je zopet upadla, nato pa je pričela naraščati do leta 2014, ko je dosegla najvišje število v zadnjih desetih letih. Leta 2015 je bila nato izmerjena nižja brezposelnost kot leto prej in lahko le upamo, da se bodo razmere na trgu dela počasi pričele izboljševati. Od leta 2006, ko je bila brezposelnost v zadnjih desetih letih s 105 (2 %) registrirano brezposelnimi osebami najnižja, se je do leta 2014 postopoma dvignila na 410 registrirano brezposelnih (7,6 %). V času gospodarske krize se je brezposelnost v občini Idrija povečala za skoraj 300 odstotkov. Če gledamo na brezposelnost z vidika različnih starostnih skupin, dokaj hitro ugotovimo, da je skozi celotno obdobje med letoma 2010 in 2015 prevladovala v starostnih skupinah 15–24 let ter 25–29 let. Med letoma 2010 in 2014 je večinoma naraščala, po letu 2014 pa je pričela upadati. Prav tako brezposelnost prevladuje pri starostnih skupinah 55–59 let in 60+ let. Med letoma 2010 in 2015 se je podaljšala tudi doba trajanja brezposelnosti. Od leta 2010, ko je bila stopnja registrirane dolgotrajne brezposelnosti 4,6 odstotna, se je le-ta do leta 2015 povišala na 6,5 odstotno. V današnjem času so torej prebivalci občine Idrija več časa brezposelni, kot so bili pred petimi leti.

Slika 4.3: Število registrirano brezposelnih oseb med letoma 2006–2015

Vir: SURS (2015).

Delovno aktivno prebivalstvo je tako rekoč zrcalna slika registrirane brezposelnosti aktivnega prebivalstva. Med letoma 2006 in 2015 se je število delovno aktivnega prebivalstva občine Idrija zmanjšalo. Če pogledamo delovno aktivnost občine glede na spol, lahko ugotovimo, da je delež moških med delovno aktivnim prebivalstvom vseskozi večji od deleža žensk. Prav tako tudi niso presenetljivi podatki, da je največji del delovno aktivnega prebivalstva občine Idrija v starosti med 45 in 49 let, najmanjši del delovno aktivnega prebivalstva občine Idrija

pa je star med 15 in 19 let ter 65 let in več. Skozi zadnjih deset let je mogoče opaziti trend precejšnjega upadanja števila delovno aktivnega prebivalstva mladih v starosti med 20 in 30 let in na drugi strani naraščanja delovno aktivnega prebivalstva v starosti med 45 in 65+ let. Glede na stopnjo dosežene izobrazbe delovno aktivnega prebivalstva (tabela 4.12) je največji delež tistih, ki imajo doseženo srednješolsko izobrazbo, in ta podatek tudi ostaja enak skozi zadnjih deset let. V časovnem razponu zadnjih desetih let je mogoče opaziti upad delovno aktivnega prebivalstva z doseženo osnovnošolsko izobrazbo, na drugi strani pa povečanje delovno aktivnega prebivalstva z doseženo višješolsko in visokošolsko izobrazbo.

Tabela 4.12: Delovno aktivno prebivalstvo glede na doseženo izobrazbo

Število delovno aktivnega prebivalstva med letoma 2005 in 2014										
Dosežena izobrazba	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Osnovnošolska ali manj	1356	1340	1355	1300	1068	942	909	934	862	834
Srednješolska	2788	2844	2873	2838	2786	2696	2734	2745	2709	2716
Višješolska, visokošolska	1055	1119	1159	1227	1238	1276	1343	1369	1447	1472

Vir: SURS (2014).

V letu 2014 je na območju občine Idrija obratovalo 1049 podjetij, ki so skupno zaposlovala 5464 ljudi in ustvarila 747.884.000 evrov prihodkov od prodaje (SURs 2015). Z vidika organiziranosti kapitalskih družb prevladujejo družbe z omejeno odgovornostjo, saj je bilo v lanskem letu takih 267 (97 %). Poleg velikega števila družb z omejeno odgovornostjo pa so po podatkih iz lanskega leta poslovale še 3 družbe z neomejeno odgovornostjo, 4 delniške družbe in 1 podružnica tujega poslovnega subjekta. V splošnem pa na trgu dela občine Idrija prevladujejo samostojni podjetniki, saj je bilo v lanskem letu le-teh 536. V velikostni strukturi gospodarskih družb po večini prevladujejo majhna oziroma mikro podjetja. Številčno prevladujejo samostojni podjetniki, ki predstavljajo mikro družbe z manj kot 10 zaposlenimi. Prav tako pa je tudi nekaj srednje velikih in velikih družb, ki predstavljajo največje zaposlovalce v idrijski občini (AJPEs 2016).

Struktura gospodarskih družb v občini Idrija po dejavnostih kaže, da so z vidika števila gospodarskih družb najpomembnejše storitvene dejavnosti⁴⁰, nezanemarljiv delež ima tudi industrija⁴¹. Nekoliko manjši del idrijskega gospodarstva predstavljajo gradbeništvo, kmetijstvo in gozdarstvo. Znotraj industrije po številu gospodarskih družb izstopa dejavnost Proizvodnja kovinskih izdelkov, razen strojev in naprav (SKD 25), znotraj katere je v lanskem letu delovalo 33 podjetij. Med industrijskimi dejavnostmi ima po številu pomembno vlogo tudi dejavnost Proizvodnja električnih naprav (SKD 27) s 7 podjetji ter Obdelava in predelava lesa, proizvodnja izdelkov iz lesa, plute, slame in protja, razen pohištva (SKD 16) z 12 podjetji. Med storitvenimi dejavnostmi po številu podjetij izstopa dejavnost Arhitekturno in tehnično projektiranje, tehnično preizkušanje in analiziranje (SKD 71) s 54 podjetji, tej pa sledita trgovinski dejavnosti Posredništvo in trgovina na debelo, razen z motornimi vozili (SKD 46) z 39 podjetji ter Trgovina na drobno, razen z motornimi vozili (SKD 47) s 30 podjetji (AJPES 2016, Kavaš in Koman 2010).

Precej drugačno razmerje pomembnosti posameznih skupin dejavnosti dobimo, če analiziramo strukturo gospodarstva z vidika števila zaposlenih, dodane vrednosti in prihodkov od prodaje. Po številu zaposlenih, dodani vrednosti in prihodkih od prodaje je industrija najpomembnejša skupina dejavnosti idrijske občine, saj zaposluje več kot tri četrtine zaposlenih, ustvarja prav tolikšen delež dodane vrednosti, medtem ko prihodki od prodaje dosegajo dvotretjinski delež. Gradbeništvo ima po vseh treh kategorijah okrog pet odstotni delež, medtem ko so storitve druga najpomembnejša skupina dejavnosti z več kot 15-odstotnim deležem v številu zaposlenih in dodani vrednosti, pri prihodkih od prodaje pa ta delež naraste na skoraj tretjino celotnega gospodarstva. Med posameznimi dejavnostmi po številu zaposlenih izstopa Proizvodnja električnih naprav (SKD 27), ki je daleč največji zaposlovalec v občini, saj je več kot polovica delavcev v občini zaposlena v tej dejavnosti. Glavnino tovrstne dejavnosti predstavljata družbi Hidria in Kolektor, ki skupaj zaposlujeta več kot polovico vseh zaposlenih v občini. Po številu zaposlenih sta pomembni tudi dejavnost

⁴⁰ Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil, promet in skladiščenje, gostinstvo, informacijske in komunikacijske dejavnosti, finančne in zavarovalniške dejavnosti, poslovanje z nepremičninami, strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti, druge raznovrstne poslovne dejavnosti, dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti, izobraževanje, zdravstvo in socialno varstvo, kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti, druge dejavnosti (upoštevana je Standardna klasifikacija dejavnosti 2008).

⁴¹ V industrijske dejavnosti poleg predelovalnih dejavnosti sodijo tudi rudarstvo, dejavnost oskrbe z električno energijo in plinom ter dejavnost oskrbe z vodo, ravnanje z odplakami in odpadki ter saniranje okolja (SKD 2008).

Proizvodnja drugih strojev in naprav (SKD 28) ter Proizvodnja kovinskih izdelkov, razen strojev in naprav (SKD 25). Ostale dejavnosti ne presegajo petodstotnega deleža. Tudi po dodani vrednosti močno izstopa dejavnost Proizvodnja električnih naprav (SKD 27), ki ustvari več kot polovico vse dodane vrednosti gospodarskih družb v občini, prav tako je vodilna tudi pri prihodkih od prodaje. Analiza dodane vrednosti na zaposlenega pokaže, da so v idrijski občini najbolj produktivne storitvene dejavnosti. Industrijske dejavnosti so praktično na povprečju dodane vrednosti na zaposlenega vseh dejavnosti (Kavaš in Koman 2010).

Kot je razvidno iz tabele 4.13, je bila leta 2015 povprečna mesečna bruto plača zaposlenih v idrijski občini 1519 evra, kar je predstavljalo 98 odstotkov slovenske povprečne plače. Glede na podatke iz tabele je bila najnižja povprečna plača izplačana v občini Cerkno. Najvišja povprečna plača je bila izplačana v občini Nova Gorica in je znašala nekaj več kot slovenska povprečna plača. V zadnjih desetih letih je v občini Idrija mogoče opaziti trend povečevanja povprečne mesečne bruto plače zaposlenih, saj se je z 1147 evra leta 2006 dvignila na 1519 evra leta 2015, kar predstavlja povečanje za več kot 30 odstotkov.

Tabela 4.13: Povprečne mesečne bruto plače med leti 2006 in 2015

	Povprečna mesečna bruto plača (v evrih)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Cerkno	1043	1105	1130	1131	1187	1219	1248	1270	1275	1305
Žiri	1044	1141	1206	1131	1190	1244	1274	1299	1352	1385
Ajdovščina	1120	1213	1305	1327	1381	1421	1373	1369	1381	1396
Tolmin	1046	1098	1193	1222	1296	1342	1358	1381	1383	1412
Logatec	1047	1110	1237	1327	1385	1417	1427	1423	1435	1448
Idrija	1147	1234	1286	1285	1414	1440	1459	1473	1508	1519
SLOVENIJA	1213	1285	1391	1439	1495	1525	1525	1523	1540	1556
Nova Gorica	1356	1435	1512	1547	1593	1592	1564	1542	1542	1561

Vir: SURS (2015).

V začetku letošnjega leta so bile v občini Idrija najvišje plače v finančnih in zavarovalniških dejavnostih⁴², oskrbi z električno energijo, paro in plinom ter informacijskih in komunikacijskih dejavnostih in so presegale 2000 evrov. Najnižje plače so bile izplačane v gostinstvu in gradbeništvu, in sicer tudi za več kot 500 evrov manj od povprečne bruto plače v idrijski občini ter za več kot polovico manj od najvišjih plač. Ker je zaposlitev v

⁴² V finančnih in zavarovalniških dejavnostih so bile plače za več kot 600 evrov večje od povprečne mesečne bruto plače v idrijski občini oziroma za kar 40 odstotkov (SURS 2015).

predelovalnih dejavnostih v idrijski občini najbolj številčna, se tam tudi plače gibajo okrog povprečne mesečne bruto plače (SURs 2015).

Glede podjetništva v idrijski občini pa Marinko (1997 v Kavaš in Koman 2010) ugotavlja, da se zasebni podjetniški sektor na Idrijskem v preteklosti ni kaj dosti razvijal, čemur so botrovali predvsem tradicija rudarjenja in nato hitra rast industrije v okviru večjih podjetij, polna zaposlenost, šibka obrtna tradicija in pomanjkanje zasebne iniciative kot posledice hitre rasti družbenega sektorja gospodarstva, kmetovanje, ki kljub težkim naravnim pogojem predstavlja dodaten vir zaslužka na podeželju, ter negativen odnos do obrti. Kljub temu je danes podjetništvo pomemben del gospodarske strukture v občini Idrija, saj je v lanskem letu poslovalo kar 536 podjetij in se njihovo število očitno povečuje (AJPEs 2016).

Zaključiti je mogoče, da je gospodarstvo v idrijski občini konkurenčno znotraj Slovenije in v mednarodnem okviru. Trg dela občine Idrija ima namreč številne ključne prednosti, kjer je najprej potrebno poudariti, da je v zadnjih letih prišlo do pozitivne spremembe kvalifikacijske strukture zaposlenih, saj se je močno povečal delež visoko izobraženega kadra. Na območju idrijske občine obratuje kar nekaj večjih podjetij, med katerimi izstopata Kolektor in Hidria, ki tudi zaposlujeta velik del prebivalstva občine, usmerjena sta na tuje trge in se nenehno razvijata. Značilnosti gospodarstva občine Idrija sta razvoj in proizvodnja izdelkov na svetovni kakovostni ravni. Zelo pomembno je tudi to, da so industrija in velika podjetja nemoteče umeščena v prostor z vidika življenja prebivalca. Obstoječa podjetja so namreč precej povezana z območjem občine, kar se tudi zrcali v sponzoriranju lokalnih družbenih dejavnosti. Predvsem mala in srednje velika podjetja so že razvila sposobnost hitrega prilagajanja in odzivanja na spremembe tržnih razmer. Prav tako velja, da sta komunalna in telekomunikacijska infrastruktura večinoma primerni za nemoteno delovanje podjetij. Kljub številnim pozitivnim točkam gospodarstva pa je potrebno veliko pozornosti nameniti tudi prepoznavanju in odpravljanju nekaterih negativnih. Kot je že bilo povedano, so za idrijsko občino značilna neugodna geografska lega, slab dostop do prometne infrastrukture, pomanjkanje prostora za nadaljnji razvoj industrijske dejavnosti, pomanjkanje kvalificiranih delavcev, predvsem tehničnih strok, pomanjkanje trženjskih znanj v podjetjih, kar onemogoča širši preboj na domače in tuja tržišča (Kavaš in Koman 2010).

Ob upoštevanju tovrstnih prednosti in slabosti je torej temeljni izziv za občino Idrija ohranjati stopnjo razvoja velikega in malega gospodarstva, z ustreznim urejanjem prostora z vidika podjetništva in gospodarstva, s prilagoditvijo finančnih shem za spodbujanje razvoja malih in

srednje velikih podjetij glede na razmere, ki trenutno veljajo na trgu dela, z izboljšanjem prometnih povezav ter z ohranjanjem oziroma privabljanjem izobraženega kadra v občino (Kavaš in Koman 2010).

Občina Idrija v svoj proračun vsako leto nameni del sredstev, s katerimi financira aktivnosti, ki se namenjujejo podjetjem in samostojnim podjetnikom. Že vrsto let enkrat letno objavi javni razpis za pomoč pri kreditiranju projektov malega gospodarstva v občini na podlagi subvencioniranja obrestnih mer. Obrestno mero se subvencionira za (1) nakup, urejanje in opremljanje zemljišč za poslovne namene vključno s pridobivanjem projektne dokumentacije za gradnjo poslovnih prostor, (2) graditev, adaptacijo ali nakup poslovnih prostorov, (3) posodobitev obstoječih proizvodnih in storitvenih kapacitet, (4) uvajanje novih proizvodnih in storitvenih programov, (5) nakup opreme – osnovnih sredstev za opravljanje dejavnosti ter (5) stroške nematerialnih investicij (know-how, patenti, licence). Za sredstva lahko zaprosijo gospodarski subjekti s sedežem, dejavnostjo in krajem investicije v občini Idrija, in sicer majhna in srednje velika podjetja, samostojni podjetniki posamezniki, občani, ki so pri pristojnem organu vložili zahtevo za izdajo dovoljenja za opravljanje dejavnosti oziroma na pristojnem sodišču vložili priglasitev za vpis v sodni register in priložili vse predpisane dokumente za ustanovitev gospodarske družbe. Občina Idrija večino aktivnosti izvaja prek Idrijsko-Cerkljanske razvojne agencije ICRA d.o.o., za katere bodisi v celoti ali delno zagotavlja potrebna finančna sredstva (Občina Idrija 2016).

4.3 DELOVNE MIGRACIJE NA PODROČJU OBČINE IDRİJA

Dnevna mobilnost prebivalstva je izraz družbeno-ekonomskih razmer v prostoru. Značilnosti dnevne mobilnosti opredeljujejo položaj občine Idrija v slovenskem urbanem sistemu in njen regionalen pomen, odvisne pa so od množice dejavnikov, kot so število in struktura zaposlenih, izobrazbena struktura zaposlenih, prometna infrastruktura itn. (Bole 2004).

Kot je bilo že omenjeno, sodi občina Idrija glede na sestavo delovnih mest v gospodarstvu med tako imenovane industrijske občine. Gospodarstvo občine Idrija s svojo naravnostjo in uspešnostjo privablja predvsem inženirje tehniških strok in deloma menedžerski kader, velik del strokovnjakov z drugih področij pa se na delo vozi drugam. Občina ima pozitivno bilanco dnevne mobilnosti delovne sile, saj več zaposlenih od drugod v občino prihaja, kot iz nje dnevno odhaja. Presežek tvorijo predvsem delavci s srednješolsko ali poklicno izobrazbo. Vzroki za takšno stanje so predvsem v strukturi gospodarstva, ki je privlačno za strokovnjake tehničnih smeri, pa še to po večini za lokalno prebivalstvo, ki se za te poklice odloča zaradi

stabilnosti in gonilne moči lokalne industrije. Preostali visoko izobražen kader se dnevno vozi na delo drugam ali pa se po končanem izobraževanju iz občine preprosto izseli (Fridl in Repolusk 2010).

Tabela 4.14: Delovno aktivno prebivalstvo, medobčinski delovni migranti, indeks delovne migracije med letoma 2006 in 2015

Občina Idrija	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) po občini prebivališča	5157	5230	5209	4927	4797	4843	4721	4671	4725	4755
Delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov) po občini delovnega mesta	5463	5821	5781	5438	5126	5448	5375	5384	5610	5679
Delovno aktivno prebivalstvo (brez kmetov), katerih delovno mesto je v občini prebivališča	3958	3985	3894	3614	3378	3497	3404	3403	3466	3476
Medobčinski delovni migranti po <i>občini prebivališča</i>	1199	1245	1315	1313	1419	1346	1317	1268	1259	1279
Medobčinski delovni migranti po <i>občini delovnega mesta</i>	1495	1826	1878	1824	1748	1951	1971	1981	2144	2203
Delež delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov), katerih delovno mesto je v občini prebivališča (v %)	76,8	76,2	74,8	73,4	70,4	72,2	72,1	72,9	73,4	73,1
Indeks delovne migracije (v %)	105,9	111,3	111	110,4	106,9	112,5	113,9	115,3	118,7	119,4

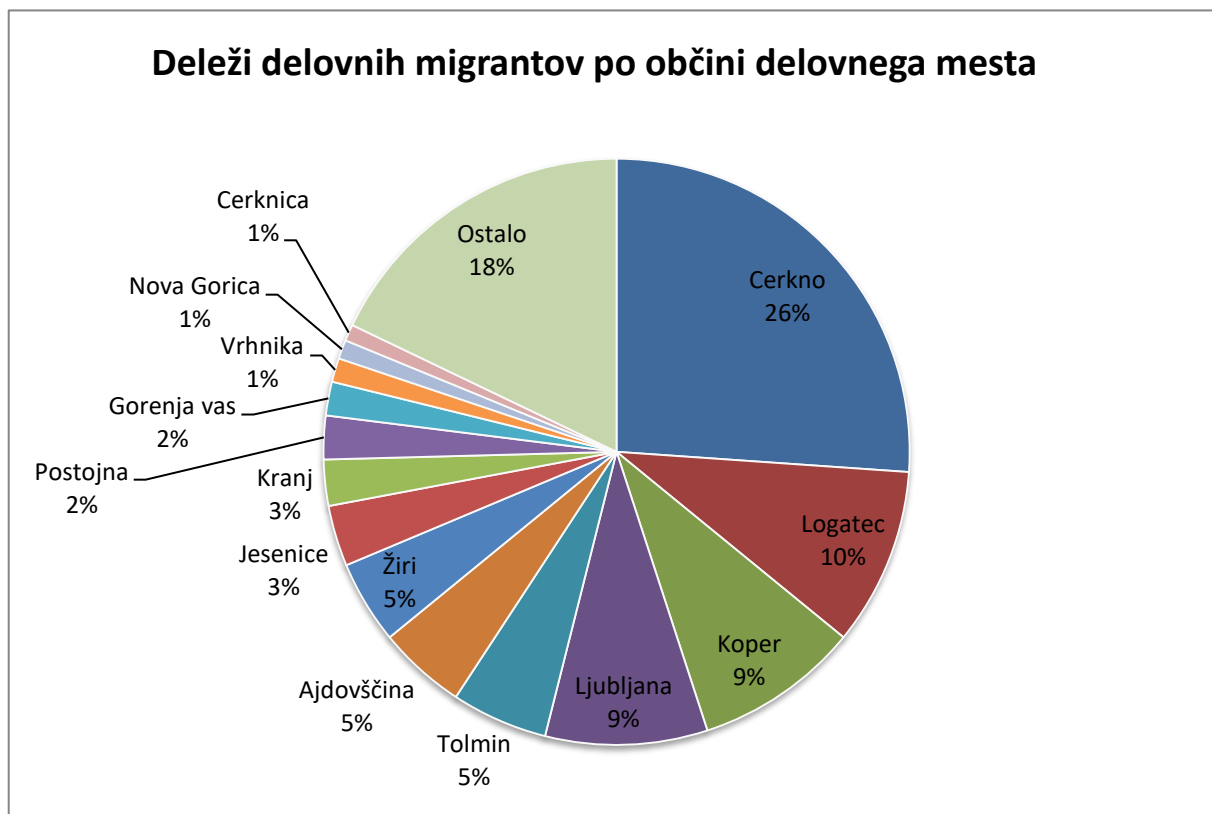
Vir: SURS (2015).

Občina Idrija je z vidika delovnih mest izrazito »ciljna« občina, saj ima več delovnih mest, kot je delovno aktivnega prebivalstva v občini (Bole, Grabovec in Kozina 2010). Glede na podatke iz tabele 4.14 je razvidno, da je v lanskem letu indeks delovne migracije⁴³ za občino Idrija znašal 119,4 odstotke. Za idrijsko občino velja presežek delovnih mest, prav tako pa se uvršča tudi med izrazito delovne občine (indeks delovne migracije je večji od 116,0 odstotkov). Indeks delovne migracije za občino Idrija v zadnjih letih narašča. Leta 2006 je znašal 105,9 odstotke, občina Idrija pa je po kriterijih indeksa delovne migracije veljala za zmerno delovno občino (96,0–115,9 odstotkov).

⁴³ Po definiciji Statističnega urada Republike Slovenije je indeks delovne migracije kazalnik, ki za določeno teritorialno enoto (občino, upravno enoto, statistično regijo) povezuje število delovnih mest s številom delovno aktivnega prebivalstva (glede na prebivališče). Če je vrednost indeksa večja kot 100, pomeni, da gre v tovrstni enoti za presežek delovnih mest, če pa je vrednost indeksa manjša od 100, pomeni, da gre za primanjkljaj delovnih mest.

Slika 4.4 prikazuje deleže dnevni delovnih migrantov, ki so v letu 2015 iz različnih slovenskih občin prihajali na delo v občino Idrija.

Slika 4.4: Deleži dnevni delovnih migrantov iz drugih občin v občino Idrija

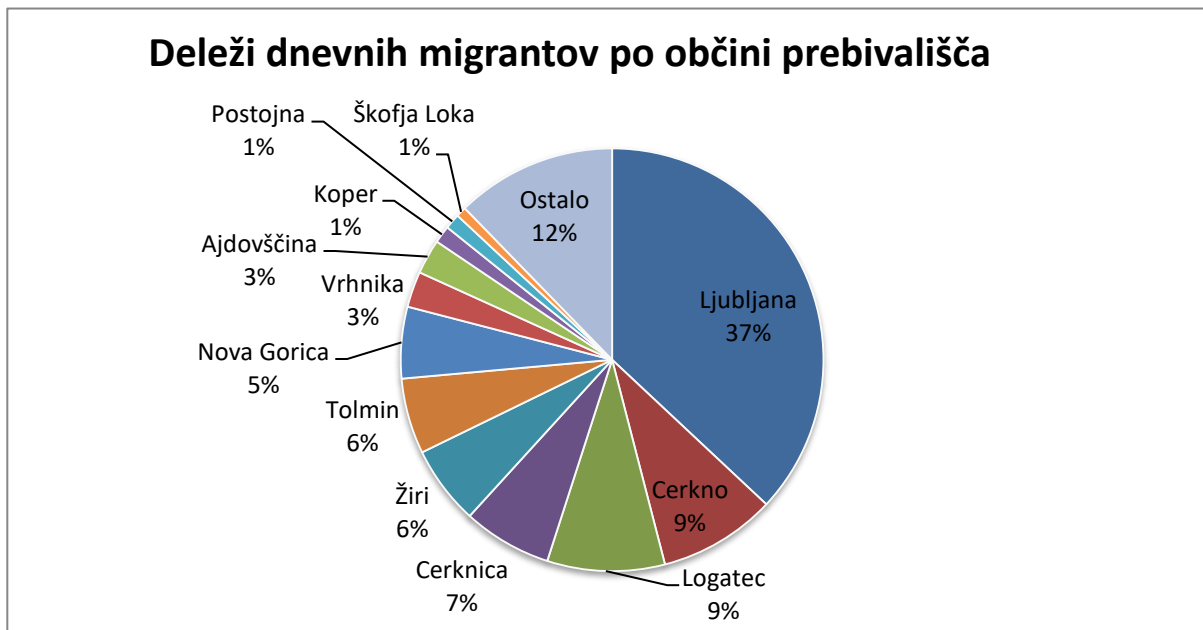
Vir: SURS (2015).

Iz drugih občin prihaja na delo v občino Idrija 2203 zaposlenih in ta številka se skozi čas povečuje, kar pomeni, da občina Idrija postaja vse bolj »ciljna« občina za dnevne vozače iz drugih občin. Glede na podatke je večina delavcev moških, ki prihajajo na delo iz sosednje občine Cerknica (26 %). Veča se število vozačev, ki na delo prihajajo iz večjih urbanih regionalnih središč, zlasti iz ljubljanske občine (9 %). To lahko nakazuje na dejstvo, da v občini primanjkuje specifičnih poklicnih profilov, zlasti s področja storitvenih in visoko specializiranih dejavnosti, zaradi česar prihajajo vozači tudi iz bolj oddaljenih občin (Bole, Gabrovec in Kozina 2010). Prav tako velik del dnevni vozačev prihaja v idrijsko občino na delo iz občine Logatec (10 %). Za logaško občino je namreč značilen precej nizek indeks delovne migracije, zato si mora velik del občanov Logatca službo poiskati izven svoje občine, občina Idrija pa časovno ni veliko oddaljena. Zelo zanimiv je podatek o kar precej velikem številu dnevni vozačev iz občine Koper (9 %), ki je od idrijske občine kar precej oddaljena, upoštevajoč tudi slabo prometno povezavo. Občine Tolmin, Žiri in Ajdovščina so od idrijske

občine razmeroma malo oddaljene, zato njihov delež dnevnih migrantov (v skupnem 15 %), ni presenetljiv.

Slika 4.5 prikazuje deleže dnevnih delovnih migrantov, ki so v letu 2015 iz občine Idrija dnevno odhajali na delo v druge slovenske občine.

Slika 4.5: Deleži dnevnih delovnih migrantov iz občine Idrija v druge občine

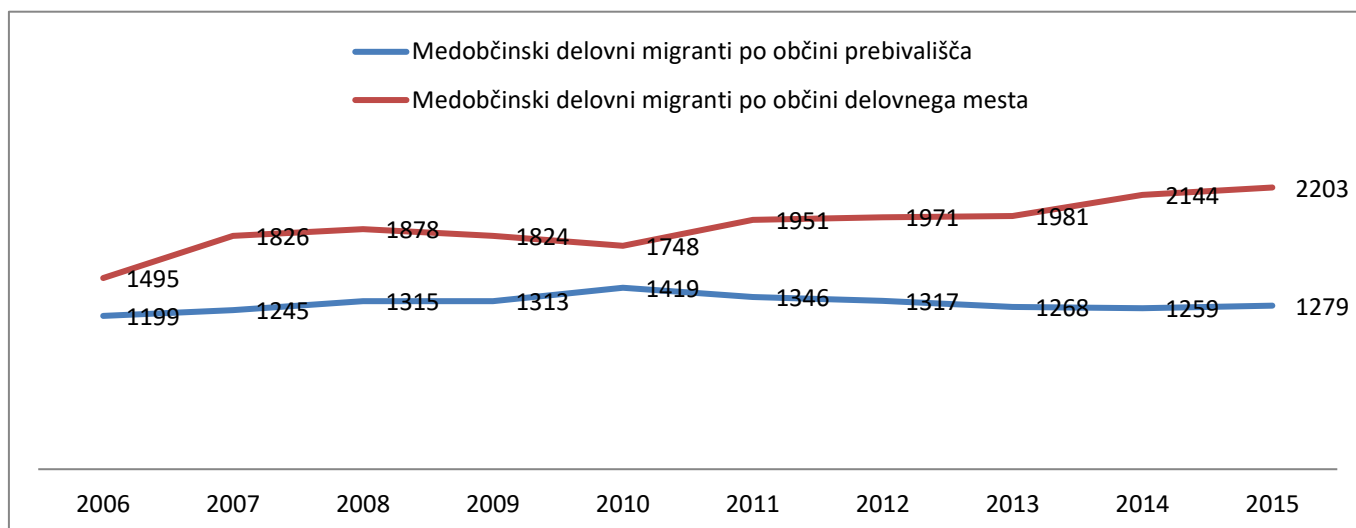
Vir: SURS (2015).

V lanskem letu je populacija dnevnih delovnih migrantov iz občine Idrija v druge slovenske občine predstavljala 1279 ljudi. Najbolj številčna skupina delovnih migrantov je v lanskem letu predstavljala populacijo 473 ljudi, ki se je dnevno vozila na delo v ljubljansko občino. Izmed vseh delovnih migrantov je delež migrantov, ki se vozi na delo v občino Ljubljana, znašal 37 odstotkov. Le-ta namreč delovnim migrantom iz idrijske občine ponuja raznoliko ponudbo delovnih mest za vse mogoče kadre, kot že omenjeno pa se velik del visoko izobraženega kadra na delo vozi prav v ljubljansko občino. Okrog 18 odstotkov ljudi se na delo vozi v občini Cerkno in Logatec. Obe občini sta od idrijske le malo oddaljeni. V občino Cerkno se večina delovnih migrantov vozi na delo v podjetje ETA Cerkno, občina Logatec pa tudi ponuja pestro ponudbo različnih delovnih mest. Slabih 25 odstotkov ljudi se vozi na delo v občine Cerknica, Žiri, Novo Gorica in Tolmin. Občina Cerknica nudi migrantom iz idrijske občine zaposlitev predvsem v podjetju Ydria Motors, v občino Tolmin se zaposleni vozijo predvsem na delovna mesta v podjetje Hidria AET, občina Žiri nudi delovna mesta predvsem v podjetju Kladivar – Poclain Hydraulics ter Etiketa Žiri, občina Nova Gorica pa tudi predstavlja raznoliko področje zaposlitvenih možnosti. Blizu 10 odstotkov ljudi se dnevno

vozi v službo v občine Vrhnika, Ajdovščina, Postojna in Koper. Občine Vrhnika, Ajdovščina in Postojna ponujajo migrantom idrijske občine zaposlitev v različnih sektorjih, v občini Koper pa se zaposleni iz idrijske občine vozijo na delo predvsem v del obrata, ki ga je Hidria odprla tudi v občini Koper. 13 odstotkov delovnih migrantov predstavlja tisti del populacije, ki dnevno migrira v druge kraje po Sloveniji, v posamezen kraj pa se dnevno vozi povprečno le ena oseba.

Na sliki 4.6 so prikazana razmerja med odstotki medobčinskih delovnih migrantov glede na občino prebivališča ter občino delovnega mesta med letoma 2006 in 2015.

Slika 4.6: Prikaz razmerja med odstotki medobčinskih delovnih migrantov po občini prebivališča ter občini delovnega mesta med letoma 2006 in 2015

Vir: SURS (2015).

Glede na podatke iz tabele je od leta 2010 mogoče zaznati trend naraščanja števila medobčinskih delovnih migrantov po občini delovnega mesta, torej tistih vozačev, ki v občino Idrija prihajajo na delo od drugod. Nasprotno je od leta 2010 do leta 2014 mogoče zaznati trend upadanja števila medobčinskih delovnih migrantov po občini prebivališča, torej tistih, ki iz občine Idrije odhajajo na delo v druge občine, med letoma 2014 in 2015 pa je bil zaznan manjši porast števila tovrstnih delovnih migrantov. Med celotno delovno populacijo občine Idrije (5679) je bilo v lanskem letu 38,8 % populacije, ki se v idrijsko občino dnevno vozi na delo iz drugih občin. Med delovno aktivnim prebivalstvom občine Idrije, torej med tistimi, ki imajo v občini Idrija tudi prebivališče, pa je bil v lanskem letu delež dnevnih delovnih migrantov skoraj 27 odstotkov. Med 4755 zaposlenimi občani idrijske občine se je torej 27 odstotkov vozilo na delo v druge občine.

Ena izmed osnovnih značilnosti dnevne delovne mobilnosti je spreminjanje števila dnevnih vozačev. Kljub negotovi verodostojnosti podatkov o dnevni migraciji, ki jih letno objavlja Statistični urad Republike Slovenije, je nedvomno, da se medobčinska dnevna delovna mobilnost povečuje. Opazno je, da narašča število dnevnih delovnih vozačev, tako tistih, ki potujejo v občino, kot tistih, ki dnevno potujejo iz nje. To je povezano z vse večjo raznovrstnostjo gospodarske baze občine Idrija, ki poleg industrijske proizvodnje nudi zaposlitev tudi drugim profilom, kar se izkazuje tudi v nastajanju novih tehnoloških con. Tovrstne cone pa potrebujejo določen profil zaposlenih, ki jih v občini primanjkuje. Spreminja pa se tudi struktura delavcev – ti iščejo zaposlitev v neindustrijskih dejavnostih, zato se povečuje dnevna mobilnost proti večjim storitvenim središčem (občini Ljubljana, Nova Gorica). Končni rezultat vseh teh dejavnikov je, da so tokovi dnevne mobilnosti nekoliko bolj razpršeni kot v preteklosti – občina Idrija postaja vse bolj vpeta v prostor in postaja vse manj samozadostna. Ljudje iz občine iščejo priložnost za delo drugje in tudi obratno – prebivalci drugih občin prihajajo na delo v idrijsko občino (Bole, Gabrovec in Kozina 2010).

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 PREDMET IN CILJ RAZISKAVE

V okviru obravnavane teme delovnih migracij sem izvedla anketo med posamezniki, ki se dnevno vozijo v službo v drugo občino. Zanimalo me je predvsem, ali med dnevnimi delovnimi migranti prevladujejo moški ali ženske, kakšne starosti je največja skupina delovnih migrantov, kakšna je njihova izobrazba, ali je med njimi več družboslovcev ali naravoslovcev, kako veliko je podjetje, v katerem so zaposleni, ter s kakšno dejavnostjo se leto ukvarja. Sestavila sem anketo, ki je bila namenjena tako delovnim migrantom, ki se vozijo na delo iz občine Idrija v druge občine, ter migrantom, ki prihajajo na delo v občino Idrija iz drugih občin. Zanimalo me je, v kateri občini prebivajo, v kateri občini imajo zaposlitev in koliko kilometrov prevozijo od doma do službe. Trg dela občine Idrija namreč ni tako majhen, poleg javnega sektorja le-tam obratuje tudi precej različnih podjetij, ki nudijo delovna mesta velikemu številu zaposlenih. Na tej točki me je zanimalo predvsem, zakaj so se tisti, ki dnevno odhajajo na delo izven občine Idrija, odločili sprejeti to zaposlitev in prav tako, kaj je botrovalo pri odločitvi za delo v občini Idrija pri tistih zaposlenih, ki se na delo vozijo od drugod. V povezavi z vožnjo na delo me je zanimalo predvsem, če jim le-ta predstavlja kakšne težave. Zanimalo me je tudi, če bi se ponudila priložnost službe v kraju bivanja, ali bi jo sprejeli.

5.2 METODOLOGIJA IN NAČIN ZBIRANJA PODATKOV

Sestavila sem spletni anketni vprašalnik s 15 kratkimi vprašanji večinoma zaprtega tipa. Anketiranci so bili izbrani po tako imenovani metodi snežne kepe⁴⁴. Najprej sem sama, večinoma prek različnih spletnih socialnih omrežij, razposlala anketne vprašalnike nekaj znancem in jih prosila, če jih lahko pošljejo še komu, za katerega vedo, da se vozi na delo. Končno število anketirancev, ki je anketo rešilo, je znašalo 107, od tega je bilo ustreznih anket za obdelavo 84. Anketni vprašalnik je ustrezno rešilo 51 ljudi, ki se na delo vozijo iz

⁴⁴ Metoda snežne kepe ali metoda progresivnega podvajanja se večinoma uporablja pri študijah, kjer je potencialne raziskovance težje najti, vzorec študije pa je omejen na manjšo skupino populacije. Tovrstno metodo si lahko predstavljamo po principu delovanja snežne kepe. Na začetku naše raziskave poznamo nekaj ljudi, ki jih prosimo za sodelovanje. Ti ljudje nato poznajo še druge ljudi s podobnimi interesi, ki jih prosijo za sodelovanje v raziskave in tako naprej. Na ta način torej lahko iz majhne začetne populacije dobimo precej večjo končno populacijo (Atkinson in Flint 2001).

občine Idrija v druge občine (v nadaljevanju emigranti), ter 33 ljudi, ki se iz drugih občin vozijo na delo v občino Idrijo (v nadaljevanju imigranti).

5.3 INTERPRETACIJA REZULTATOV RAZISKAVE IN SKLEPNE UGOTOVITVE

5.3.1 Analiza anketnega vprašalnika

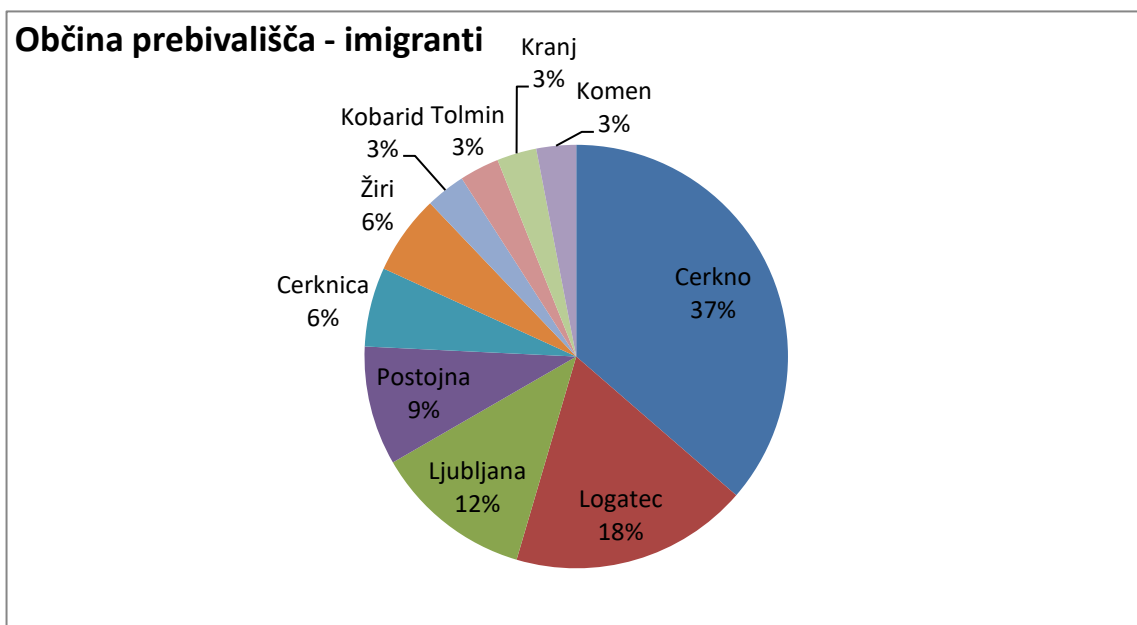
Po podatkih ankete med emigranti prevladujejo ženske, saj njihov delež znaša 61 %, delež moških pa 39 %. Med imigranti pa prevladujejo moški, katerih delež znaša 61 %, delež žensk pa znaša 39 %. Glede na starost sem migrante razdelila v tri skupine. Zanimalo me je, katera starostna skupina prevladuje pri delovnih migrantih. Pokazalo se je, da je največji del emigrantov (63 %) starih med 30 in 49 let, med 15 in 29 let je starih 31 %, med 50 in 64 let pa 6 %. Tudi med imigranti je največji del tistih, ki so v starostni skupini med 30 in 49 let (67 %), med 15 in 29 let je 24 %, med 50 do 64 let pa 9 %.

Nadalje me je zanimalo, kakšno izobrazbo imajo delovni migranti na področju občine Idrija. Pokazalo se je, da tako pri emigrantih kot tudi pri imigrantih prevladuje visokošolska (univerzitetna) izobrazba. Pri emigrantih je visokošolsko (univerzitetno) izobrazbo doseglo 39 %, 27 % je doseglo višješolsko izobrazbo, 18 % srednješolsko, 10 % jih je magistriralo, 4 % jih je doktoriralo, 2 % pa je doseglo (ne)dokončano osnovnošolsko izobrazbo. Pri imigrantih je visokošolsko (univerzitetno) izobrazbo doseglo 42 %, 27 % srednješolsko, 15 % visokošolsko, 12 % jih je magistriralo, 3 % pa doktoriralo.

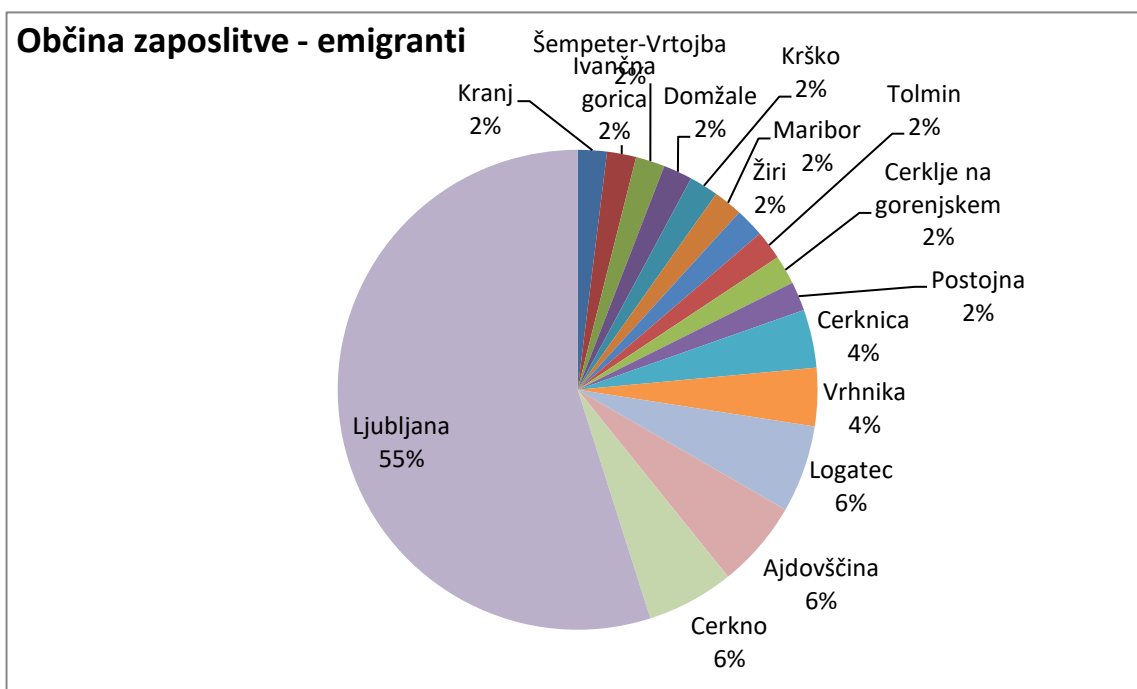
Zanimalo me je tudi, kakšna je smer njihove pridobljene izobrazbe. Izkazalo se je, da v občino Idrija po večini prihaja na delo naravoslovno usmerjen kader (58 %), iz občine Idrije pa odhaja na delo po večini družboslovno usmerjen kader (65 %).

Naslednji dve vprašanji sta se nanašali na občino prebivališča in občino delovnega mesta, kar je prikazano na slikah 5.1 in 5.2

Slika 5.1: Število delovnih migrantov po občini prebivališča

Slika 5.2: Število delovnih migrantov po občini zaposlitve

Pri prebivalcih občine Idrija me je zanimalo, v katero občino se dnevno vozijo na delo. Ugotovila sem, da se več kot polovica (55 %) anketirancev dnevno vozi na delo v Ljubljano. 18 % anketirancev se na delo vozi v sosednje občine: Cerklje, Logatec in Ajdovščino. 8 % anketirancev se na delo vozi v Cerklje in na Vrhniko, preostali del anketirancev (20 %) pa se na delo vozi v Žiri, Tolmin, Kranj, Postojna, Cerklje na Gorenjskem, Ivančno Gorico, Šempeter, Domžale, Krško in Maribor. Pri tistih, ki se v občino Idrija na delo vozijo dnevno, me je zanimalo, od kje se vozijo oziroma v kateri občini prebivajo. Ugotovila sem, da se največji del anketirancev vozi iz sosednje občine Cerklje (36 %). Iz Logatca se v občino Idrija na delo vozi 18 % anketirancev, 12 % se jih vozi iz Ljubljane, 9 % iz Postojne, 12 % se jih vozi iz Cerklje in Žiri, iz Tolmina, Kobarida, Cerklje in Komna pa se jih prav tako vozi 12 %.

Nadalje sem jih spraševala po tem, v kako velikem podjetju so zaposleni. V skupini emigrantov jih je največ zaposlenih v podjetjih z več kot 250 zaposlenimi, torej v velikih podjetjih (31 %), takoj za tem sledijo zaposleni v srednje velikih podjetjih z manj kot 250 zaposlenimi (29 %), 16 % jih je zaposlenih v majhnih podjetjih z do 50 zaposlenimi, 12 % ljudi je zaposlenih v mikro podjetjih z do 10 zaposlenimi, 4 % jih je zaposlenih v družinskih podjetjih, 8 % pa jih je zaposlenih v drugih podjetjih, ki niso naštetja tukaj (mednarodna korporacija, javni sektor – Univerza v Ljubljani, javni zavod do 50 zaposlenih, javna uprava). Med imigranti jih je največji delež (67 %) zaposlenih v velikih podjetjih, 24 % jih je zaposlenih v srednje velikih podjetjih, 6 % jih je zaposlenih v majhnih podjetjih, 3 % pa v mikro podjetjih.

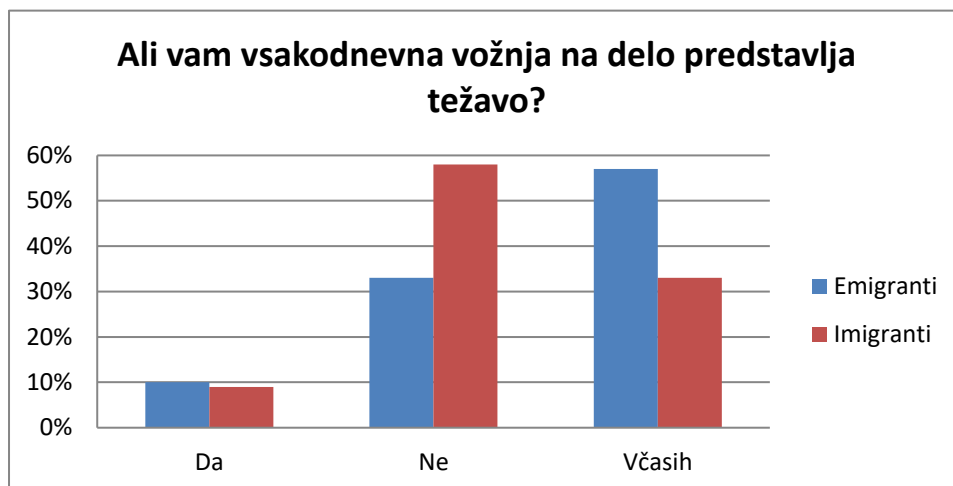
Poleg velikosti podjetja, v katerem so migranti zaposleni, me je zanimalo tudi, s kakšno dejavnostjo se to podjetje ukvarja. Med emigranti se jih 16 % ukvarja z izobraževanjem, prav tako 16 % se jih ukvarja z drugimi dejavnostmi, ki niso bile navedene, 14 % se jih ukvarja z informacijskimi in komunikacijskimi dejavnostmi, sledijo strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti (10 %), predelovalne dejavnosti (10 %), finančne in zavarovalniške dejavnosti (8 %), druge raznovrstne poslovne dejavnosti (8 %), zdravstvo in socialno varstvo (8 %), promet in skladiščenje (4 %), dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti (4 %), gradbeništvo (2 %) ter kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti (2 %). Med imigranti pa se jih 39 % ukvarja s strokovnimi, znanstvenimi in tehničnimi dejavnostmi, 21 % s predelovalnimi dejavnostmi, 12 % z drugimi dejavnostmi, 9 % z izobraževanjem, 6 % z oskrbo z vodo, ravnanjem z odpadki in odpadki, saniranjem okolja, 6 % z informacijskimi

in komunikacijskimi dejavnostmi, 3 % z gradbeništvom ter 3 % s finančnimi in zavarovalniškimi dejavnostmi.

Glede vožnje na delo me je zanimalo, koliko kilometrov prevozijo dnevno od svojega prebivališča do službe. Od tistih, ki se vozijo na delo iz občine Idrija v druge občine, jih več kot polovica (53 %) do službe prevozi med 25 in 60 kilometrov. 31 % odstotkov jih prevozi več kot 60 kilometrov, 16 % pa jih prevozi manj kot 25 kilometrov. Tisti, ki pa prihajajo na delo v občino Idrija iz drugih občin, pa prav tako po večini prevozijo med 25 in 60 kilometrov (70 %), manj kot 25 kilometrov jih prevozi 30 %.

Zanimalo me je tudi, ali jim vsakodnevna vožnja na delo predstavlja kakšno težavo, kar je prikazano na sliki 5.3.

Slika 5.3: Ali vam vsakodnevna vožnja na delo predstavlja težavo?

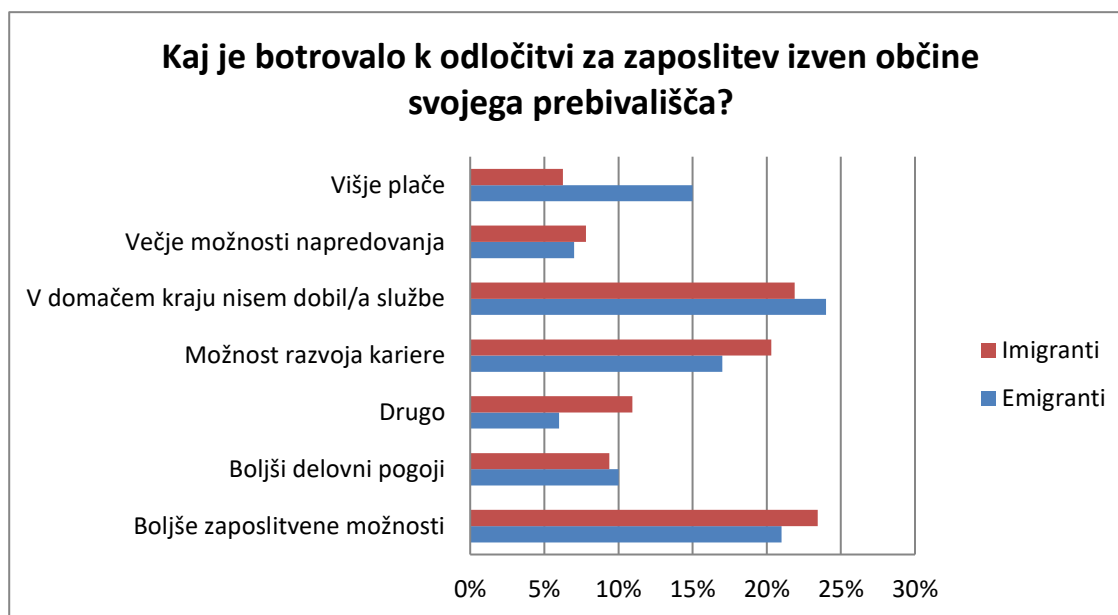

Ugotovila sem, da imigrantom vsakodnevna vožnja na delo ne predstavlja težave. 58 % se vsakodnevna vožnja na delo ne zdi težavna, 9 % vsakodnevna vožnja na delo povzroča težave, 33 % pa vsakodnevna vožnja na delo predstavlja težavo le včasih. Z razliko od imigrantov emigrantom vsakodnevna vožnja na delo predstavlja večjo težavo. 57 % jih je odgovorilo, da jim vsakodnevna vožnja na delo predstavlja težavo včasih, 10 % se zdi vsakodnevna vožnja na delo težavna, 33 % pa v tem ne vidi nobene težave. Tako emigrantom kakor imigrantom, ki jim vsakodnevna vožnja na delo povzroča težave, se to v največji meri odraža v daljši odsotnosti od doma, veliki časovni razdalji, slabi prometni povezavi. Pod drugo, kar jim tudi povzroča težave, so zapisali gneča na cesti, zastoji, razmere v zimskem času, utrujenost, dela na cesti, stroški prevoza, v primeru obveznosti doma je potrebno vzeti dopust, da se to lahko uredi.

Naslednje vprašanje se je nanašalo na to, če so kdaj razmišljali o tem, da bi se preselili v občino, v kateri imajo zaposlitev. Odgovor je bil večinoma negativen, tako pri emigrantih kot tudi pri imigrantih.

Zanimalo me je tudi, kaj je botrovalo k odločitvi za zaposlitev izven občine svojega prebivališča, kar je prikazano v sliki 5.4.

Slika 5.4: Kaj je botrovalo k odločitvi za zaposlitev izven občine svojega prebivališča?

Največji del delovnih migrantov iz občine Idrija odhaja na delo v druge občine zato, ker v svoji občini niso dobili zaposlitve, temu sledijo boljše zaposlitvene možnosti v drugih občinah, večje možnosti razvoja kariere, višje plače, boljši delovni pogoji, večje možnosti napredovanja. Pod druge razloge pa so anketiranci navedli, da je v drugih občinah bolj zanimivo delo, več terenskega dela, večji izzivi, boljši odnosi med sodelavci, previsoko izobrazbo za zaposlitev v domači občini in selitev podjetja v drugo občino. Največji del delovnih migrantov iz drugih občin prihaja na delo v občino Idrija zaradi njim boljših zaposlitvenih možnosti, ker v domači občini niso dobili zaposlitve, zaradi večjih možnosti razvoja kariere, boljših delovnih pogojev, večjih možnosti napredovanja, višjih plač. Kot druge razloge pa so navedli še selitev podjetja, zaprtje pisarne v domači občini, zaradi priložnosti ter zaradi prejemanja štipendije iz podjetja v idrijski občini.

Spraševala sem jih tudi, če bi dobili priložnost delati v domači občini, ali bi to delo sprejeli. Tako emigranti kot tudi imigranti so v večini odgovorili, da bi to delo sprejeli. Največji del

emigrantov bi sprejelo delo tudi za enako plačo od prejšnjega, z razliko od imigrantov, ki pa bi sprejeli delo samo v primeru, če bi bilo boljše plačano od prejšnjega. Najmanjše število tako emigrantov kakor imigrantov bi sprejelo delo, če bi bilo manj plačano od prejšnjega. Kot drugo so večinoma emigranti navedli še odločitev za službo v primeru, da bi bila boljša od prejšnje, z vsemi pogoji, vključno s plačo, v primeru enakega plačila in enakih pogojev dela, v primeru dobrih odnosov na delovnem mestu, delovnih pogojev ter boljše plače, v primeru, da bi ta služba pomenila večji izziv, kjer plača nima nobenega vpliva.

5.3.2 Statistična analiza veljavnosti hipotez

Za preverjanje veljavnosti hipotez sem izvedla še statistično analizo s hi kvadrat preizkusom. Obstajata dve vrsti tovrstnega preizkusa, in sicer preverjanje hipoteze neodvisnosti ter preverjanje hipoteze enake verjetnosti (ničelna hipoteza). Pri moji analizi pride v poštev druga, in sicer ko želimo za eno samo spremenljivko preveriti, ali se rezultati opazovane spremenljivke razlikujejo od rezultatov, ki bi jih prineslo golo naključje (Statistik 2016).

Najprej sem preverjala prvo hipotezo in sicer, da *delovni migranti iz občine Idrija zaradi večjih možnosti zaposlitve po večini odhajajo na delo v občino Ljubljana*. Za izvedbo hi kvadrat preizkusa sem oblikovala hipotezo enake verjetnosti (ničelno hipotezo), da *delovni migranti iz občine Idrija zaradi večjih možnosti zaposlitve odhajajo na delo v vse občine v enakem številu*. Preizkus hipoteze enake verjetnosti za prvo hipotezo je predstavljen v tabeli 5.1.

Tabela 5.1: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za prvo hipotezo

χ^2	209,078
g	15
α	0,000

Iz vrednosti izračuna hi kvadrat (χ^2), ki znaša 209,078, pri čemer je prostostna stopnja (g) 15 in stopnja tveganja (α) 0, je mogoče razbrati, da je njegova vrednost statistično pomembna. Preizkus hipoteze enake verjetnosti je torej pokazal, da hipoteza enake verjetnosti oz. ničelna hipoteza ne velja, zato jo lahko zavrnem ter potrdim prvo hipotezo.

Sledilo je preverjanje druge hipoteze in sicer, da *zaradi velikega deleža visoko izobražene delovno aktivne populacije iz občine Idrija v večini migrira visoko izobražen kader*. Za izvedbo hi kvadrat preizkusa sem oblikovala hipotezo enake verjetnosti (ničelno hipotezo), da

iz občine Idrija migrira *tako visoko kot tudi nižje izobražen kader delovno aktivne populacije*. Preizkus hipoteze enake verjetnosti za drugo hipotezo je predstavljen v tabeli 5.2.

Tabela 5.2: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za drugo hipotezo

χ^2	32,176
g	5
α	0,000

Iz vrednosti izračuna hi kvadrat (χ^2), ki znaša 32,176, pri čemer je prostostna stopnja (g) 5 in stopnja tveganja (α) 0, je mogoče razbrati, da je njegova vrednost statistično pomembna. Preizkus hipoteze enake verjetnosti je torej pokazal, da hipoteza enake verjetnosti oz. ničelna hipoteza ne velja, zato jo lahko zavrnem in potrdim drugo hipotezo.

Nato sem preverjala še tretjo zastavljeno hipotezo, in sicer, da *občina Idrija ponuja premalo delovnih mest visoko izobraženemu kadru prebivalcev, predvsem družboslovnih poklicev*. Za izvedbo hi kvadrat preizkusa sem oblikovala hipotezo enake verjetnosti (ničelno hipotezo), da *iz občine Idrija migrira tako družboslovni kot tudi naravoslovni kader delovno aktivne populacije*. Preizkus hipoteze enake verjetnosti za tretjo hipotezo je predstavljen v tabeli 5.3.

Tabela 5.3: Preizkus hipoteze enake verjetnosti za tretjo hipotezo

χ^2	4,412
g	1
α	0,036

Iz vrednosti izračuna hi kvadrat (χ^2), ki znaša 4,412 pri čemer je prostostna stopnja (g) 1 in stopnja tveganja (α) 0,036, je mogoče razbrati, da je njegova vrednost statistično pomembna pri 5 % stopnji tveganja. Preizkus hipoteze enake verjetnosti je torej pokazal, da hipoteza enake verjetnosti oz. ničelna hipoteza ne velja, zato jo lahko zavrnem in potrdim tretjo hipotezo.

Statistična analiza veljavnosti hipotez je pokazala, da na področju občine Idrija delovne migracije potekajo večinoma v smeri Ljubljane, kar je tudi potrdilo moje osebne izkušnje in predvidevanja, hkrati pa se sklada tudi z rezultatom ankete. Prav tako je bilo potrjeno moje predvidevanje, da iz občine Idrija po večini migrira visoko izobražen kader, kar se tudi sklada

z rezultatom ankete. Presenetila me je analiza tretje hipoteze, saj je glede na rezultate ankete sicer prevladovalo število delovnih migrantov z družboslovno izobrazbo, nisem pa verjela, da bo takšen rezultat pokazala tudi statistična analiza. Mislila sem, da je bilo le naključje, da je anketni vprašalnik rešilo več družboslovcev, vendar v občini Idrija očitno obstaja problem pomanjkanja delovnih mest za družboslovni kader.

5.3.3 Ugotovitve raziskave

Na podlagi anketne raziskave o delovnih migrantih na področju občine Idrija je bilo ugotovljeno, da iz občine Idrija emigrirajo večinoma ženske, v občino Idrija pa imigrirajo večinoma moški. Največji del celotne populacije delovnih migrantov na področju občine Idrija je starih med 30 in 49 let. Migrira po večini visoko izobražen kader, saj je največji del tako emigrantov kot imigrantov dosegel visokošolsko (univerzitetno) izobrazbo. Po podatkih ankete sodeč je smer izobrazbe večine emigrantov družboslovna, smer izobrazbe večine imigrantov pa je naravoslovna. Podatek, da po večini migrira mlada populacija okrog 30 leta starosti, ne preseneča, saj je na ravni celotne Slovenije (SURS 2015) najvišja brezposelnost ravno med mladimi, le-ti pa službo iščejo tudi drugod in ne le v domači občini. Prav tako tudi ni presenetljiv podatek o izobrazbi migrantov, saj predvsem idrijska podjetja nudijo večino svojih delovnih mest nižje izobraženim, delovnih mest z zahtevano višjo izobrazbo pa je razmerama manj in zato morajo prebivalci idrijske občine svoji izobrazbi primerna delovna mesta iskati izven svoje občine. Podjetja v občini Idrija v večji meri zaposlujejo kader naravoslovnih smeri, zato mora večji del kadra z družboslovno izobrazbo (kjer tudi prevladujejo ženske), delo poiskati izven občine.

Iz občine Idrija na delo po večini odhajajo v Ljubljano, v občino Idrija pa na delo po večini prihajajo iz Cerknega in Logatca. Ljubljana namreč nudi pestro izbiro delovnih mest tudi kadrom družboslovnih smeri, zato se le-ti večinoma odločajo iskati delo v Ljubljani. Cerknica in Logatec sta sosednji občini občine Idrija, zanju pa velja predvsem nižje število razpoložljivih delovnih mest, kot je prebivalcev občine. Obe občini sta od idrijske malo oddaljeni, zato vožnja na delo niti ne predstavlja velike težave.

Večina populacije delovnih migrantov je zaposlena v velikih podjetjih. Podjetja, v katerih so zaposleni emigranti, se večinoma ukvarjajo z izobraževanjem, informacijskimi in komunikacijskimi dejavnostmi ter drugimi dejavnostmi, podjetja, v katerih so zaposleni imigranti, pa se po večini ukvarjajo s strokovnimi, znanstvenimi in tehničnimi dejavnostmi ter predelovalnimi dejavnostmi. V občini Idrija je največji del delovno aktivne populacije

zaposlenih v dveh velikih podjetjih, ki se v prvi vrsti ukvarjata s predelovalnimi dejavnostmi, strokovnih in tehničnih strok.

Največji del delovnih migrantov na področju občine Idrija prevozi dnevno od kraja prebivališča do kraja zaposlitve med 25 in 60 kilometrov. Največji del emigrantov se na delo vozi v Ljubljano, ki je od občine Idrija oddaljena približno 60 kilometrov. Na delo v občino Idrija prihajajo imigranti večinoma iz sosednjih občin, ki so v radiju okrog 30 kilometrov.

Imigranti, ki prihajajo na delo v idrijsko občino, nimajo s tem, da se morajo vsakodnevno voziti na delo, nobenih težav, medtem ko imajo emigranti s tem včasih težave. Večje število emigrantov namreč dnevno prevozi več kilometrov do kraja svoje zaposlitve, kakor pa imigranti, ki na delo v občino Idrija prihajajo večinoma iz sosednjih občin. Migranti, ki jim je vsakodnevna vožnja na delo težavna, v največji meri izpostavljajo problem, da so dolgo časa od doma, saj je poleg dolgega delovnika dolga tudi vožnja, prav tako vidijo problem v slabi prometni povezavi občine Idrija z ostalimi občinami, saj je precej odmaknjena od vseh večjih središč, na poti na delo pa največje težave vidijo v zastojih, prometnih konicah, dragih stroških prevoza, utrujenosti, razmerah na cestah, še posebej v zimskem času.

Tako emigranti kakor imigranti se večinoma ne bi preselili v občino, v kateri imajo zaposlitev. Kljub temu, da še vedno velikemu delu migrantov vožnja na delo predstavlja težavo, le-ta ni tako velika, da bi se preselili v občino svoje zaposlitve. Emigranti, ki se vozijo v službo izven občine Idrija, so odločitev za to službo sprejeli, ker v domači občini službe niso dobili. Imigranti, ki se vozijo v službo v občino Idrija, pa so to službo sprejeli zaradi zaposlitvenih možnosti, ki so v občini Idrija boljše kot v njihovi domači občini. V občini Idrija torej obstaja problem, da predvsem mladi danes ne dobijo službe. Imigranti, ki so sprejeli zaposlitev v občini Idrija, zaradi boljših zaposlitvenih možnosti najverjetneje prihajajo iz občin, kjer gospodarstvo ni tako razvito, kot je v občini Idrija. Če bi bila tem migrantom ponujena služba v domači občini, bi jo sprejeli tako imigranti kot tudi emigranti, in sicer prvi samo za boljšo plačo, drugi pa tudi za enako plačo (v primerjavi s prejšnjo službo).

Na podlagi rezultatov raziskave in obdelave podatkov Statističnega urada Republike Slovenije lahko potrdim prvo temeljno hipotezo, da *delovne migracije, predvsem tiste, ki potekajo v občino Idrija (imigracije), vplivajo na razvoj njenega trga dela*. Z imigracijami na trg dela občine Idrija prihaja večinoma visoko izobražen moški del populacije, večinoma z naravoslovnim znanjem. Prav tako lahko potrdim tudi drugo temeljno hipotezo, da so *delovne migracije izven občine Idrija (emigracije) odraz pomanjkanja (ustreznih) delovnih mest v*

občini. Iz občine Idrija po večini emigrira visoko izobražena populacija žensk, katerih izobrazba je po večini družboslovna, občina Idrija pa ne nudi dovolj delovnih mest družboslovno usmerjenemu kadru. Prav tako občina Idrija ne nudi ustreznih delovnih mest najvišjim kategorijam dosežene izobrazbe.

V celoti pa ne morem potrditi hipoteze, da *se število delovnih migracij iz občine Idrija zaradi težkih razmer, ki veljajo na trgu dela, v zadnjem času povečuje*. Od leta 2010 do leta 2014 je namreč število delovnih migrantov, ki iz občine Idrija odhaja na delo v druge občine, upadalo, v lanskem letu pa je bil zabeležen manjši porast števila teh delovnih migrantov. Ko bodo na voljo podatki za letošnje leto, se bo lahko videlo, če se je zopet pričel trend naraščanja delovnih migracij iz občine Idrija v druge občine.

6 PREDLAGANE REŠITVE

SWOT ANALIZA OBČINE IDRİJA

Izdelala sem swot analizo za občino Idrija, saj sem želela na podlagi raziskanega izpostaviti, kakšne prednosti ima občina Idrija in katere slabosti bi morala odpraviti, katere so priložnosti, ki bi jih bilo potrebno upoštevati, ter na katere nevarnosti bi bilo potrebno paziti. Swot analiza občine Idrija je nastala večinoma na podlagi lastnega poznavanja občine in ugotovitev raziskave, ki sem jo izvedla z delovnimi migranti na področju občine Idrija. Kot vodilo analize mi je služila swot analiza Severno-primorske regije.⁴⁵

Tabela 6.1: SWOT analiza občine Idrija

PREDNOSTI:	SLABOSTI:
<ul style="list-style-type: none">– dobro razvito gospodarstvo in bogata naravna in kulturna dediščina občine;– uspešna mednarodno razpoznavna podjetja;– s strani podjetij vzpostavljen sistem štipendiranja;– aktivno delovanje razvojne agencije;– približevanje šolstva potrebam gospodarstva (predvsem srednja šola – strojna);– s strani zavoda programi za brezposelne;– motiviran in kompetenten, visoko izobražen kader;– sprejetje Strategije za mlade občine Idrija.	<ul style="list-style-type: none">– neugodna geografska lega – težja dostopnost in oddaljenost od večjih središč;– štipendiranje le bolj tehnično usmerjenih kadrov;– strukturna brezposelnost kot posledica neuskkljenosti med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili oziroma potrebami gospodarstva (malo delovnih mest za visoko izobražen kader);– premalo programov, ki bi spodbujali zaposlovanje mladih;– mladi imajo premalo delovnih izkušenj, ker za to ne dobijo dovolj priložnosti;– slabo razvito področje javnega prometa;– slaba cestna infrastruktura;– slabo razvito informacijsko-komunikacijsko področje na območju občine;– mladi dolgo časa živijo pri starših in se ne osamosvojijo, so finančno nesamostojni;– premajhna kapaciteta socialnih stanovanj, stanovanja se ne oddajo, ampak po večini prodajajo, česar pa si mladi ne morejo privoščiti.

⁴⁵ Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške razvojne) regije 2014–2020.

<p>PRILOŽNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> – velik del visoko izobraženega prebivalstva občine; – tehnološki razvoj podjetij, kar prispeva k dvigovanju dodane vrednosti; – vlaganje podjetij v raziskave in razvoj ter inovacije; – zmanjšanje števila brezposelnih (povezovanje z zavodom, subvencije); – vključevanje srednješolcev in študentov v obvezno delovno praktično usposabljanje; – večja zaposljivost visoko izobraženega kadra, zlasti zadrževanje mladih perspektivnih kadrov »doma«; – hitrejša, prožnejša prestrukturiranje kadrov za potrebe gospodarstva; – večje medgeneracijsko sodelovanje; – odpiranje novih delovnih mest; – večja podpora novim podjetnikom; – spodbude na področju zaposlovanja mladih; – stanovanjska politika za mlade; – štipendiranje s strani občine; – več sredstev nameniti vzdrževanju cest; – izkoristiti sredstva za razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije. 	<p>NEVARNOSTI:</p> <ul style="list-style-type: none"> – beg možganov; – premalo vlaganja v izobraževanje, usposabljanje in razvoj zaposlenih; – nezadostno sodelovanje izobraževalnih institucij z gospodarstvom; – dolgoročno študentsko delo in zavlačevanje z zaposlitvijo; – problem v financiranju razvoja; – zmanjševanje števila delovnih mest; – neustrezni načini zaposlovanja; – nemotiviranost za zaposlovanje; – premalo možnosti za zaposlitev; – veliko delovnih mest zasedajo kadri »od zunaj«; – zmanjševanje števila dijakov srednjih šol; – pomanjkanje finančnih sredstev; – neustrezno vzdrževanje cest; – povečanje števila osebnih in tovornih vozil; – pomanjkanje površin za razvoj javnega prometa.
--	--

Največja prednost idrijske občine je zagotovo v tem, da ima zelo dobro razvito gospodarstvo z uspešnimi, mednarodno prepoznavnimi podjetji. S strani podjetij je vzpostavljen tudi sistem štipendiranja, ki privablja mlade kadre na delo v ta podjetja. Težava je v tem, da podjetja štipendirajo le tehnično usmerjen kader, družboslovno usmerjen kader pa možnosti štipendiranja v občini nima. Poleg splošne gimnazije v občini Idrija deluje tudi srednja strojna šola, ki dijake tako rekoč pripravlja na delo v idrijskih podjetjih.

Podjetja v idrijski občini še vedno zaposlujejo velik del nižje izobražene delovne sile, zaradi tega pa tudi prihaja do strukturne brezposelnosti, ki nastane kot posledica neusklajenosti med ponudbo in povpraševanjem po delovni sili oziroma potrebami gospodarstva. Prav tako imajo

večjo možnost zaposlitve kadri tehničnih strok kot kadri družboslovnih strok. S strani občine bi bilo potrebno večjo pozornost nameniti mladi populaciji visokih izobražencev, ki iz občine odhajajo, ker v njej ne dobijo zaposlitve ali ker nimajo možnosti, da bi se na za njih bolj ugoden osamosvojili. Mladi so namreč ključen vir znanja in inovacij, kar je ključnega pomena tako na ravni posameznih podjetjih in gospodarstva kot tudi na ravni celotne občine.

Tisti, ki ne morejo dobiti zaposlitve v občini Idrija, si le-to poiščejo v drugi občini in med temi ljudmi je še posebej velik del mladih. Poleg nezmožnosti pridobitve službe se v občini Idrija pojavlja tudi problem pridobitve stanovanj za mlade. Občina Idrija bi mladim morala zagotoviti možnost, da bi se osamosvojili in si uredili samostojno življenje. Večina stanovanj se v občini Idrija prodaja in ne oddaja, česar pa si mladi vsekakor ne morejo privoščiti. Zaradi neustrezne stanovanjske politike in nezmožnosti pridobitve zaposlitve se veliko mladih iz občine Idrije tudi izseli. Potrebno bi torej bilo oblikovanje takšne stanovanjske politike, ki bi mlado populacijo občine Idrije zadržala »doma« in preprečila odhajanje mladega perspektivnega kadra drugam.

Velika slabost občine Idrija je tudi njena slaba dostopnost. Precej oddaljena je namreč od vseh večjih središč. Dostopna je le po regionalni cesti, v njeni neposredni bližini ni ne avtoceste ne železnice. Vožnja iz bolj oddaljenih krajev v občino Idrija traja veliko dlje, kot bi lahko sicer. Prav tako so za občino Idrija značilne tudi slabo vzdrževane ceste. Regionalna cesta je namreč vsak dan zelo obremenjena, kar se pozna tudi po tem, v kakšnem stanju je. Vzdrževanju cest bi bilo zato nujno potrebno nameniti več finančnih sredstev, saj je od tega odvisna tudi varnost vseh, ki se dnevno vozijo po teh cestah.

7 SKLEP

V magistrski nalogi sem obravnavala področje delovnih migracij. Proučevanje delovnih migracij je v zadnjem času še posebej pomembno, saj veliko pove o samem trgu dela, na katerem se te migracije dogajajo, ter tudi o razvitosti območja, na katere migracije potekajo. V magistrski nalogi sem obravnavala dnevne delovne migracije na ravni občine, in sicer delovne migracije, ki potekajo na področju občine Idrija. Namen magistrskega dela je bil predvsem analizirati stanje na trgu dela občine Idrija ter raziskati in predstaviti glavne značilnosti delovnih migracij na tem območju. Temeljni cilj magistrskega dela je bil v prvi fazi teoretično opredeliti vzroke delovnih migracij na območju občine Idrija in jih v končni fazi tudi empirično preveriti.

Najprej sem analizirala podatke o delovnih migracijah na področju občine Idrija, ki sem jih pridobila iz spletne baze Statističnega urada republike Slovenije. Na ta način sem ugotovila, da iz drugih občin v občino Idrija na delo prihaja več zaposlenih, kot jih iz občine Idrija odhaja na delo v druge občine. Ker pa mi le goli statistični podatki o migracijah niso prikazali takšne slike, kot sem jo želela, sem morala izvesti še anketno raziskavo. Sestavila sem kratek spletni anketni vprašalnik, s katerim sem anketirala tako ljudi, ki se zaradi zaposlitve dnevno vozijo v občino Idrija, kot tudi ljudi, ki se zaradi zaposlitve dnevno vozijo izven občine Idrija. Ugotovila sem, da na delo iz idrijske občine odhajajo večinoma ženske, v občino pa na delo prihajajo večinoma moški. Največji del populacije celotnih delovnih migrantov je mladih z doseženo visokošolsko izobrazbo. Največji del emigrantov predstavlja družboslovni kader, največji del imigrantov pa naravoslovni kader. Emigranti v vožnji na delo vidijo večje težave kakor imigranti, zanimivo pa je, da se v občino zaposlitve v večini ne bi preselil nihče. K odločitvi za zaposlitev izven občine svojega prebivališča je pri emigrantih v največji meri botrovala nezmožnost zaposlitve v domači občini, pri imigrantih pa boljše zaposlitvene možnosti kot v domači občini. Zavedam se, da populacija anketirancev ni bila zelo velika, vendar sem bila kljub temu pozitivno presenečena na odzivnost reševanja ankete ter sploh širjenja informacij o anketi. Večje število anketirancev bi o migracijah prikazalo bolj natančno sliko, dobila bi tudi druge odgovore o osebnih preferencah migrantov, vendar lahko tudi na podlagi tovrstnih rezultatov podam nekakšne zaključke.

Področje delovnih migracij je za raziskovanje zelo zanimivo, a je hkrati tudi precej zahtevno. Če želiš dobiti pravo sliko o delovnih migracijah, moraš o tem spraševati delovne migrante

neposredno, ne pa zgolj analizirati statistične podatke. Nekoliko težje je pridobiti anketirance, še posebej tiste, ki so zaposleni v občini Idrija in prihajajo na delo iz drugih občin, saj je v tem primeru tudi lastna socialna mreža bolj majhna. Posledično je bil tudi delež imigrantov razmeroma manjši od deleža emigrantov.

Velik problem občine Idrija je v tem, da mladi (še posebej tisti, ki predstavljajo družboslovni kader) v občini ne dobijo zaposlitve in zato odhajajo na delo drugam. Prav tako tudi ostala mlada populacija, v kolikor imajo v drugih občinah boljše možnosti za zaposlitev in so jim ponujeni boljši pogoji dela, raje odhajajo na delo drugam. Na dolgi rok lahko to za občino Idrija pomeni velik problem. Mladi so namreč s svojih znanjem ključnega pomena tako za razvoj podjetij kot tudi za razvoj celotne občine Idrija. Občina bi mogla zagotoviti takšne razmere, da mladi ne bi odhajali drugam, temveč bi ostali v občini. Mladim bi bilo potrebno zagotoviti ustrezna delovna mesta, priložnost osebnega razvoja in napredka, dobre delovne pogoje in dovolj visoke osebne dohodke. Prav tako bi se morala občina bolj povezati z mladimi in prisluhniti njihovem mnenju, kje vidijo največje težave in pomanjkljivosti, ter jih na podlagi medsebojnega sodelovanja poskušati čim prej odpraviti. Občina bi morala mladim nameniti tudi večjo finančno pomoč na podlagi štipendij in subvencij, ki bi mladim pomagale, da bi se lahko osamosvojili in pričeli samostojno življenje.

V občini Idrija se namreč tako kot tudi drugod po Sloveniji prebivalstvo stara in če občina ne bo prisluhnila problemom mlajše generacije, bo le-ta obsojena na množično odhajanje mladega intelektualnega kapitala drugam, kjer bodo videli boljše priložnosti za življenje. Občina Idrija je namreč občina s pestro zgodovino, je dobro gospodarsko razvita in ima velik razvojni potencial. Zagotovo je v interesu vseh, da se v občini vzpostavijo boljše življenjske in delovne razmere. Ključnega pomena za občino je tudi medgeneracijsko sodelovanje, ki do sedaj še ni tako razvito, saj bodo mladi namreč slej ko prej zamenjali mesta starejših, le-ti pa bi jih morali na to pripraviti s svojimi izkušnjami, kar bi nato mladi nadgradili s svojim znanjem. Menim, da se občina premalo zaveda, da življenje teče dalje in da bodo nekega dne tisti mladi, ki se jim danes namenja premalo pozornosti, odgovorni za razvoj in razmere življenja v občini.

VIRI IN LITERATURA

1. Acemoglu, Daron in David Autor. 2004. *Lectures in Labor Economics*. MIT Press.
2. Anitha, S. in R. Pearson. 2013. *Striking Women*. Dostopno prek: www.striking-women.org (17. junij 2016).
3. Arango, Joaquín. 2000. *Explaining migration: a critical view*. Oxford: Blackwell Publishers.
4. Beine, Michel, Frédéric Docquier in Hillel Rapoport. 2008. Brain Drain and Human Capital Formation in Developing Countries: Winners and Losers. *The Economic Journal* 118 (528): 631–652.
5. Bevc, Milena, Klemen Koman in Nika Murovec. 2006. *Človeški viri v razvojno-raziskovalni dejavnosti v Sloveniji in primerjava z državami Evropske unije: stanje in emigracija*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja.
6. Bevc, Milena, Marina Lukšič-Hacin in Jernej Zupančič. 2004. *Migracijska politika in problem bega možganov*. Ljubljana: Inštitut za ekonomska raziskovanja – Inštitut za narodnostna vprašanja.
7. Bevc, Milena. 1991. *Ekonomski pomen izobraževanja*. Radovljica: Didakta.
8. Bole, David, Matej Gabrovec in Jani Kozina. 2010. Prednosti in slabosti prometne (ne)dostopnosti Občine Idrija. V *Na prelomnici: razvojna vprašanja občine Idrija*, ur. Janez Nared, Drago Perko, 155–168. Ljubljana: Založba ZRC.
9. Bole, David. 2004. Dnevna mobilnost delavcev v Sloveniji. *Acta geographica Slovenica* 44(1): 25–45.
10. Brezovšek, Marjan, Miro Haček in Milan Zver. 2008. *Organizacija oblasti v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Brezovšek, Marjan. 2005. Velikost in naloge občin v Sloveniji. V *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, ur. Marjan Brezovšek, Miro Haček, 68–85. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
12. Buch, Tanja, Silke Hamann, Annetkatrin Niebuhr in Anja Rossen. 2014. What Makes Cities Attractive? The Determinants of Urban Labour Migration in Germany. *Urban Studies* 51(9): 1–19.
13. Bučar, France. 1969. *Uvod v javno pravo*. Ljubljana: ČZ Uradni list SRS.
14. Caponi, Vincenzo. 2010. Heterogeneous Human Capital and Migration: Who Migrates from Mexico to the US? *Annals of Economics and Statistics* 97/98: 207–234.

15. Castels, Stephen. 2009. *Ethnicity and Globalisation: From Migrant Worker to Transnational Citizen*. London: Sage Publications.
16. Castles, Stephen in Mark J. Miller. 1998. *The age of migration*. Houndmills Basingstoke, Hampshire–London: Mc Millan Pree LTD.
17. De Jong, Gordon F., Aphichat Chamrathirong in Quynh-Giang Tran. 2002. For Better, for Worse: Life Satisfaction Consequences of Migration. *The International Migration Review* 36(3): 838–863.
18. Djurić Drozdek, Vera in Štefan Bojnec. 2009. Občine kot nosilke regionalnega razvoja. V *Razvojni izzivi Slovenije*, ur. Janez Nared, Drago Perko, 295–303. Ljubljana: Založba ZRC.
19. Evers, Gerard H.M. in Anne van der Veen. 1985. A simultaneous non-linear model for labour migration and commuting. *Regional Studies* 19(3): 217–229.
20. Fairchild, Henry Pratt. 1925. *Immigration: A World Movement and its American Significance*. New York: Macmillan.
21. Fawcett, James T. 1989. Networks, Linkages, and Migration Systems. *The International Migration Review* 23 (3): 671–680.
22. Fridl, Jerneja in Peter Repolusk. 2010. Prebivalstvene značilnosti Idrije. V *Na prelomnici: razvojna vprašanja občine Idrija*, ur. Janez Nared, Drago Perko, 111–129. Ljubljana: Založba ZRC.
23. Fussell, Elizabeth in Douglas S. Massey. 2004. The Limits to Cumulative Causation: International Migration from Mexican Urban Areas. *Demography* 41 (1): 151–171.
24. Fussell, Elizabeth. 2010. The Cumulative Causation of International Migration in Latin America. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 630(1): 162–177.
25. Gombač, Jure. 2006. Vzponi in padci teorije migracijskih sistemov. *Dve domovini* 24: 9–20.
26. Goričar, Jože. 1975. *Temelji obče sociologije*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
27. Grabianowski, Ed. 2007. *How Human Migration Works*. Dostopno prek: <http://science.howstuffworks.com/life/evolution/human-migration.htm> (17 junij 2016).
28. Grad, Franc. *Lokalna demokracija: Organizacija in volitve*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
29. Groff Ferjančič, Miranda. 2000. *Vloga velikih podjetij pri razvoju idrijskega gospodarstva*. Specialistično delo. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.

30. Haček, Miro, Marjan Brezovšek in Irena Bačlija. 2008. *Upravljaljska sposobnost in koalicijsko povezovanje v slovenskih občinah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Haček, Miro. 2005. Decentralizacija države in regionalizacija. V *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, ur. Marjan Brezovšek, Miro Haček, 86–104. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Harris, John, in Michael Todaro. 1970. Migration, Unemployment, and Development: A Two-Sector Analysis. *American Economic Review* 60: 126–142.
33. *Statistik: Hi-Kvadrat test*. 2016. Dostopno prek: <http://www.statistik.si/storitve/statisticne-analize-testi/hi-kvadrat-test/> (19. julij 2016).
34. Kavaš, Damjan in Klemen Koman. 2010. Razvoj in stanje gospodarstva v Občini Idrija. V *Na prelomnici: razvojna vprašanja občine Idrija*, ur. Janez Nared, Drago Perko, 131–142. Ljubljana: Založba ZRC.
35. Kladnik, Drago. 2010. Temeljne družbenogeografske poteze Občine Idrija. V *Na prelomnici: razvojna vprašanja občine Idrija*, ur. Janez Nared, Drago Perko, 35–50. Ljubljana: Založba ZRC.
36. Klinar, Peter. 1976. *Mednarodne migracije*. Maribor: Založba Obzorja.
37. Kovač, Bogomir. 2003. Globalizacija, migracijski tokovi in ekonomski razvoj na obrobju slovenskih migracijskih dilem. V *Migracije – globalizacija – Evropska Unija*, ur. Bešter in drugi, 5–15. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
38. Kozina, Jani. 2010. Prometna dostopnost do regionalnih središč v Sloveniji. *Acta geographica Slovenica* 50(2): 231–251.
39. Lee, Everett S. 1966. A Theory of Migration. *Demography* 3 (1): 47–57.
40. Lien, Donald in Yan Wang. 2005. Brain Drain or Brain Gain: A Revisit. *Journal of Population Economics* 18(1): 153–163.
41. Lo, Celia C., Tyrone C. Cheng, Maggie Bohm in Hua Zhong. 2016. Rural-to-Urban Migration, Strain, and Juvenile Delinquency: A Study of Eighth-Grade Students in Guangzhou, China. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*: 1–26.
42. Lukić, Vesna in Branka Tošić. 2011. Daily commuting – similarities and differences between Serbia and Slovenia. *Acta geographica Slovenica* 51(2): 319–342.
43. Malačič, Janez. 2006. *Demografija: Teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

44. Mansoor, Ali in Bryce Quillin. 2006. *Migration and remittances*. Washington: The International Bank for Reconstruction and Development.
45. Maraspin, Ingrid. 2009. Delovne migracije – nov miselni vzorec ali model ekonomske akomodacije? Študija primera slovensko-italijanskega obmejnega območja. *Annales. Series historia et sociologia* 19(1).
46. Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci in Adela Pellegrino. 1998. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford: Clarendon Press.
47. Massey, Douglas S., Joaquin Arango, Graeme Hugo, Ali Kouaouci, Adela Pellegrino and in J. Edward Taylor. 1993. Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review* 19 (3): 431–466.
48. Mihalič, Renata. 2006. *Management človeškega kapitala: priročnik za celostno upravljanje človeškega kapitala in človeških virov v praksi sodobnih organizacij znanja*. Škofja Loka: Mihalič in Partner.
49. Ministrstvo za finance (MF). 2016. Določitev koeficientov razvitosti občin. Dostopno prek: http://www.mf.gov.si/si/delovna_podrocja/lokalne_skupnosti/izracuni/dolocitev_koeficien_koe_razvitosti_obcin/ (22. junij 2016).
50. Ministrstvo za javno upravo (MJU). 2016. Lokalna samouprava. Dostopno prek: http://www.mju.gov.si/si/lokalna_samouprava/ (22. junij 2016).
51. Mlinar, Zdravko. 2000. »Globalizacija« ali getoizacija lokalne demokracije? *Teorija in praksa* 37(3): 413–436.
52. Mouritzen, Poul Erik in James H. Svara. 2002. *Leadership at the apex: Politicians and administrators in Western local governments*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
53. Nared, Janez. 2002. Razvitost slovenskih občin in nadaljnje razvojne perspektive. *Geografski vestnik* 74(2): 33–46.
54. Pajnik, Mojca in Simona Zavratnik Zimic. 2003. Predgovor: Med globalnim in lokalnim v sodobnih migracijah. V *Migracije – globalizacija – Evropska Unija*, ur. Bešter in drugi, 5–15. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
55. Petersen, William. 1958. A general typology of migration. *American Sociological Review* 23(3): 256–266.
56. Price, Charles. 1969. The study of assimilation. V *Migration*, ur. J. A. Jackson, 181–237. Cambridge: Cambridge University Press.
57. Ravenstein, Ernst Georg. 1885. The Laws of Migration. *Journal of the Statistical Society of London* 48 (2): 167–235.

58. Regionalni razvojni program Severne Primorske (Goriške razvojne) regije 2014–2020. Dostopno prek: <http://www.rra-sp.si/projekti/mrra/Regionalni-razvojni-program-severne-primorske> (19. julij 2016).
59. Ribičič, Ciril. 1994. *Centralizem zoper Slovenijo*. Ljubljana: ČZP Enotnost.
60. Richmond, Anthony H. 1988. Sociological Theories of International Migration: The Case of Refugees. *Current Sociology* 36: 7–25.
61. Rotary klub Idrija. 2016. Dostopno prek: <http://www.rotaryidrija.si/> (13. maj 2016).
62. Rožen, Tomaž in Miro Haček. 2014. *Merjenje upravljalvske sposobnosti lokalnih samoupravnih skupnosti: primer slovenskih občin*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
63. Semmelroggen, Jan. 2015. *The difference between asylum seekers, refugees and economic migrants*. Dostopno prek: <https://theconversation.com/explainer-the-difference-between-asylum-seekers-refugees-and-economic-migrants-45615> (17. junij 2016).
64. Spletna stran Ajpesa. 2016. Dostopno prek: <http://www.ajpes.si/> (18. maj 2016).
65. Spletna stran Statističnega urada RS. 2015. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (10. maj 2016).
66. Spletna stran Zavoda Republike Slovenije za zaposlovanje. 2016. Dostopno prek: <http://www.ess.gov.si/> (16. maj 2016).
67. Stoker, Gerry. *The politics of local government*. London: Basingstoke, Mac Millan.
68. Šmidovnik, Janez. 1995. *Lokalna samouprava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
69. UMAR. 2016. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/pr/2015/pregled_kazalnikov/grafi/3poglavje/3_5-ML-Delovna_aktivnosti.pdf (16. maj 2016).
70. --- 2008. Dostopno prek: http://www.umar.gov.si/publikacije/single/publikacija/zapisi/socialni_razgledi_2008/ (16. maj 2016).
71. UNESCO. 2016. *International migration*. Dostopno prek: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/international-migration/glossary/migrant/> (2. maj 2016).
72. Ustava Republike Slovenije. Ur. l. RS 33/1991 (28. december 1991).
73. Vlaj, Stane. 1998. *Lokalna samouprava: občine in pokrajine*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
74. --- 2001. *Lokalna samouprava s poudarkom na načelu subsidiarnosti*. Ljubljana: Visoka upravna šola.
75. --- 2004. *Lokalna samouprava: teorija in praksa*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

76. --- 2005. Lokalna samouprava v Sloveniji: Centralizem ali decentralizacija. V *Lokalna demokracija II: Uresničevanje lokalne samouprave v Sloveniji*, ur. Marjan Brezovšek, Miro Haček, 25–42. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
77. Wellisch, Dietmar in Uwe Walz. 1998. Why do rich countries prefer free trade over free migration? The role of the modern welfare state. *European Economic Review* 42(8): 1595–1612.
78. Williams, Allan M. Vladimir Baláž in Claire Wallace. 2004. International labour mobility and uneven regional development in Europe: Human Capital, knowledge and entrepreneurship. *European Urban and Regional Studies* 11(1): 27–46.
79. Zakon o lokali samoupravi (ZLS). Ur. l. RS 72/93 (31. december 1993).
80. Zakon o ratifikaciji Evropske listine lokalne samouprave (MELLS). Ur. l. RS 57/1996 (19. oktober 1996).
81. Zavratnik Zimic, Simona. 2003. Trdnjava Evropa ali odprta Evropa? Izzivi za države »schengenske periferije«. V *Migracije – globalizacija – Evropska Unija*, ur. Bešter in drugi, 15–43. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije (Zbirka EU monitor).
82. Zimmermann, Klaus F. 1995. Tackling the European Migration Problem. *Journal of Economic Perspectives* 9(2): 45–62.
83. ZSSS. 2010. Dostopno prek: <http://www.sindikato-zsss.si> (16. maj 2016).

PRILOGE

Priloga A: Anketni vprašalnik

Delovne migracije na območju občine Idrija
--

Spoštovani! Moje ime je Tina Mežnarič in sem absolventka 2. stopnje Fakultete za družbene vede v Ljubljani, smer Sociologija – upravljanje organizacij, človeških virov in znanja. Trenutno se ukvarjam s pisanjem magistrskega dela z naslovom Delovne migracije in zaposlovanje na trgu dela občine Idrija. Namen moje raziskave je analizirati stanje na trgu dela idrijske občine ter raziskati in predstaviti glavne značilnosti delovnih migracij na tem področju. Vljudno vas naprošam, da si vzamete nekaj minut in odgovorite na spodnja vprašanja. Anketa je anonimna, podatki bodo uporabljeni izključno za pripravo magistrskega dela.

Q1 - Prosim, označite vaš spol.

- Moški
- Ženska

Q2 - Kateri starostni skupini pripadate?

- 15–29let
- 30–49let
- 50–64let

Q3 - Kakšna je vaša najvišja dokončana izobrazba?

- (Ne)dokončana osnovna šola
- Poklicna šola
- Srednja šola
- Višješolska
- Visokošolska(univerzitetna)
- Magisterij
- Doktorat

Q4 - Smer vaše izobrazbe je?

- Naravoslovna
- Družboslovna

Q5 - V kateri občini prebivate?

Q6 - V kateri občini imate zaposlitev?

Q7 - V kako velikem podjetju ste zaposleni?

- Družinsko
- Mikro (do 10 zaposlenih)
- Majhno (do 50 zaposlenih)
- Srednje (manj kot 250 zaposlenih)
- Veliko (več kot 250 zaposlenih)
- Drugo:

Q8 - S kakšno dejavnostjo se ukvarja podjetje, v katerem ste zaposleni?

- Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo
- Rudarstvo
- Predelovalne dejavnosti
- Oskrba z električno energijo, plinom in paro
- Oskrba z vodo, ravnanje z odpadki, saniranje okolja
- Gradbeništvo
- Trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil
- Promet in skladiščenje
- Gostinstvo

- Informacijske in komunikacijske dejavnosti
- Finančne in zavarovalniške dejavnosti
- Poslovanje z nepremičninami
- Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti
- Druge raznovrstne poslovne dejavnosti
- Dejavnost javne uprave in obrambe, dejavnost obvezne socialne varnosti
- Izobraževanje
- Zdravstvo in socialno varstvo
- Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti
- Druge dejavnosti

Q9 - Koliko kilometrov dnevno prevozite, da prispete v službo?

Q10 - Ali vam vsakodnevna vožnja na delo predstavlja težavo?

- Da
- Ne
- Včasih

Q11 - Če ste označili "da" ali "včasih", kaj vam predstavlja največjo težavo?

Možnih je več odgovorov

- Slaba prometna povezava
- Velika časovna razdalja
- Daljša odsotnost od doma
- Drugo:

Q12 - Ste kdaj razmišljali o tem, da bi se preselili v občino, kjer imate zaposlitev?

- Da
- Ne

Q13 - Kaj je botrovalo k odločitvi za zaposlitev izven občine svojega prebivališča?

Možnih je več odgovorov

- Boljše zaposlitvene možnosti
- Boljši delovni pogoji
- Večje možnosti napredovanja
- Višje plače
- Možnost razvoja kariere
- V domačem kraju nisem dobil/a službe
- Drugo:

Q14 - Če bi dobili možnost zaposlitve v občini kjer prebivate, bi jo sprejeli?

- Da
- Ne

Q15 - Če ste označili "da", v katerem primeru bi jo sprejeli?

- Sprejel/a bi jo samo, če bi bilo delo boljše plačano
- Sprejel/a bi jo tudi za enako plačano delo
- Sprejel/a bi jo tudi za nekoliko manj plačano delo
- Drugo: